

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Archeologický průzkum a dokumentace subrecentního
osídlení na území tří zaniklých vesnic na Ktišsku.

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Rudolf Krajc, CSc.

Autor práce: Jindřich Vágner

Studijní obor: Archeologie

Ročník: 3.

2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma Archeologický průzkum a dokumentace subrecentního osídlení na území tří zaniklých vesnic na Ktišsku jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této práce. souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 9. 5. 2017

.....
Jindřich Vágner

Anotace:

Cílem práce byla rekonstrukce zaniklého subrecentního osídlení na ktišsku v důsledku odsunu obyvatel německé národnosti po roce 1946 s důrazem na tři bývalé vesnice Křížovice, Ktiška a Ostrá Hora. Na sledovaném prostoru byla sledována archeologická transformace od roku 1946 do současnosti a její vyhodnocení.

Annotation:

The aim of the thesis was the reconstruction of vanished subrecent settlement in the surroundings of Ktiš, as a consequence of the expulsion of German population after 1946, having focused its attention on three former villages Křížovice, Ktiška and Ostrá Hora. It was monitored the archaeological transformation at this area from 1946 until nowadays and its evaluation.

Poděkování:

V první řadě bych chtěl poděkovat mému školiteli doc. PhDr. Rudolfu Krajíčovi, CSc. za cenné rady a připomínky při sběru dat i samotném psaní práce. Dále bych moc rád poděkoval pracovníkům Prachatického muzea za trpělivost a konstruktivní diskuze k tématu. Konkrétně Ing. Mgr. Marku Parkmanovi a Mgr. Pavlu Fenclovi.

Velký dík patří i všem spolužákům a kamarádům za cenné připomínky a pomoc při sběru dat v terénu i při jejich vyhodnocení. Velký dík patří starostce Ktiše paní Iloně Mikešové za velkou nápomoc a poskytnutí všech dostupných materiálů a též i ostatním obyvatelům Ktiše za rady a pomoc. A v neposlední řadě bych chtěl poděkovat celé mé rodině za trpělivost, důvěru a neochvějnou podporu, kterou mi poskytli v průběhu celého mého dlouhého studia. Velký dík patří Josefovi.

1. Obsah

1.	Obsah	1
2.	Úvod	4
2.1.	Účel práce.....	4
2.2.	Struktura a cíle	5
2.3.	Archeologie modernity	6
2.4.	Dějiny bádání	7
2.5.	Předmět výzkumu	9
3.	Charakteristika zkoumané oblasti.....	9
3.1.	Geografie.....	10
3.2.	Přírodní podmínky.....	10
3.3.	Geologické a půdní poměry	11
4.	Metoda výzkumu nedestruktivní archeologie při výzkumu zaniklých vesnic	11
4.1.	Vymezení prostorových struktur.....	11
4.2.	Povrchový výzkum reliéfních tvarů	12
4.3.	Letecká archeologie	13
4.4.	Geobotanická identifikace	13
5.	Archeologická transformace	14
6.	Historické prameny při studiu zaniklých vesnic	15
6.1.	Využití kartografických pramenů	15
6.2.	Využití písemných pramenů.....	17
7.	Historie zkoumané oblasti.....	18
7.1.	Pravěk.....	19
7.2.	Středověk	19
7.3.	Novověk	21
7.4.	První polovina 20. století.....	22
7.5.	Konec 2. světové války a odsun obyvatelstva	24
7.6.	Vývoj po roce 1946.....	25
8.	Zaniklá vesnice Křížovice	27
8.1.	Lokalizace	27
8.2.	Vývoj osady	27
8.3.	Současný stav	28

8.4.	Identifikace a popis reliktní.....	29
8.5.	Analýza archeologických pramenů	35
8.6.	Sukcese vegetace	39
8.7.	Vyhodnocení	40
9.	Zaniklá vesnice Ktiška	40
9.1.	Lokalizace	40
9.2.	Vývoj osady	41
9.3.	Současný stav	42
9.4.	Identifikace a popis reliktní.....	43
9.5.	Analýza archeologických pramenů	48
9.6.	Sukcese vegetace	53
9.7.	Vyhodnocení	53
10.	Podrobná dokumentace usedlosti čp. 8 a 9 v zaniklé vesnici Ktiška.....	54
10.1.	Dokumentace	54
10.2.	Popis.....	54
10.3.	Stavebně historický průzkum	54
10.4.	Vyhodnocení	57
11.	Zaniklá vesnice Ostrá Hora.....	58
11.1.	Lokalizace	58
11.2.	Vývoj osady	58
11.3.	Současný stav	59
11.4.	Identifikace a popis reliktní.....	59
11.5.	Analýza archeologických pramenů.....	65
11.6.	Sukcese vegetace	69
11.7.	Vyhodnocení	69
12.	Ostatní zaniklé vesnice ve vymezeném prostoru.....	69
12.1.	Mackova Lhota	69
12.2.	Sádlno.....	70
12.3.	Stará Huť	70
12.4.	Rovence.....	71
13.	Komunikační schéma vymezené oblasti	71
14.	Sukcese vegetace	72
15.	Zhodnocení.....	74
16.	Závěr.....	78

17.	Literatura a prameny.....	81
18.	Přílohy	86
18.1.	Tabulky a grafy	86
18.2.	Obrazové přílohy	97

„...Bývaly časy nedávné, kdy horal Němec českého souseda na Šumavě považoval za svého, rád se s ním stýkaje a přátelsky s ním smýšleje...“

Eliška Krásnohorská

2. Úvod

2.1. Účel práce

Při výběru diplomové práce jsem dlouho přemýšlel, které téma bude jak pro mne, tak i pro širší, potažmo i odbornou veřejnost přínosem. Jelikož žiji v podhůří Šumavy a celý svůj dosavadní život se v tomto prostředí pohybuji a zároveň se zajímám o moderní historii, a to hlavně válečné a poválečné období, jasnou volbou bylo zaměřit se na archeologii modernity neboli subrecentní archeologii (*Vařeka 2013*). Pro toto mnou zvolené téma se ukázaly v nedalekém okolí zajímavé lokality, v důsledku odsunu obyvatelstva německé národnosti po druhé světové válce se oblast bývalých Sudet prakticky vylidnila a tím osiřelo i velké množství vesnic, samot, či mlýnů. A právě výběr tohoto tématu má svoje opodstatnění, jelikož období od roku 1938 až do roku 1989 je vnímáno jako období nesvobody, které zanechalo v písemných pramenech celou řadu bílých míst, a některé písemné prameny jsou poplatné době, ve které vznikly. Archeologie je proto jeden z mála vědních oborů, díky kterému je možné toto období zmapovat (*Bureš 2012*, 10). Je také zajímavé, jak krátká dokáže být lidská paměť, neboť ještě před sedmdesáti lety životem kypící vesničky jsou dnes prakticky zapomenuté a i místní lidé mnohdy ani nevědí, že kousek za jejich bydlištěm stávala víska, která mohla být založena už ve 14. či 15. století. A to je dalším motivem, proč se věnovat zmíněným lokalitám. Jak už bylo řečeno, tyto vesnice byly často zakládány během středověké kolonizace ve 13. a 14. století a v důsledku svého zániku v druhé polovině čtyřicátých let 20. století se zde zachovalo mnoho původních rysů klasické středověké vesnice. To u dnešních vesnic lze jen stěží vysledovat, jelikož jsou ovlivněny rekultivačními či jinými aktivitami tak typickými pro období kolektivního hospodářství. Důsledná kolektivizace a scelování v padesátých letech minulého století nenávratně narušila ráz krajiny a stejně tak i tvář vesnice. Poslední ranou pro tyto vesnice byla vlna rekultivačních prací, které uvedly krajinu do dnešní podoby. Toto všechno jsou důvody, proč se zabývat touto

problematikou, která je zároveň novou dynamicky se rozvíjející disciplínou v archeologii.

2.2. Struktura a cíle

Hlavním cílem předkládané práce je komplexní zhodnocení a přiblížení tří zaniklých novověkých vesnic na Ktišsku, konkrétně Ostré Hory, Křížovice a Ktišky. Jako základ pro výzkum slouží nedestruktivní povrchový průzkum reliktních antropogenního původu a materiál z archeologického výzkumu v těchto lokalitách, dále je využito materiálu z leteckého laserového skenování a rozboru mapových podkladů pro rekonstrukci vývoje intravilánu a širšího extravilánu těchto lokalit. Pro dokreslení celého obrazu bylo v neposlední řadě využito i vyprávění žijících pamětníků a jejich osobní archivní materiály.

Jádrem této práce je výzkum a bádání o těchto třech vesničkách, ale mikroregion Ktišska v sobě zahrnuje další zaniklé vesnice, které by také stály za zmínku, a proto se o nich krátce zmíním jako o možném zdroji budoucích cenných informací. Jedná se o lokality Sádlno, Stará Huť, Mackova Lhota a Rovence. Je ovšem pravdou, že tento výčet není konečný, jelikož se zde nachází ještě bezpočet samot a jiných stavení, které byly po druhé světové válce opuštěny.

Práce je strukturovaná, tak, že úvodní kapitoly mají seznámit s cíli a metodami výzkumu, přičemž důraz byl kladen na moderní přístupy s využitím všech dostupných archeologických postupů. V další části práce je přiblížena zkoumaná oblast, a to jak z pohledu geologie, tak i z pohledu přírodních podmínek panujících ve zkoumaném mikroregionu. Následná část se věnuje dějinám bádání ve zvolené problematice s důrazem na jižní Čechy a historii osídlení Ktišska. Následující kapitoly se už plně věnují zkoumaným lokalitám. Hlavně se jedná o obecnou historii těchto tří lokalit s přesahem do dění po roce 1945 a jedna kapitola je i věnována tzv. archeologické transformaci v subrecentní archeologii (Bureš, 2012). Následně je pozornost soustředěna na jednotlivé lokality, a to z pohledu přírodních podmínek, vegetačního pokryvu, písemných a mapových podkladů, současného stavu lokality a identifikaci a popisu reliktních. Závěr práce představuje komunikační schéma vymezené oblasti, sukcesi vegetace a samozřejmě závěrečné zhodnocení výzkumu a další možnosti budoucího směřování se seznamem literatury a příloh.

2.3. Archeologie modernity

Vymezení pojmu archeologie modernity či archeologie subrecentního období se může jevit jako zavádějící, neboť nelze jednoznačně vymezit spodní a horní hranici tohoto oboru. Podobné otázky si můžeme klást ve spojitosti s touto problematikou. Pravdou ovšem zůstává fakt, že vývoj archeologie jako vědního oboru jde podobně jako u spousty jiných vědních oborů kupředu a i archeologie si hledá nová témata, kterými by se zabývala.

Problém můžeme spatřovat v přesném pojmenování této subdisciplíny, neboť se dosud v literatuře neustálil přesný vědecký výraz pro toto období. Můžeme jej nazývat archeologií industriálního období či již zmiňovanou archeologií subrecentního období (Bureš 2012, 14). Ovšem přikláněl bych se k názoru, že termíny industriální i archeologie subrecentního období by měly užívány pro archeologii zabývající se 18. a 19. stoletím. Nejnovější dějiny, jak je prezentováno 20. století a zároveň archeologie, která se touto epochou v lidských dějinách zabývá, bývá nazýváno jako archeologie modernity, v českých zemích je ovšem za spodní hranici tohoto období považován přelom 18. a 19. století, kdy se uskutečnila celá řada společenských, sociálních, politických i ekonomických změn, jež se promítly do celé řady odvětví lidské tvorby. Horní hranici pak tvoří současnost (Vařeka 2013, 8). V anglosaské literatuře se pro toto období lze setkat s termíny jako archeologie recentní minulosti či archeologie současné minulosti, přičemž oba uvedené termíny mají odlišný význam (Bureš 2012, 9). Archeologie recentní minulosti je chápána jako archeologie 20. století, a naproti tomu archeologie současné minulosti vyjadřuje archeologii, s kterou máme osobní zkušenosti, těžištěm zájmu je zde období od konce studené války až po nástup „internetové doby“ (Bureš 2012, 10). V domácí literatuře na to právě navazuje termín archeologie současnosti (Matoušek 2000). Ten může již být i celkem srozumitelný, jelikož se odkazuje na podobné termíny využívané v humanitních oborech, např. v dějinách umění (moderní umění ohraničené od 60. let 19. století do surrealismu a následné období používá termín soudobé umění), v architektuře se ustálil výraz moderna a v historiografii se ustálilo pojmenování pro období po roce 1848 jako moderní dějiny. Následující etapa bývá nejčastěji nazývána jako období nejnovějších dějin. Tento termín se v českém prostředí užívá nejčastěji pro léta 1938-1989, tedy pro období nesvobody. A právě tato éra je pro archeologii velmi zajímavá, jelikož je v tomto časovém horizontu mnoho „bílých míst“, které je nemožné zmapovat klasicky archivními materiály, anebo jsou tyto materiály poplatné době a režimu, ve kterém vznikly. Díky

těmto faktům má archeologie současnosti jakožto ekvivalent „soudobých dějin“ jedinečnou možnost odtajnit tato bílá místa a přinést nové poznatky (*Bureš 2015*, 14-15).

2.4. Dějiny bádání

Tuto kapitolu lze rozdělit na dva celky, a to na dějiny archeologie současnosti (modernity) a dějiny výzkumu zaniklých vesnic. Zaniklým vesnicím v dějinách pak bude věnována samostatná kapitola.

Archeologie současnosti, jak už bylo naznačeno výše, je mladá subdisciplína archeologie a jako taková nemá dlouhou historii. Přesto se dá do této kategorie zařadit velké množství rozličných výzkumů a sledovaných problematik, které často dokáže osvětlit právě jen archeologie.

V českém prostředí lze za jádro studia problematiky archeologie současnosti označit katedru archeologie na Západočeské univerzitě v Plzni. Od roku 2001 bylo na zdejší katedře obhájeno více jak třicet kvalifikačních prací s největším podílem právě věnovaným zaniklým vesnicím po roce 1945. Další početnou skupinu tvoří výzkumy vojenských lokalit, hlavně se jedná o vojenská opevnění, vojenský výcvikový prostor z období studené války u Pšovlk na Rakovnicku či výzkum samotné Železné opony (*Rak – Funk – Váňa 2012; Větrovec 2015*), dále sem lze zařadit výzkumy táborů nucených prací z 50. let 20. století. V neposlední řadě i vývoj kulturní krajiny a s tím spojené jednotlivé komponenty, jako jsou mlýny, sklárny, rybníky či těžební areály (*Vařeka 2013*, 165-166).

Téma vesnic zaniklých po roce 1945 v důsledku odsunu obyvatel německé národnosti, kterými se zabývám ve své práci, jsou předmětem zájmu archeologie současnosti již od přelomu tisíciletí, ovšem amatérský zájem lze datovat už v době po Sametové revoluci v roce 1989 a s tím spojené uvolnění a otevření hraničních oblastí. Za nejlépe zmapované oblasti lze považovat oblasti s předválečnou nejpočetnější německou menšinou, jedná se o Pošumavsko (*Sadravetzová 2012*), Železnorudsko (*Forman 2011*), Tachovsko (*Funk 2009; Urban 2012; Balý 2009*), Český les (*Peklová 2014*), Tepelsko (*Krocová 2008*), Sokolovsko (*Kindrat 2012*), Ašsko (*Uhlík 2012*) či Krušnohorský území (*Solomonová 2008; Vařeka 2013*, 165). Díky práci PhDr. Michala Bureše Ph.D. je perfektně zmapováno zaniklé osídlení v Novohradských horách (*Bureš 2015*). Další zajímavou prací je dílo Lud'ka Němce, který zpracoval historii vesnice Krásná

Hora u Českých Žlebů a dá se říci, že je hodnotná jak z pohledu historického, tak z pohledu archeologie, jelikož se snaží o identifikaci jednotlivých stavení a porovnání původních fotografií se současným stavem (*Němec 2015*). Další vesnicí zaniklou v důsledku odsunu obyvatel německé národnosti je Zhůří u Rejštejna v okrese Klatovy (*Kuna a kol. 2014, 457-461*).

Jako další kategorii sledující zánik sídelních jednotek po roce 1945 lze uvést následující oblasti:

1) Výstavba vodních děl a jaderných elektráren.

Tato skupina představuje zaniklé sídelní jednotky, na jejichž zániku se podepsala výstavba vodních děl, ale i dvou u nás vybudovaných jaderných elektráren (Temelín a Dukovany). Co se týče vodních děl (*Váňa 2013*), největší vliv na zánik vesnic má výstavba vltavské kaskády, tehdy vodnímu dílu Lipno ustoupilo šest vesnic stejně jako na Slapech. Orlické přehradě muselo ustoupit ještě o jednu vesnici více. Kvůli výstavbě jaderných elektráren zaniklo celkem osm vesnic, v případě Temelína se jednalo o vesnice Březí, Knín, Křtěnov, Podhájí u Týna nad Vltavou a Temelínek. Při výstavbě dukovanské elektrárny musely ustoupit vesnice Heřmanice, Lipňany a Skryje (*Funk 2013a, 24*).

2) Exploatace a zpracování surovin.

Vesnice zaniklé v důsledku exploatace a zpracování surovin představují skupinu 100 vesnic, které ustoupily rozsáhlé těžbě hnědého uhlí v severozápadních Čechách. Zkáza se týkala dokonce i historického Mostu. Patří sem ale i vesnice zaniklé v důsledku těžby uranu na Jáchymovsku, křemeliny na Českobudějovicku a sklářských písků nedaleko Jičína (*Funk 2013a, 24*).

3) Vojenské výcvikové prostory a zakázaná hraniční pásma.

Po druhé světové válce byly zakládány rozsáhlé vojenské výcvikové prostory, na jejichž území se ocitlo velké množství vesnic, jedná se o víc jak 150 lokalit, které často posloužily jako cvičné cíle pro armádu. Lze sem zařadit i lokality v blízkosti státní hranice, které byly často rozebrány (*Funk 2013a, 25; Kozlová 2016*).

4) Rozšiřování a transformace městské zástavby.

Této skupině se často nepřikládá velká váha, přestože druhá polovina 20. století je ve znamení velkého budování městské zástavby a velkých panelových sídlišť. V důsledku této urbanizace zaniklo hodně historických vesnických sídel, nejvíce v okolí Prahy a také v okolí krajských měst (*Funk 2013a, 25*).

2.5. Předmět výzkumu

Práce je teritoriálně vymezena na území obce Ktiš, která leží v okrese Prachatice při hranici s okresem Český Krumlov v Jihočeském kraji.

Na jejím katastru se nachází samotná obec Ktiš, částečně zaniklá Mackova Lhota a historicky sem spadaly i dnes zaniklé vesnice Rovence a Sádlno, které jsou součástí vojenského výcvikového prostoru Boletice. Vesnice Stará Huť, Mackova Lhota, Sádlno a Rovence jsou sledovány jen okrajově hlavně kvůli lepší pochopení celkového prostoru ktišska.

Samotný katastr Křížovic pak sousedí na východě s katastry Křišťanov a Ovesné, kde hranici tvoří Zlatý potok. Na severu sousedí katastr Křížovic s katastrem Chroboly a Záhoří u Chrobol, na západě je to katastr Ktiš a na jihu sousedí s katastrem Ondřejov u Českého Krumlova. Celková plocha sledovaného území je 11,9 km². V současnosti zde existují dvě obce - Miletínky a Tisovka. Kromě nich zde byly čtyři dnes už zaniklé sídelní areály, a to Ktiška, Křížovice, Ostrá Hora a Stará Huť. Do katastru Křížovic náleží též samoty a mlýny Ignatzhäusel (zaniklá), Jokschemühle – Jakšův mlýn (zaniklý), spadající pod Starou Huť (*Záruba - Koblasa 2006, 106*). Dále samoty, které patřily pod Ostrou Horu, jedná se o samoty Dworschak (existující) a Thomashäusel (zaniklá) (*Záruba - Koblasa 2006, 84*).

3. Charakteristika zkoumané oblasti

Zkoumané území je ohraničeno všemi katastrálními územími obcí spadajícími pod správu obce Ktiš. Ta až do roku 1948 patřila do okresu Český Krumlov. Navíc se vznikem vojenského prostoru Boletice některé osady spadly právě do tohoto prostoru a jejich postupný zánik byl způsoben nejen odsunem obyvatel německé národnosti, ale

právě i vznikem vojenského prostoru (*Záloha 1998*, 28-30). Dnes je tento zkoumaný prostor součástí prachatického okresu.

3.1. Geografie

Celé ktišsko a jeho okolí patří do Šumavské soustavy, podsestavy Šumavské hornatiny, celku Šumavského podhůří, podcelku Prachatické hornatiny a okrsku Žernovické vrchoviny. Nejnižší místo se nachází v nivě cca 1 km východně od Dobročkova s nadmořskou výškou 610 m n.m., nejvyšší místo se naopak nachází na vrcholu Chlumu v nadmořské výšce 1190,9 m n.m.

3.2. Přírodní podmínky

Ktišsko, je přirozenou křižovatkou nejen regionální, neboť se zde protínaly tři bývalé okresy, ale i přírodní, protože z jihu sem proniká teplomilná fauna do Lhenické brázdy, od západu šumavská vegetace a od východu prvky květnatých bučin (*Fencl 2010*, 9). Asi nejzajímavější a nejdůležitější chráněné území jsou Kindermanovy tisy nedaleko zaniklé vesnice Ktišky (*Pavlíčko 2009*, 369). Jedná se o lokalitu, kde se vyskytují tisy červené (*Taxus baccata*). Tento typický strom se v okolí Ktiše vyskytuje v hojném počtu. Zkoumaným územím protéká několik potoků, které patří do povodí Vltavy potažmo Severního moře. Pramení zde Markovský potok v Chlumanském lese a Třebovický potok na Malém Plešném (*Fencl 2010*, 10), na západě vymezeného území protéká Zlatý potok, do něhož se jako pravobřežní přítok vlévá Křížovický potok (*Pixová 2014*, 8).

Podle geomorfologického členění patří Ktišsko do Šumavské soustavy, podsoustavy Šumavské hornatiny, celku Šumavského podhůří, podcelku Prachatické hornatiny a okrsku Žernovické vrchoviny, přičemž nejnižší bodem je niva východně od Dobročkova s nadmořskou výškou 610 m n. m. a nejvyšším bodem je naopak Chlum s 1190 m n. m. (*Fencl 2010*, 10).

Vymezené území patří do mírně teplého klimatického okrsku, jen nejvyšší vrcholy s výškou nad 700 m n. m. jako například Mackův vrch (904 m n. m.) či Ktiška (911 m n. m.) patří do chladné klimatické oblasti, podobně jako navazující Šumava, teplejší klima je směrem do Chvalšinské kotliny (*Pavlíčko 2009*, 368). Průměrná teplota je okolo 7°C, úhrn ročních srážek se pohybuje v rozmezí 600 – 800 mm a počet dnů se sněhovou pokrývkou je přibližně 60 – 70 dní (*Fencl 2010*, 10).

3.3. Geologické a půdní poměry

Z pohledu geologie není zkoumaná oblast natolik rozsáhlá, abychom mohli sledovat nějaké přesnější geologické interpretace, ovšem z pohledu většího celku se dá říci, že zdejší přírodu ovlivňuje širší tektonická porucha ve východní části sledovaného prostoru, která tvoří též rozhraní mezi Blanským lesem a Šumavou (*Pavlíčko 2009*, 367). V okolí samotné Ktiše lze nalézt pestré série Pošumavských / Krumlovských vápenců, dále velice výrazné série hadců a je zde několik lokalit s výskytem drobných tmavých vyvřelin jako diorit či gabroamfibolit, které byly často využívány ke kamenickým pracím. Nejmladší geologické období – kvartér a holocén je zde zastoupeno rašelinami v blízkosti Zlatého potoka (*Pavlíčko 2009*, 368).

Základními půdami ve sledovaném území jsou hnědé půdy (kambizemě, dystrické a stagnické), dále jsou zde pseudogleje (modální) a podzoly (*Pavlíčko 2009*, 369).

4. Metoda výzkumu nedestruktivní archeologie při výzkumu zaniklých vesnic

Metodu výzkumu a postup práce lze rozdělit na několik částí. Autor vymezené území zná již dlouho, ale samotný výzkum a podrobnější sledování zkoumaného prostoru začalo v roce 2014 a dá se říci, že trvá nadále/dodnes. Základem je povrchový výzkum reliéfů tvarů, viz. kapitola 4.2., využití letecké archeologie, potažmo historických leteckých snímků v komparaci s historickými mapami a současnou mapou a následné ověření v terénu, viz. kapitola 4.3. a v poslední řadě i geobotanická indikace, viz. kapitola 4.4.

4.1. Vymezení prostorových struktur

Základní jednotkou při určování zaniklých vesnic je komponenta. Jedná se o analytickou jednotku pramenů, díky níž lze popsat sídelní areály (*Neustupný 2010*, 150). V tomto případě se jedná o samostatně stojící usedlost, cestu, kapli, pole, pastvinu, sad, rybník, cestu atd. Další soustavu tvoří komponenty, které spolu prostorově souvisejí a před zánikem byly produktem určité komunity, vytvářejí tak

sídelní areál – vesnice včetně zemědělského zázemí (Bureš 2015, 20). Poslední skupinou jsou samostatně stojící komponenty, které nelze jednoznačně zařadit do některého sídelního areálu. V tomto případě se jedná o samoty a mlýny, které administrativně spadají pod některý sídelní areál, ale prostorově do něho nepatří.

4.2. Povrchový výzkum reliéfních tvarů

„Povrchový průzkum či výzkum antropogenních tvarů reliéfů zahrnuje vyhledávání, zaměřování, třídění a interpretaci tvarů reliéfu, které jsou pozůstatky někdejší lidské činnosti“ (Kuna a kol. 2004, 237). Limitem studia tvarů reliéfů nedestruktivní metodou je hlavně vegetační pokryv, ale také letní pastva dobytka praktikována často v areálech bývalých vesnic. Vegetační pokryv se zde v letních měsících značně rozrůstá hlavně o křovinné a bylinné patro, čímž se snižuje jak průchodnost, tak i viditelnost zbylých reliktních tvarů, a naopak v zimních měsících je zde často silná sněhová pokrývka. Proto se jako nejlepší období pro výzkum jeví počáteční jarní měsíce (březen, duben, z části i květen) a pak pozdní podzim (říjen, listopad, z části i prosinec). V těchto měsících je bylinné a keřové patro slehlé od sněhu (jaro), nebo naopak je již na ústupu v důsledku mrazíků a opadání listů a ve zdejších případech též vypasení z velké části dobytkem (podzim). Díky tomu jsou jasně zřetelné konkávní (zahlobené) i konvexní (vystouplé) útvary (Sadraetzová 2011, 281-282). V zalesněných částech jsou relikty často zachované v původním půdorysu nebo jsou částečně rozvolněné do blízkého okolí. Okraje reliktních tvarů jsou vyvýšené (konvexní) a dají se lehce identifikovat, vnitřní části reliktních tvarů jsou vkleslé (konkávní) a v některých případech se dá identifikovat i dispozice domu s jednotlivými místnostmi (Forman 2011, 8).

V rámci výzkumu této práce byl povrchový průzkum tvarů reliéfu proveden nejlépe na třech vesnicích (Křížovice, Ktiška a Ostrá Hora), probíhal po dobu tří let v průběhu všech ročních období. U zbylých čtyř vesnic proběhl minimálně jeden základní terénní průzkum v době vegetačního klidu. U všech sídelních jednotek byl kladen důraz na identifikaci všech jednotlivých komponent, ať už se jednalo o komponenty stavební či jiné povahy tzv. ostatní komponenty.

4.3. Letecká archeologie

Jednou z nejdůležitějších metod nedestruktivní archeologie je archeologie letecká, jejíž hlavní náplní je sběr informací sloužících primárně pro studium kulturní krajiny, v tomto případě novověké, potažmo současné, a pozůstatků lidské činnosti v ní. Letecká archeologie má záběr nejen průzkumný, ale též dokumentační a díky tomu se v širším pojetí zabývá nejen prospekci archeologických objektů a komponent, ale též kategoriemi kulturní krajiny, které jsou z důvodu jejich dobré zachovalosti a viditelnosti patrné na první pohled. Jedná se například o jádra vesnic, pluziny, komunikace atd. (Forman 2011, 6). „V tomto pojetí je letecká archeologie nedílnou součástí krajinné archeologie (historie). Poznatky získané jejími metodami jsou pro analýzu a rekonstrukci zaniklé krajiny v mnoha případech rozhodující, protože díky jejich velkému prostorovému záběru lze s jejich pomocí hledat a rekonstruovat vazby mezi sídelními jednotkami, jejich hospodářským zázemím a okolním životním prostředím“ (Kuna a kol. 2004, 50).

Identifikaci zaniklých sídelních areálů zobrazených na historických mapách je možné ověřit na volně přístupných současných ortofotomapách na internetové síti. Jako základ pro jejich vznik sloužily císařské otisky stabilního katastru, následně byly jednotlivé komponenty ověřeny v terénu, přičemž byly zároveň komparovány s historickými leteckými snímky, které poskytl vojenský geografický a hydrometeorologický archiv v Dobrušce. Kolmé letecké snímky se vztahují k rokem 1949, 1952 – využit server kontaminace.cenia, 1957, 1964 a poslední sledovaný je rok 1975, následně se vše porovnávalo se současnými ortofotosnímky. Po identifikaci jednotlivých komponent pomocí leteckých snímků bylo možné provádět nedestruktivní výzkum reliéfních tvarů na vybraných lokalitách.

4.4. Geobotanická identifikace

Geobotanická indikace je pomocná metoda sloužící k jasnější identifikaci zaniklého osídlení. Lze ji rozdělit na tři kategorie.

Zprvce se jedná o kulturní dřeviny a jejich úmyslné uspořádání do nějakého tvaru, často se jedná o stromořadí v prostoru bývalých návší, podél komunikací atd. Na místech bývalých návší stojí dnes buď v řadě nebo v nějakém jiném útvaru několik mohutných jasanů, jírovců či dubů a nepřehlédnutelným indikátorem jsou hlavně chráněné tisy červené, které se v prostoru bývalé vesnice Ktišky nachází celkem tři a

všechny jsou chráněné státem. Ostatně od zdejších tisů jsou i odvozeny samotné názvy vesnic Ktišky, Ktiše a Tisovky.

Druhou kategorií tvoří ovocné stromy, a to hlavně švestky a jabloně, všechny tyto stromy jsou však již v dnešní době většinou zplaněné. Lze je ale jednoduše identifikovat v době, kdy stromy kvetou a plodí, neboť v okolní většinou husté vegetaci jsou jasnou identifikací zaniklého osídlení.

Třetí kategorií je samotné zarůstání archeologických relikvů vegetací, jedná se o sukcesi vegetace, která často splyne s lesní vegetací. Jednotlivé komponenty se na dálku prozradí díky výskytu odlišného vegetačního krytu s výskytem vrby a jasanu (*Kuna a kol., 2004, 298*).

5. Archeologická transformace

Archeologickou transformaci v archeologii současnosti lze nejlépe demonstrovat na základě časového souboru historických leteckých snímků zkoumané oblasti. Ve mnou vymezeném prostoru se nachází deset sídelních areálů. Jedná se o tři plně funkční sídelní areály (Ktiš, Tisovka, Miletínky), pět zcela zaniklých (Ostrá Hora, Křížovice, Stará Huť, Rovence a Sádlno), jeden částečně funkční areál (Mackova Lhota) a jeden částečně nefunkční areál (Ktiška). V tomto případě byla převzata transformační škála z práce Michala Bureše. Jedná se tedy o areály plně funkční, částečně funkční, nefunkční a zaniklé (*Bureš 2015, 24*). Jestliže u sídelních areálů rozlišujeme stupně zánikových transformací, podobný princip lze aplikovat i na jednotlivé komponenty, které pak na základě povrchového průzkumu a za pomoci historických leteckých snímků analyzujeme.

Číslování jednotlivých komponent pro přehlednost vychází z čísel popisných pro jednotlivé sídelní areály. Další tzv. ostatní komponenty (*Bureš 2015, 222*) jsou číslovány číselnou řadou od posledního čísla popisného pro každý sídelní areál zvlášť. Komponenty stavební povahy, kterých je zde ve všech sedmi sídelních areálech podle sčítání obyvatel v roce 1930 86 (*Statistický lexikon 1934*). Přičemž podrobně je analyzováno celkem 29 z Křížovic, Ktišky a Ostré Hory. Zde vycházíme z údajů v pozemkových knihách a též z dostupných historických leteckých snímků. Jednotlivé komponenty můžeme rozdělit do tří základních skupin:

- 1) úplná destrukce komponenty,

- 2) částečná destrukce komponenty,
- 3) samovolná postupná destrukce komponenty.

U první jmenované kategorie rozlišujeme ještě stupeň zachování, na základě něhož ji pak klasifikujeme:

- a) úplná destrukce provedená beze zbytku,
- b) úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě volně rozptýlenými
- c) úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě a shrnutými do náspu (Bureš 2015, 28).

Poslední stupeň se ve sledovaném prostoru nevyskytuje. Tudíž si vystačíme pouze se stupni a) a b).

6. Historické prameny při studiu zaniklých vesnic

6.1. Využití kartografických pramenů

Na základě studia kartografických materiálů je možné sledovat nejen samotný vývoj sídelních areálů, ale i vývoj jejich názvů.

První podobu dnes zaniklých sídelních areálů můžeme sledovat již na Müllerově vyobrazení Čech z roku 1720 (obr. 3), které vzniklo na základě vojenských, správních a hospodářských potřeb rakouské monarchie. Je zde dobře zachycen standartní topografický obsah, ale též zemědělské usedlosti, mlýny, kostely, hutě, sklárny atd. (<http://mapy.vugtk.cz/mapserver/index.html>).

Druhým vyobrazením využitým pro tuto práci je první vojenské mapování, někdy též zvané josefovské (obr. 4 a 5). Vzniklo v letech 1764 - 1768 (v letech 1780 - 1783 pak proběhla rektifikace v důsledku zjištěných nedostatků). Toto mapování je za tří vojenských mapování nejméně přesné, a to díky absenci přesných a astronomicky vytyčených trigonometrických bodů. Jako největší přednost josefovského mapování lze uvést fakt, že zde byla zachycena krajina ještě před nástupem průmyslové revoluce (Semotanová 2001, 97 – 99).

Dalším mapováním, které navázalo na josefovské, je druhé vojenské mapování, někdy též zvané jako Františkovo (obr. 6 a 7). Vzniklo v rozmezí let 1836 – 1852 jako reakce na nepřesnost toho předchozího a jeho hlavním cílem bylo tedy vyrobit mapy, které budou svým zobrazením spolehlivější a důvěryhodnější. To se podařilo i díky

vytyčení přesné vojenské triangulace. Jako podklad pro toto mapování posloužily mapy Stablního katastru. Obsahem se toto mapování příliš neliší od předchozího, přesto se v něm objevila jistá inovace, neboť autoři do něj zařadili i údaje o výškách trigonometrických bodů uvedených ve vídeňských sázích (*Forman 2011, 35*). Díky tomu, že mapování vzniklo v první polovině 19. století, je zde již zobrazena krajina postihnutá průmyslovou revolucí, je zde tedy jasně patrná výrazná část zemědělsky obdělávané půdy a naopak málo zalesněných oblastí. (*Semotanová 2001, 109*).

Posledním vojenské mapování proběhlo v letech 1876 – 1880, jako podklady posloužily podobně jako u druhého mapování mapy Stablního katastru. Jednalo se o tzv. třetí vojenské mapování (obr. 8). Novinkou je zde zvýraznění výškopisu za pomoci vyobrazení vrstevnic a kót (*Forman 2011, 35*).

Výše zmíněné mapy Stablního katastru, které posloužily jako podklady pro druhé a třetí vojenské mapování, jsou základním kartografickým pramenem pro poznání vývoje zástavby, intravilánu i extravilánu zkoumaných vesnic (obr. 9). Ve své době se jednalo o maximálně přesnou a objektivní práci, jejímž účelem bylo jednoduché a spravedlivé vyměření pozemkové daně v celém rakouském soustátí. Mapování v Čechách proběhlo v letech 1826 – 1830 a pak 1837 – 1843.

Stablní katastr se dělí na tři operáty. První je měřičský operát, což je geometrické zaměření a zobrazení všech pozemků na mapách, druhý operát je písemný, což je soupis všech majitelů půdy a třetí, poslední operát, je takzvaný vceňovací operát, který udává rozdělení pozemků podle bonity a pěstovaných plodin, díky čemuž se vypočítává pozemková daň (*Forman 2011, 36*).

Neméně důležitým pramenem pro studium zánikových transformací v archeologii současnosti jsou i internetové mapové portály.

Za jeden ze základních těchto portálů je považován portál kontaminace.cenia. Kromě současné ortofotomapy obsahuje i letecké mapy snímkové v letech 1937 – 1966. Uživatel si tak může prohlédnout stav krajiny v období po odsunu obyvatel až do počátků kolektivizace a s tím spojené likvidaci jednotlivých komponent (objektů) i celých vesnic (sídelních areálů). Velké časové rozpětí při snímkování je však určitou nevýhodou. Naopak jako velmi užitečné se jeví možnost prolínání jednotlivých mapových podkladů, a to nejenom současné ortofotomapy a historických leteckých snímků, ale též možnost prolnutí s georeferencovanými mapami třetího vojenského mapování. Mnou sledované území bylo snímkováno v roce 1952 <http://kontaminace.cenia.cz/>.

Dalším důležitým zdrojem dat je server patřící České agentuře životního prostředí, jež od 1. 4. 2011 spravuje Národní geoportál INSPIRE <https://geoportal.gov.cz>. Základem je také současná ortofotomapa, portál však kromě toho nabízí daleko širší spektrum možných mapových podkladů. Jako velmi užitečná je zde možnost prolínání historických leteckých snímků, druhého vojenského mapování, třetího vojenského mapování, půdních map či geologických map (Forman 2011, 37).

Mezi další mapové servery lze řadit například Geoportál ČUZK, portál Mapire.eu, Oldmapsonline.org.

Obecně lze konstatovat, že všechny tyto portály pomáhají snazšímu porozumění a orientaci ve sledovaném problému.

6.2. Využití písemných pramenů

Základním písemným pramenem, ze kterého vychází základní rámec rozsahu této práce, je Místopisný slovník Šumavy (Záruba – Koblasa 2006), a to hlavně díky obsaženému soupisu zaniklých i nezaniklých osad, samot atd. Zásluhou toho, že autoři dílo vztahují k roku 1910, kdy naposledy proběhlo sčítání obyvatel v Rakousko – Uherské říši, máme k dispozici přesné informace o počtech obyvatel ještě nezkreslené národnostní otázkou (Záruba – Koblasa 2006, 7). V komparaci s databází Ing. Pavla Berana umístěnou na portálu <http://www.zanikleobce.cz> byl vytvořen základní přehled studované oblasti. Důležitým pramenem pro poznání demografického vývoje obyvatel jsou statistické lexikony vydávané na základě sčítání obyvatel. Jedná se o lexikony, které se vztahují ke sčítání obyvatel v letech 1869 (*Seznam míst v království Českém 1872*, 253), 1880 (*Seznam míst v království Českém 1886*, 171), 1890 (*Seznam míst v království Českém 1893*, 175), 1900 (*Seznam míst v Království Českém 1907*, 235), 1910 (*Seznam míst v Království Českém 1913*, 298), 1921 (*Statistický lexikon 1924*, 331), 1930 (*Statistický lexikon 1934*, 168) a v roce 1950 (*Statistický lexikon 1955*, 66). Údaje z posledního sčítání obyvatel před druhou světovou válkou v roce 1930 a údaje o počtech odsunutých v roce 1946 si lze udělat představu o poklesu obyvatel po skončení druhé světové války. Dalšími možnými ukazateli demografického vývoje je Berní rula Bechyňského kraje či následně Tereziánský katastr.

Pro zjištění základních informací, jako jsou např. první písemné zmínky a základní historická data vztahující se k daným sídelním areálům posloužila tvorba Antonína Profouse a jeho Místní jména v Čechách I. – IV. díl (Profous 1947 – 1957).

Důležitým aspektem pro celkové poznání zaniklých lokalit je i studium archivních materiálů. Zde se sleduje hlavně období od odsunu obyvatelstva do doby fyzické likvidace sídelních areálů, v tomto případě se jedná o období mezi lety 1946¹ (tabulky odsunu Němců) až 1956².

Dalším zdrojem informací mohou být fotografie, malby a jiné podobné materiály. V našem případě se bohužel zachovalo velmi malé množství dostupných fotografií, tudíž je jakákoliv hlubší analýza a komparace s jinými druhy pramenů prakticky vyloučena. Tím se dostávám k poslední možnosti získání informací a materiálů a tou je samotná komunikace s pamětníky či místními současníky, tento zdroj informací je ovšem často zkreslený a je nezbytné získané informace důsledně ověřovat.

7. Historie zkoumané oblasti

Problematika zaniklých vesnic v důsledku odsunu československých občanů německé národnosti po roce 1945 (*Bureš 2013, 29*), se v posledních letech dostává do popředí zájmu jak historiků, tak i archeologů, a to v rámci nově vzniklé archeologické subdisciplíny, kterou je archeologie modernity. Díky masovému úbytku obyvatelstva se staly rozsáhlé oblasti v pohraničí zcela vylidněnými. A až na pár výjimek, kdy se podařilo následné dosídlení vyklizených vesnic reemigranty či místními českými starousedlíky, zůstaly tyto vesnice prázdné a odsouzené k postupnému či organizovanému pustnutí. Tato redukce se dělí do pěti základních skupin (*Funk 2013, 23*).

Ve sledovaném území, tedy na katastru obce Ktiš a katastru zaniklé obce Křížovice existovalo ještě v roce 1946 sedm vesnic (obr. 1), po kterých dnes najdeme jen rozvaliny a v lepším případě pár zachovalých stavení, dnes většinou přestavěných k rekreačním účelům. Těchto sedm dnes již zaniklých vesnic spadá do kategorie zaniklých vesnic v důsledku destabilizace pohraničí (Ktiška, Ostrá Hora, Křížovice, Stará Huť a Mackova Lhota) a zřízení vojenského výcvikového prostoru (Rovence a Sádlno) (*Funk 2013, 25*).

Celková výměra sledovaného území je 17,6 km². Dnes se v tomto prostoru nachází 5 živoucích osad, kdežto před rokem 1946 zde bylo 11 žijících osad, 4 mlýny a

¹ Státní okresní archiv Český Krumlov, Okresní národní výbor – bezpečnostní referát, Odsun Němců, karton 121 a 122.

² Státní okresní archiv Prachatice, Okresní národní výbor, karton 15. List 21, 22.

nespočet samot. Z toho je patrné, že je zde více jak poloviční úbytek sídelních jednotek. Tento proces, který vyvolalo vystěhování obyvatelstva německé národnosti, je v tomto kraji patrný dodnes a lze usuzovat, že ještě dlouho bude a to jak v přístupu ke krajině tak i v přístupu k tradicím a občanskému soužití.

Počátky osídlení tohoto prostoru jsou spojeny se založením kláštera Zlatá Koruna v roce 1263 Přemyslem Otakarem II. Nejstarší písemná zmínka je spjata se samotnou Ktiší, o níž se první písemné zmínky objevují již v roce 1310 (*Fencl, 2010*), jedná se o druhou vlnu kolonizace za opata Dietricha. Třetí vlna zakládání vesnic ktišskou rychtu minula, ovšem čtvrtá vlna zde proběhla na přelomu 14. a 15. století, za opata Arnolda a Ernsta. Tehdy zde působili lokátoři ze zlatokorunského kláštera. Mezi nimi lze vyzdvihnout hlavně Předvoje ze Lhoty a jeho syna Vesela. V tomto období vznikly osady Ktiška a Rovence. Během husitských nepokojů nastává dočasné přerušení kolonizačních aktivit a byly obnoveny až za opata Rutgera. V období 1418 – 1444 vznikly v Ktišské rychtě osady Ostrá Hora, Křížovice, Sádlno, Mackova Lhota, Stará Huť, Miletínky a Tisovka (*Kadlec 1949*). Poslední dvě jmenované osady existují dodnes.

7.1. Pravěk

V současnosti nejsou žádné doklady o tom, že na sledovaném území existovalo stálé pravěké osídlení. Pouze v blízkém okolí se dá konstatovat několik ojedinělých nálezů. Vše je s největší pravděpodobností způsobeno stavem poznání, jelikož část sledovaného prostoru zasahuje do vojenského výcvikového prostoru Boletice. Právě zde jsou hlášeny nálezy z katastru obce Dobročkov, asi 790 metrů jihovýchodně od kapličky na návsi v Březovíku na pravém břehu Střemilského potoka, kdy byl povrchovým sběrem získán keramický střep z pravěku, bohužel bez přesnější datace (*Parkman 2004, 50*).

7.2. Středověk

Středověká kolonizace zdejšího kraje proběhla především díky dvěma církevním institucím, a to pražské vyšehradské kapituly a klášterem cisterciáků ve Zlaté Koruně. Ovšem svůj podíl na kolonizaci zdejšího drsného a často obtížně přístupného terénu měly i obchodní stezky, a to hlavně Linecká stezka (*Fencl 2009*). Tento faktor ovlivnil i podobu zdejších zakládaných sídel. Všechny totiž mají společného činitele, kterým bylo

založení na neosídlené lesní půdě. Převládají zde velké kolonizační vesnice s pravidelnými obdélníkovými, čtvercovými či oválnými návesními prostory, často se záhumenicovou, úsekovou plužinou (Pešta 2004, 24). Středověké osídlení sledovaného území dokládají i některé archeologické nálezy. Jedná se v první řadě o náhodné, často amatérskými hledači hlášené nálezy. Již v šedesátých letech minulého století byl na území vojenského výcvikového prostoru Boletice v katastru obce Třebovice hlášen nález tuhované keramiky s vlnovkami, dále část železné podkovy a hrot železného nože, jak uvedl do hlášení ze dne 23. května 1961 tajemník místního MNV Karel Kaprál (Kaprál 1961). 26. září téhož roku byla provedena záchranná akce v Třebovicích ve vojenském újezdě Boletice u Českého Krumlova. Bylo zjištěno, že vojenskými pracemi, jako bylo kopání zákopů apod., bylo narušeno a z velké části i zničeno sídliště cca ze 13. století. Bylo zde zachyceno několik objektů a kulových jamek a celková rozloha sídliště byla odhadnuta na 5000 m². Toto prvotní zhodnocení provedla Eva Soudská (Soudská 1961), která o této lokalitě podala též zprávu. Další doklady o středověké kolonizaci zdejšího kraje máme z povrchových sběrů z novější doby. Jedná se tedy hlavně o sběry prachatického archeologa Marka Parkmana, který zachytil na katastru obce Dobročkov vrcholně středověkou keramiku značící zaniklé sídliště. Zajímavým nálezem se pyšní Regionální muzeum v Českém Krumlově, které ve stálé expozici prezentuje ojedinělý nález části keramického kadlubu na výrobu kamnových kachlů ze Smědče. Kadlub je prvně zmiňován v časopise Waldheimat z roku 1929. Uvádí se tam, že nález kadlubu byl učiněn při hloubení základů pro novostavbu domu. Samotný kadlub je neúplný, dochovaný fragment má pravoúhlý tvar, přičemž čelní stěnu s reliéfem tvoří vydutý poloválec. Ten je na spodní straně zakončen půlkruhovou výsečí. Samotný kadlub je široký 19 cm a dochovaná délka kolísá mezi 7,5 – 11 cm, výška půlkruhového zakončení činí 8 cm. Datace je zde značně ztížena, jelikož se v tomto případě nemůžeme opřít o jakékoliv nálezové okolnosti. A dataci lze provést pouze rozbořením výtvarného motivu a typologického zařazení. Tyto aspekty ovšem dávají velmi velký časový rozptyl a lze říci, že kachel lze datovat od počátku 14. století až do 2. poloviny 15. století (Effenberková 2004, 159-167).

Další archeologické poznání vztahující se ke středověkému osídlení není doložené. Do písemných pramenů se sledovaný prostor dostává až na počátku 14. století v souvislosti s kolonizační činností zlatokorunského kláštera (Fencl 2010, Kadlec 1949). Dalším důležitým datem pro zdejší kraj je rok 1493, kdy se zlatokorunské statky

dostaly na základě rozhodnutí krále Vladislava II³. do dědičné správy pánů z Rožmberku. S vymřením rodu Rožmberků se dá říci, že končí určité období, které svým způsobem reprezentovalo starou českou šlechtu (*Fencl 2010, 26*).

7.3. Novověk

Dalšími majiteli ktišské rychty se po rožmberském odprodeji krumlovského panství císaři Rudolfovi II⁴ (tomu zdejší panství patřilo do roku 1622 potažmo císařské koruně) se stali páni z Eggenbergu. Prvním z nich se v roce 1622 stal Jan Oldřich z Eggenbergu⁵. Tento rod vlastnil krumlovské panství od třicetileté války až do svého vymření v roce 1719. Bylo to období zasvěcené rekatolizaci českého království a postihlo i zdejší rychtu, kdy zástupy poutníků ze Ktiše a okolních vesnic navštěvovali slavnou pouť v Kájově. Dalšími majiteli se stal šlechtický rod Schwarzenberků (*Fencl 2010, 28-29*).

Důležitým milníkem v dějinách zdejšího kraje byla morová epidemie, která zde propukla na konci třicetileté války v roce 1646. Díky záznamům v ktišské matriční knize, kterou založil hned po svém nástupu do úřadu v roce 1641 duchovní správce P. Andreas Dionysus Ulrich, máme přehled o sňatcích, křtech a úmrtích. Lze proto konstatovat, že první prokazatelně morovou obětí se stal poddruh Filip z Příslopa. Další oběti na sebe nenechaly dlouho čekat, v roce 1646 bylo v matrice zapsáno 71 a jen v roce 1647 je uvedeno 263 zemřelých. V roce podepsání Vestfálského míru naopak značně ubylo zemřelých, kdy z 263 obětí z předešlého roku klesl počet na 42. Zajímavé je sledování rozšíření nemoci po jednotlivých vesnicích, i když ne vždy je v knize u zemřelého uvedeno místo úmrtí. I tak si lze udělat představu o výskytu nemoci, jednalo se hlavně o vesnice v severovýchodní části ktišské farnosti (Příslop, Smědeč, Smědeček, Záhoří) a vesnice v jižní části farnosti (Sádlno a Rovence). Naopak vesnice v západní části ktišské farnosti nebyly morem tolik zasaženy (Tisovka, Křížovice, Markov, Stará Huť, Miletínky, Ktiška a Ostrá Hora). Je ovšem důležité připomenout, že pojmem mor se až do 18. století nazývala velká škála nemoci. I tak je ovšem zajímavé sledovat demografický úbytek obyvatelstva hlavně v roce 1647 a následné vyrovnání

³ Vladislav II. Jagellonský (1. března 1456 – 13. března 1516) První Český král z rodu Jagellonců.

⁴ Rudolf II. Habsburský (18. července 1552 – 20. ledna 1612) Římský císař, král český, uherský a chorvatský etc.

⁵ Jan Oldřich z Eggenbergu (1568 – 18. října 1634) První vévoda Krumlovský a zakladatel eggenberského panství v jižních Čechách.

počtu obyvatel zdejší farnosti na stav před vypuknutím epidemie. K tomuto dorovnání došlo již na začátku roku 1654, tedy 6 let od odeznění epidemie (Mager, 2001, 18-19).

Ústředním bodem zdejší farnosti je gotický kostel zasvěcený svatému Bartoloměji, který byl založen zřejmě v době první písemné zmínky roku 1310 zlatokorunským opatem Dětfichem. Z původní gotické stavby se zachovalo spodní patro věže, předsíň při jihozápadním nároží a část zdiva lodi. Důležitou přestavbu a rozšíření provedl v letech 1687 – 1690 G. Canavalo. V roce 1878 byla kostelu zvýšena věž. V roce 1917 byly na základě válečného rekvírování zabaveny tři zdejší zvony, z nichž dva pocházely z dílny zvonáře Pernera z Českých Budějovic (Fencl 2010, 107). Prvním knězem je uváděn kněz Ondřej k roku 1379, dalším důležitým duchovním pastýřem zdejší farnosti je P. Ondřej Dionýz Ulrich, který zde v roce 1641 zavedl matriku. Posledním farářem, který se pevně zapsal do místní farnosti, byl P. Jan Weiss, který zde působil v nelehkém období před druhou světovou válkou a během ní a následně musel jako mnozí jiní v roce 1946 odejít do odsunu a dožil ve Spolkové republice Německo ve městě Eggenrot u Ellwangenu, kde až do odchodu do penze v roce 1978 působil jako zdejší farář (Mager 2010, 47-59).

Zásadní změnu přinesl revoluční rok 1848, který změnil systém správy a ktišská rychta zanikla a místo tohoto označení se Ktiš stala součástí soudního okresu ve Chvalšínách, který byl součástí politického okresu Krumlov. Toto uspořádání vydrželo až do roku 1949, kdy se Ktiš stala součástí okresu Prachatice (Fencl 2010, 79). V této době se na katastru dnešní obce Ktiš nacházelo celkem 16 osad (Březovík, Dobročkov, **Křížovice**, Ktiš, **Ktiška**, **Mackova Lhota**, Markov, Miletínky, **Ostrá Hora**, **Rovence**, **Sádlno**, Smědeč, Smědeček, **Stará Hut'**, Tisovka a **Třebovice** – tučně zvýrazněné jsou zaniklé či částečně zaniklé) s 45 místními částmi a také 11 mlýnů (Fencl 2010, 81).

7.4. První polovina 20. století

Přelom století se nesl ve znamení zakládání veřejných spolků. V případě Ktiše a okolních vesnic se jednalo o založení sboru dobrovolných hasičů (1904), spolek vojenských veteránů s názvem c. a k. spolek vojenských veteránů, který se po zániku monarchie přejmenoval na Spolek vysloužilých vojáků. Velmi oblíbený spolek, který vznikl mezi válkami, byl ochotnický spolek. Založen byl v roce 1920 a byl známí v širokém okolí Ktiše (Fencl 2010, 90). Dá se očekávat, že v těchto sdruženích fungovali i občané mnou sledovaných vesnic, jelikož není žádná zmínka o tom, že by

v nich fungovala nějaká samostatná činnost. V roce 1924 byl ve Ktiši na návsi vztyčen pomník padlým v první světové válce. Na jeho čtyřech stranách jsou vyryta jména všech padlých vojáků z ktišské farnosti. Díky tomu víme, že na straně směrem na Tisovku jsou uvedena jména z Křížovické obce. Některá jména nejspíše příbuzných se objevují i následně na seznamu odsunutých v roce 1946.

Samotná kapitola by mohla být věnována školství ve Ktiši. Nejstarší zmínka o škole o něm pochází z roku 1626, ovšem je možné, že škola ve Ktiši mohla existovat již v polovině 15. století, jelikož se ve výročním rejstříku českokrumlovského panství z roku 1445 nachází přípisek „bakalarius“ náležející k jménu Jakess. Důležitým datem je rok 1878, kdy vznikla škola v Miletínkách, do které docházely děti ze Staré Huti, Miletínek a Ostré Hory, předtím navštěvovali farní školu ve Ktiši. Do ní docházely i děti ze Ktiše, Rovenců, Mackovy Lhoty, Sádlna, Tisovky, Křížovic, Ktišky a Dobročkova (*Mager 2010, 61-77*).

Období těsně před druhou světovou válkou se již neslo v projevech nacionalizmu, jelikož Ktiš a přilehlé vesnice byly vesměs osídleny obyvatelstvem hlásícím se k německé národnosti. Hodnotné informace o dění v obci v bouřlivém roce 1938 přináší místní kronika. Ta uvádí, že již červnové volby se vůbec nekonaly, jelikož byly volební lístky obsazeny jen kandidáty Sudetendeutsche Partei Konráda Henleina. Napětí poté eskalovalo v zářijových dnech, kdy byla podepsána Mnichovská dohoda⁶. Tato dohoda „o nás bez nás“ jen potvrdila vzniklé napětí mezi Čechy a sudetskými Němci. I ve Ktiši a okolí bylo toto napětí patrné, projevovalo se cvičící německou mládeží, která za zpěvů nacionálních písní dělala pochodové cviky na návsi. Nebo se konala shromáždění organizované SdP ve Chvalšínách a Českém Krumlově (*Fenc 2010, 91*). Vše vygradovalo mobilizací ze dne 24. září 1938. Dne 27. září Ktiš a okolí obsadili českoslovenští vojáci. 30. září byla v Mnichově podepsána smlouva podstupující české pohraničí Třetí říši. Ktiš byla obsazena dvěma četami pěšího pluku č. 1 a dvěma bateriemi polního dělostřelectva s kolesou. Tato vojenská posádka opustila Ktiš 5. října, přičemž zbylí vojáci opustili Ktiš až následující den. 8. října kolem čtrnácté hodiny do Ktiše přišel kulometný oddíl s mulou, doprovázený zvonícími zvony a sirénou z Ktišského mlýna. Krátce nato do vsi přijelo nákladní vozidlo vezoucí vojáky. Následně ještě dorazila plukovní muzika s pěším vojskem. Ktiš a okolí obsadili

⁶ Dohoda mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií o odstoupení pohraničních území Československa Německu. Podepsána v Mnichově 30. září 1938.

horší myslivci z 3. praporu pluku č. 99 se základnou v Sonthofenu v Allgäu (*Fencl 2010, 92*).

7.5. Konec 2. světové války a odsun obyvatelstva

Samotná druhá světová válka Ktišsko zasáhla až na jejím konci, když se zde de facto zhroutil linie fronty. Tomu předcházely proudy uprchlíků ze Slezska a Pomořanska, kteří se svými povozy a stády ovcí přišli až do ktišského údolí, kde tábořili u cesty do Tisovky a mezi Ktišským mlýnem a Rovenci. Jak už bylo předesláno, na konci války, konkrétně v květnu 1945 zakončila v prostoru Ktiše své bojové operace 1. tanková armáda generála Nehringa⁷. Na základě kusých zpráv se zde mělo nacházet 50 - 70 tisíc německých vojáků. Celé toto vojenské uskupení se vzdalo 5. pěší divizi 3. americké armády generála Pattona⁸. Na základě bojových operací německé armády na východní frontě odmítli Američané vzít německé vojáky do zajetí a díky tomu byli na velkém shromaždišti u Vitějovic předáni Ruské armádě do zajetí (*Fencl 2010, 113*).

První měsíce po konci druhé světové války přinesly předzvěst zásadních změn, které měly nastat. Celá oblast byla téměř ze 100 % složena z německého obyvatelstva a na základě Postupimské konference a dekretů prezidenta Beneše bylo rozhodnuto o jejich odsunu do Německa. 12. července 1945 byla správa nad Ktiší a okolím předána z amerických rukou do českých. Od tohoto dne museli všichni Němci nosit na ruce pásku s černým písmenem „N“ (Němec) a členové strany (NSDAP) pásku s nápisem „NN“ (německý nacista), jak uvádí kronika obce Ktiše.

Samotný organizovaný odsun německého obyvatelstva z okresu Český Krumlov začal 26. února roku 1946 (*Mašková 1992, 19*). Odsun často provázely spory a násilnosti, ale záměrem této práce není hodnotit toto složité období a dodnes diskutovaný akt kolektivní viny a trestu pro německé obyvatelstvo.

Obyvatelé obce Ktiš a Křížovice patřili do okresu Český Krumlov a tudíž lidé určení k odsunu museli odejít do sběrného tábora do Českého Krumlova, odkud byly následně vypravovány vlaky do Německa. Jak uvádí ktišská kronika, dostali lidé určení k odsunu den, někdy dva dny předem stěhovací rozkaz a následující den museli nastoupit cestu do sběrného tábora s maximálně 50 kg zavazadel. Často se stávalo, že

⁷ Walther Kurt Joseph Nehring (15. srpna 1892 – 20. dubna 1983) Německý generál tankových vojsk za druhé světové války.

⁸ George Smith Patton ml. (11. listopadu 1885 – 21. prosince 1945) Americký generál za druhé světové války.

stěhovací rozkaz jim byl doručen jen 2,5 hodiny před samotným vystěhováním a mnohdy je tento rozkaz zastihl při pracích na poli. Zavazadla byla přísně kontrolována a všechny cennosti byly zabavovány (Kronika obce Ktiš).

Tato nařízení se týkala i mnou sledovaných vesnic. Díky seznamům odsunutých víme přesné počty vystěhovaných Němců a zároveň nám to může posloužit jako ukazatel demografického vývoje obyvatelstva těsně po druhé světové válce. Je zajímavé porovnat počty obyvatel při posledním sčítání v roce 1930 a následně s počty odsunutých. Ve většině případů se ukázal menší počet obyvatel zařazený do odsunu, než ukazují data ze sčítání obyvatel v roce 1930. Jen v jednom případě bylo z vesnice (Stará Huť) odsunuto víc obyvatel než bylo při sčítání obyvatel v roce 1930. Tento fakt lze vysvětlit sestěhováním příbuzných či usazením uprchlíků, kteří na konci války obsadili celé ktišské údolí. Ve zbylých případech je počet odsunutých menší, to je způsobeno válečnými ztrátami, jelikož místní muži museli rukovat do wehrmachtu. Tento fakt se projevuje i v samotných seznamech velkou absencí mužů v produktivním věku a také to může být způsobeno dobrovolnou emigrací do Německa ještě před samotným organizovaným odsunem (*Mašková 1992, 16*).

7.6. Vývoj po roce 1946

Poslední transport s obyvateli ze ktišska byl z Českého Krumlova vypraven 3. listopadu. Ovšem již v průběhu roku 1946 byly některé usedlosti v jednotlivých vesnicích doosidlovány většinou českými reemigranty. Jak vypráví ktišská kronika, často docházelo při přebírání usedlostí mezi vysídlenci a novými českými osídlenci ke sporům „...18. ledna 1946 přijelo za doprovodu českých četníků nákladní auto. Rodině bylo sděleno, že bude přestěhována do vnitrozemí a že si smí vzít s sebou jen to nejnnutnější. Nový majitel měl právo rozhodnout, co si smějí vzít s sebou...“. Důležitým mezníkem bylo sloučení obcí Křížovice a Ktiš do jedné obce s názvem Ktiš, a to k 1. červenci 1947 na návrh ONV Český Krumlov. Tím vznikla obec s osadami Křížovice, Ktiš, Ktiška, Mackova Lhota, Markov, Miletínky, Ostrá Hora, Sádlno, Stará Huť a Tisovka. V roce 1947 byli též již v plném proudu osidlovací aktivity. Díky tomu víme, že primárně byly doosidlovány osady Ktiš, Mackova Lhota, Rovence, Sádlno. Poslední dvě jmenované vesnice později připadly do nově zřízeného Vojenského újezdu Boletice, čímž byl jejich osud zpečetěn a do několika let zanikly. Dalšími dosídlenými osadami byly Miletínky, Tisovka, Planská. Osady spadající původně pod obec

Křížovice nebyly vůbec doosidlovány a jejich osud byl podobný jako u Rovenců a Sádlna. S odsunem posledního původního obyvatele se staly naprosto prázdnými a nechanými osudu napospas. Jednalo se o vesnice Křížovice, Ktiška, Ostrá Hora a Stará Huť (Fencl 2010, 115). Osudem těchto vesnic po odsunu se podrobněji zabývá další část této práce.

Důležitým datem se stal rok 1956, kdy bylo rozhodnuto o jejich fyzické likvidaci, jak dokládají archivní materiály. Lze si udělat minimální představu, jak se k těmto místům v minulé době přistupovalo.

„Odklizení trosek osad obce Ktiš a Křížovice. Rada místního národního výboru ve Ktiši navrhuje odklizení trosek celých osad přednostně stojících na silnici a tudíž hyzdících vzhled naší krásné země. Trosky celé osady Ostrá Hora, Křížovice, Ktiška, samoty Cibulářova Lhota, Stará Huť. Osadu Mackova Lhota kromě dvou popisných čísel, které jsou obydleny. Z obce Markova všechny budovy, kromě dvou popisných čísel. Osady ležící ve vojenském výcvikovém území celé. Rovence, Sádlno. Z obce Ktiše čtyři popisná čísla. Z osady Tisovka dvě popisná čísla a z osady Miletínky rovněž čtyři popisná čísla. Zároveň žádáme, aby osady určené celé k odklizení byly vymazány z katastru obce. Důvod: ještě dnes dosti často přicházejí přípisy pro osady Křížovice, Ktiška, Starou Huť, Ostrou Horu atd. Za radu Josef Fiala.“⁹

Tato žádost byla podána 20. července 1956. Podepsaný Josef Fiala byl zvolen tajemníkem MNV Ktiš ve volbách 16. května 1954 (Fencl 2010, 120). Z historických leteckých snímků je patrné, že ještě v roce 1957 měly usedlosti obvodové zdi, ale již ve většině případů byly bez krovu. Lze předpokládat a i z informací místních starousedlíků víme, že právě rok 1957 přinesl velkou vlnu demoličních prací. Byly odstřelovány vesnice nejen na Ktišsku (Křížovice, Ktiška, Ostrá Hora, Stará Huť), ale též vesnice Malonín (Beneš 1995, 162). Tato událost se dá považovat za druhou část zániku sídelní jednotky. Poslední fází zániku vesnice bylo samotné administrativní vyškrtnutí, což znamenalo její definitivní konec. To v tomto případě nastalo v první polovině šedesátých let 20. století, jelikož je ve statistických lexikonech i jiných listinných pramenech uváděno k roku 1965: Obec Ktiš, části obce: Březovík, Ktiš, Miletínky, Smědeč, Smědeček, Tisovka (Fencl 2010, 114). Tuto skutečnost lze opět podložit historickými leteckými snímky z roku 1964, na kterých je zachycena bývalá vesnice Ktiška, ale již jen s usedlostí čp. 8 a 9, které zde stojí dodnes. Ostatní usedlosti nejsou

⁹ Státní okresní archiv v Prachaticích, Okresní národní výbor, karton 15, list 21.

nijak na snímku patrné. Jediné, co ukazuje na dřívější zástavbu, je rozrůstající se náletová vegetace v místech bývalých stavení.

Celý proces zanikání sídelní jednotky (vesnice) jako takové lze rozdělit do tří stupňů:

1) Sídelní zánik – jedná se o opuštění lokality jejími obyvateli. V tomto případě se jednalo o odsun obyvatelstva v roce 1946.

2) Fyzický zánik – tato fáze byla nastíněna již výše a jedná se o fyzickou likvidaci lokality, v tomto případě se jedná o demoliční práce v roce 1957.

3) Administrativní zánik – poslední fáze zániku vesnice je administrativní vyškrtnutí rozhodnutím nadřízených správních orgánů (*Funk 2013, 22-24*).

Časové prodlevy mezi jednotlivými fázemi zániku lokality jsou různorodé podle nastalé situace. V případě zaniklých vesnic na Ktišsku se jednalo o cca 20 let od samotného odsunu obyvatelstva až po administrativní zánik a rekultivaci jednotlivých vesnic a například jejich následného zemědělského využití.

Tímto závěrem se dostávám k jádru samotné práce, kterým je archeologický rozbor a analýza jednotlivých sídelních jednotek, které jsem si vybral pro svoji práci.

8. Zaniklá vesnice Křížovice

8.1. Lokalizace

Německy Krzizowetz, katastrální území Křížovice. Tato dnes již také zaniklá vesnice byla správní obcí katastru Křížovice. Nacházela se cca 2,2 km západně od Ktiše, do níž spadala i farností. V její blízkosti pramení Křížovický potok, který se posléze stává pravobřežním přítokem Zlatého potoka. Ten pak vytváří z části hranice katastru a protéká západně od Křížovic i Ostré Hory.

8.2. Vývoj osady

První písemná zmínka se datuje k roku 1440 a je spjata s kolonizační činností zlatokorunských mnichů (*Kadlec 1949, 56; Profous 1949, 411*). Její další vývoj probíhal téměř stejně, jako u Ktišky i Ostré Hory. Podobně jako u Ktišky je zajímavé sledovat vývoj názvu a jeho zobrazení na historických mapách.

Poprvé se vesnice objevuje na Müllerově mapě Čech z roku 1720 pod názvem Křižowitz. V následném prvním vojenském mapování z let 1764 – 1768, někdy též nazývaném tzv. josefovské mapování se objevuje jen nepatrná změna v názvu, a to na Křizowitz. Druhé vojenské mapování, někdy též zvané Františkovo, z let 1836 – 1852 již uvádí název Křižowitz. Až na třetím vojenském mapování, mnohdy označované jako Františko-josefovské, z let 1876 – 1880 se objevuje český název Křížovice.

Další důležitý aspektem, který je třeba sledovat podobně jako u Ktišky a Ostré Hory je vývoj počtu obyvatel a domů. První statistický údaj přináší berní rula z roku 1654, v níž je se uvádí, že v osadě Křížovice jsou 3 osedlé a 5 chalupníků. V Tereziánském katastru z roku 1756 je uvedeno 8 hospodářů. Další údaje přináší sčítání obyvatel. V letech 1869, 1880, 1890, 1900, 1921 a v roce 1930 (tabulka vývoje počtu obyvatel a domů od roku 1869 – 1950) bylo v Křížovicích hlášeno 56 obyvatel a 11 usedlostí, přičemž všichni se hlásili k německé národnosti a jako náboženství všichni uvedli římskokatolické. Podobně jako u ostatních vesnic, i zde byla po připojení k Velkoněmecké říši místním mužům nastolena povinnost sloužit v německé armádě. Tento fakt patrně přispěl k tomu, že v roce 1946 bylo do odsunu německého obyvatelstva z Křížovic zařazeno 37 místních obyvatel. Po vysídlení byla osada ještě nejspíš využívána, a s největší pravděpodobností z velké míry rozebrána na stavební materiál, hlavně použitelné krovy a pak následně v roce 1957 fyzicky zlikvidována.

8.3. Současný stav

Zaniklá vesnice se nachází podél cesty ze Ktiše na Ostrou Horu a není na první pohled jasně identifikovatelná podobně jako Ktiška. Přibližné rozměry zaniklé vesnice činí cca 250 x 200 metrů. Jako jeden z indikátorů zaniklého osídlení mohou sloužit boží muka s letopočtem 1918, která se nachází ve středu původní návsi a okolo nich rostou čtyři vzrostlé jasany ztepilé (*Fraxinus excelsior*) (obr. 19). Při bližším pozorování lze identifikovat reliktů některých původních usedlostí a zároveň si lze udělat představu o velikosti obce. Ovšem při pohledu na současnou oboru, která zabírá plochu přibližně poloviny obce s reliktů původních usedlostí, které jsou v důsledku volně se pohybující se zvěře značně roztahány, je přesná identifikace jednotlivých stavení prakticky nemožná. Obora se nachází na levé straně silnice ve směru pohledu na sever, její přibližná rozloha činí 16 200 m². Druhá polovina vesnice se dnes nachází na zemědělské půdě a v současnosti (rok 2017) je tato část zatravněna a jakákoliv

identifikace reliktních usedlostí je nemožná. V předešlých letech zde byla orná plocha a byly zde patrné kumulace kamenů z naorávaných základů jednotlivých usedlostí. Dalším indikátorem zaniklého osídlení jsou ovocné stromy. V tomto případě skupina švestek při jižním okraji u usedlosti čp. 1.

8.4. Identifikace a popis reliktních

Křížovice v kontextu archeologie současnosti klasifikujeme jako zcela zaniklý sídelní areál. Přičemž jednotlivé komponenty (usedlosti) jsou vedeny v kategorii úplné destrukce a jsou zde zastoupeny dva stupně zachování. Jak usedlosti vedené jako úplné destrukce provedené beze zbytku (čp. 6, 7, 8, 9), tak úplné destrukce se zbytky ponechanými v místě volně rozptýlenými (čp. 1, 2, 3, 4, 5, a 11). Na indikační skice stabilního katastru z roku 1826 je zachyceno 9 usedlostí (komponent), přičemž jen jedna je zde vedena jako spalná a zbytek jako nespalná, ovšem část těchto všech nespalných byla naopak vedena jako spalná (jednalo se o skladovací či hospodářské budovy v zadním traktu usedlostí) (obr. 10). Tento kartografický pramen nám také ukazuje podobu uspořádání jednotlivých usedlostí a komunikační schéma. Proto lze tuto vesnici označit jako sídelní areál s oválnou návěsí částí, ke které přiléhají úsekové plužiny (Pešta 2000, 155). Pro rok 1949 chybí letecké snímky a tak prvním zdrojem je až znázornění z roku 1952 na portálu kontaminace. Na něm je již vesnice zobrazena šest let po odsunu a je patrné, že usedlosti jsou již ve značném stádiu zániku. Pohled na stavení také budí dojem, že jen dvě z nich jsou ještě zastřešené (obr. 13). Přesný počet usedlostí z tohoto snímku však není možné určit a proto spolehlivým pramenem pro ověření je sčítání lidu a domů z roku 1950. Zde je uvedeno 10 stavení a 10 obyvatel (Statistický lexikon 1955, 66).

Na leteckém snímku z roku 1957 je již počet usedlostí zřetelnější, zde jsou již všechny bez střech se znatelnými obvodovými zdmi (obr. 16). Na leteckém snímku z roku 1975 je již v podstatě znázorněn dnešní stav, usedlosti na pravé straně návsi jsou již nezřetelné díky obhospodařování a na levé straně návsi je silná vegetace náletových dřevin.

Terénní povrchový výzkum probíhal opět v letech 2014 - 2016 a podařilo se identifikovat některé relikty usedlostí. Nejlépe se povedlo identifikovat usedlost čp. 1 v jižní části bývalé vesnice. Usedlosti čp. 7, 8, 9 jsou na místě dnešního pole a jejich identifikaci značí jen zvýšená koncentrace kamenů v místě jejich původního místa.

Usedlost čp. 6 je na místě dnešní louky a je tudíž nemožné ji přesně identifikovat, ovšem je ale pravděpodobné, že část reliktní této usedlosti byla shrnuta do jakéhosi mohylovitého útvaru u cesty směrem na Ostrou Horu v blízkosti místa, kde samotná usedlost stála. Zbylé usedlosti čp. 2, 3, 4, 5 a 11 jsou na místě, které je v dnešní době oploceno jako obora pro daňky a divoká prasata. Tudíž jsou relikty bývalých stavení značně rozmístěny a jejich přesná identifikace je prakticky nemožná.

Zajímavé je též řešení komunikačního napojení Křížovic na sousední vesnice. Jelikož byly Křížovice správní obcí, tak se dá říci, že byly zároveň komunikačním uzlem. Jak vyplývá z historických mapových podkladů, dá se předpokládat, že vesnice ležela na komunikaci spojující Ktiš s Ostrou Horou. Tato cesta je i jakousi hlavní komunikací v současnosti. Ovšem v pláncích III. vojenského mapování jsou vyznačené komunikace směrem na Ktišku, na Miletínky i na Tisovku, které lze v terénu zachytit i v současnosti. Jedinou výjimku tvoří komunikace na Ktišku, relikty této spojnice nejsou v důsledku rekultivačních prací zřetelné.

ČP. 1

Usedlost čp. 1 se nacházela v jižním cípu sídelního areálu a díky své poloze se relikty této usedlosti do dnešních dnů dochovaly v nejlepším stavu z celé bývalé vesnice. Na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 63. Je zde vedena jako nemovitost nespalná s pouze jednou částí vedenou jako spalnou. Posledním majitelem usedlosti před odsunem byl podle zápisu v pozemkové knize ze dne 7. března 1938 Josef Hundsnurscher (*Pozemková kniha*, 274).

Určit přesné rozměry, potažmo přesnou dispozici této usedlosti již s jistotou nelze, ovšem podle vyobrazení na mapovém podkladu a leteckých snímcích se jednalo o usedlost s půdorysem ve tvaru písmene „L“ se štítovou orientací do návesní části obce (*Pešta 2004*, 574).

Dnes se na základě terénního výzkumu podařilo identifikovat úplnou destrukci usedlosti se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými (obr. 21). Celkové rozměry dnešního stavu reliktní jsou 43,5 x 40 metrů, ovšem na základě leteckých snímků byly naměřeny rozměry původní usedlosti 39 x 40 metrů v místě měření současných reliktní. V blízkosti této usedlosti se nachází skupina ovocných stromů, konkrétně již zplaněných švestek a jedna třešeň, současně se zde podařilo identifikovat zachovalou studnu o průměru 150 cm v prostoru předpokládaného dvoru.

ČP. 2

Usedlost čp. 2 se nacházela v západní části návsi v blízkosti dnes ještě dochovaných božích muk. Na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 64 a je zde zobrazena jako budova spalná opět ve tvaru písmene „L“. Posledním majitelem byl podle zápisu v pozemkové knize jistý Artschaft (*Pozemková kniha*, 278), ovšem toto jméno se nevyskytuje na seznamech odsunutých a na těchto seznamech se neobjevuje ani nikdo z tohoto čísla popisného.

Přesné rozměry usedlosti v dnešní době určit nelze, jelikož relikty této budovy se nachází v oplocené oboře s volně se pohybujícími daňky a muflony, kteří zapříčinili značné rozvolnění reliktv této nemovitosti. K určení původních rozměrů bylo proto využito leteckých snímků, díky nimž se podařilo zjistit, že rozměry této obdélníkové budovy byly 13 x 7 metrů.

ČP. 3

Usedlost čp. 3 se opět nacházela na západní části návsi v řadě domů, podél cesty na Ostrou Horu. Na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 65 a je zde zobrazena jako budova nespalná s částí vedenou jako spalnou v zadním traktu uzavřeného dvora. Posledním majitelem před odsunem byl podle zápisu ze dne 16. dubna 1937 na základě smlouvy trhové ze dne 23. března 1937 uváděn Josef Hirsch (*Pozemková kniha*, 282), ovšem v seznamech odsunutých z roku 1946 se toto jméno již neobjevuje.

Její přesné rozměry opět nelze s jistotou určit díky dnešní oboře, ve které se i tato usedlost nachází. Na základě historických leteckých snímků dokážeme zjistit alespoň její přibližnou původní velikost před tím, než byla definitivně zničena. Jednalo se tedy o usedlost obdélníkového půdorysu s uzavřeným dvorem. Jedna část usedlosti měla okapovou a druhá štítovou orientaci do návěsí části vesnice. Celkové rozměry usedlosti činily 28 x 18 metrů.

ČP. 4

Usedlost čp. 4 se nacházela v těsné blízkosti usedlosti čp. 3 a na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 66. I v tomto případě se jednalo o budovu nespalnou s uzavřeným dvorem a s částí v zadním traktu vedenou jako spalnou. Posledními majiteli byli manželé František a Anna Modlovi. Ti získali usedlost na

základě zápisu v pozemkové knize ze dne 27. srpna 1929, na základě smlouvy svatební a dědické ze dne 25. července 1929 (*Pozemková kniha*, 286). Bohužel ani tito manželé se neobjevují na seznamech odsunutých Němců v roce 1946.

Přesné rozměry reliktní usedlosti opět nelze určit, protože se nachází podobně jako relikty stavení čp. 2 a čp. 3 v dnešní oboře s lesní zvěří. Ale opět díky historickým leteckým snímkům vypátrat rozměry stojících reliktní usedlosti před jejich demolicí. Tato usedlost se velice podobala usedlosti čp. 3 a měla i podobné rozměry: 33 x 29 metrů.

ČP. 5

Usedlost čp. 5. se nacházela v severozápadní části vesnice v blízkosti cesty do Miletínka. V pozemkové knize i na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 67. Na mapách stabilního katastru je zobrazena jako nespalná, a to v celém rozsahu. Jedná se tedy o jedinou usedlost z celých Křížovic, která nemá žádnou část usedlosti zobrazenou jako spalnou.

Posledními majiteli se stali podle zápisu v pozemkové knize ze dne 23. října 1936 manželé Josef Dvořák a Anna Dvořáková, každý vlastnil polovinu nemovitosti. Zápis byl realizován na základě postupní a dědické smlouvy ze dne 6. srpna 1936 a oddacího listu ze dne 24. srpna 1936 (*Pozemková kniha*, 294). Manželé Dvořákoví se ovšem na seznamech odsunutých z roku 1946 nevyskytují a není zde ani záznam o odsunutých z tohoto čísla popisného.

Přesné rozměry reliktní usedlosti opět nelze s přesností určit díky umístění reliktní usedlosti v oboře. Na základě historických leteckých snímků ovšem máme představu o přibližné podobě, umístění i rozměrech usedlosti. Jednalo se o obdélníkovou usedlost s otevřeným dvorem a štítovou orientací do návěsní části s rozměry cca 24 x 20 metrů.

ČP. 6

Usedlost čp. 6 stála na severovýchodní straně návsi v blízkosti dnešního křížení cest směrem na Ostrou Horu a Miletínky. Na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 59. Je zde zobrazena jako nespalná usedlost s částí vedenou jako spalnou.

Posledními majiteli usedlosti byli podle zápisu v pozemkové knize ze dne 21. února 1930 manželé Jindřich Herbinger a Terezie Herbingerová, kdy každý vlastnil také polovinu nemovitosti, a to na základě smlouvy postupní a darovací ze dne 23. ledna 1930 a oddacího listu (*Pozemková kniha*, 298). Ze seznamů odsunutých z roku 1946

víme, že tito manželé byli 30. října téhož roku zařazeni do odsunu ze sběrného tábora v Českém Krumlově.

Usedlost se dnes nachází na zatravněné louce, a proto by se k zjištění přesného místa muselo využít některých nedestruktivních metod archeologie či přímo samotnou destruktivní sondáž k odhalení základů. Ovšem díky historickým leteckým snímkům zjistíme přibližnou polohu a také přibližné rozměry, které činí 30 x 27 metrů. Díky těmto podkladům víme, že se jednalo o obdélníkovou usedlost opět s otevřeným dvorem, tentokrát směrem na severovýchod a stejnou štítovou orientací, tudíž do návesní části, kde měla usedlost orientaci okapovou.

ČP. 7

Stavení čp. 7 stálo na východní části návsi přibližně uprostřed. Na mapách stabilního katastru je vedeno pod parcelním číslem 60. Zároveň je zde zobrazeno jako usedlost nespalná s částí v zadním traktu vedenou jako spalnou.

Posledním majitelem byl podle zápisu ze dne 27. července 1936 Jakub Jungbauer (*Pozemková kniha*, 302). Tento majitel usedlosti se objevuje i na seznamech odsunutých ze sběrného tábora v Českém Krumlově 29. července 1946. Polohu, rozměry i dispozici je opět téměř nemožné díky umístění usedlosti na současné zatravněné louce. Tuto nevýhodu lze kompenzovat historickými leteckými snímky i jinými dostupnými mapovými podklady. Díky tomu víme přibližné rozměry 33 x 25 metrů a zároveň i přibližnou podobu, jednalo se o obdélníkovou usedlost s uzavřeným dvorem a částí usedlosti s okapovou orientací a částí štítové orientace do návesní části.

ČP. 8

Usedlost čp. 8 se nacházela v těsné blízkosti usedlosti čp. 7 na východní straně vesnice. Na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 61. Stejně jako předcházející usedlost, je i ona vedena jako budova nespalná s částí v zadním traktu vedenou jako spalná.

Posledními majiteli byli podle zápisu do pozemkové knihy ze dne 17. dubna 1936 podle odevzdané listiny ze dne 25. dubna 1935 Terezie Schmidová a František Schmid, každý vlastnil polovinu (*Pozemková kniha*, 306). V seznamech odsunutých se ovšem tato jména již nevyskytují.

Usedlost je v terénu neidentifikovatelná, jelikož se nachází na zatravněné louce, k její přesné lokalizaci by se muselo přistoupit formou terénního ověření na základě

archeologického výzkumu, odkryvem či nějakou nedestruktivní metodou. Díky historickým leteckým snímkům víme, že usedlost měla stejnou podobu jako usedlost čp.7, jen menší rozměry, a to 14 x 10 metrů.

ČP. 9

Poslední velkou usedlostí v Křížovicích bylo čp. 9, tato nemovitost se nacházela v jihovýchodní části v těsné blízkosti cesty ze Ktiše. Díky této poloze se nám nejspíše jako u jediné zachovala fotografie s částečnou podobou. Je na ní zřetelná část střechy s nejspíše doškovou krytinou (obr. 17). Na mapách stabilního katastru je uváděna pod parcelním číslem 62. Zároveň je zde zobrazena jako budova nespalná s částí, jak je v Křížovicích obvyklé, v zadním traktu vedenou jako spalná.

Posledními majiteli byli podle zápisu do pozemkové knihy ze dne 17. dubna 1936 podle odevzdané listiny ze dne 25. dubna 1935 Terezie Schmidová a František Schmid každý opět vlastnil polovinu (*Pozemková kniha*, 310). Tedy stejní majitelé jako u usedlosti čp. 8.

Stejně jako usedlosti čp. 6, 7 a 8, ani tato není v terénu identifikovatelná a její přesnou polohu dnes lze odvodit z historických leteckých snímků. Díky tomu víme přibližné rozměry cca 32 x 20 metrů a zároveň i přibližnou dispozici. Jednalo se o obdélníkovou usedlost s uzavřeným dvorem a okapovou orientací do návěsní části, v tomto případě lze uvažovat o takzvaném vierkantu (*Pešta 2004*, 574) podobně jako u čp. 1, 8 a 9 na Ktišce.

ČP. 11

Poslední analyzovatelnou a v terénu zachytitelnou stavbou je čp. 11. Jedná se nejspíše o mladší stavbu, jelikož se na mapách stabilního katastru nevyskytuje a poprvé je reflektována až na mapách, potažmo historických leteckých snímcích až po roce 1945. V pozemkové knize je tato budova vedena pod parcelním číslem 145 a jako hostinec, je tedy pravděpodobné, že byla vystavěna v období tzv. první republiky¹⁰.

Jako majitelé jsou uvedeni podle zápisu v pozemkové knize ze dne 19. září 1930. Na základě smlouvy tržové ze dne 22. července 1930 František Bubla a Josefa Bublová, každý na polovic (*Pozemková kniha*, 182).

¹⁰ První republika je označení pro Československo od roku 1918 do roku 1938.

Tato nemovitost je v terénu lehce identifikovatelná, ale jelikož se nachází v zaplacené oboře, jsou její reliкty značně rozvolněné a přesné měření nemá smysl, opět zde pro určení přesných rozměrů musíme vycházet z historických leteckých snímků. Díky tomu víme, že se jednalo o obdélníkovou budovu o rozměrech 24 x 10 metrů, se sedlovou střechou ve směru západ – východ.

rok	funkční			zaniklé	
	domy celkem	usedlosti	chalupy	usedlosti	chalupy
1952	11	1	0	7	3
1957	11	0	0	8	3
1975	0	0	0	8	3
2016	0	0	0	8	3

Tabulka 1: Postup zániku domů a chalup ve vsi Křížovice. (inspirováno Bureš 2015)

8.5. Analýza archeologických pramenů

Základní pramenem pro poznání vývoje intravilánu či extravilánu jsou mapy stabilního katastru, které byly pro Křížovice pořízeny v roce 1826. Dalším užitečným zdrojem informací je mapa pořízená v roce 1945. Vzájemnou korelací obou pramenů lze odvodit určité změny ve vývoji intravilánu vesnice. Zároveň pro pochopení a přehlednost celého procesu archeologické transformace, a to od opuštění sídelní jednotky až po rekultivaci a dnešní stav zaniklé sídelní jednotky slouží tabulka (tabulka 2), která mapuje na základě historických leteckých snímků vývoj sídelní jednotky od roku 1949 až do roku 2016. Všechny tyto dostupné prameny nám vytváří celkový obraz zaniklé sídelní jednotky (obr. 12).

Výchozí rok pro pozorování a analyzování zánikových transformací je rok 1952. Důsledkem toho, že chybí historické letecké snímky zobrazující dřívější období, musíme vycházet ze snímků, které ukazují stav již šest let po odsunu obyvatelstva. Díky tomu je již zřetelný značný postup zániku celé sídelní jednotky jako takové. Přičemž v tomto roce se zde objevují ještě dvě usedlosti se střechami. Na snímcích z roku 1952 vidíme, že tento jev je v okolí celkem běžný. Dá se říci, že jak v Křížovicích, tak i na Ktišce v tomto roce ještě stály funkční komponenty (usedlosti). Výjimku tvoří jen Ostrá Hora, v níž se žádná funkční komponenta neobjevuje. Jinak všechny ostatní vesnice mají často převahu funkčních komponent nad nefunkčními (jedná se Sádlno, Mackova

Lhota, Stará Huť a Rovence), kde je dokonce v tomto roce stav 100 % funkčních komponent stavební povahy. V Křížovicích jsou tedy pro rok 1952 pouze dvě funkční komponenty, z toho jedna je v pozemkové knize vedena jako hostinec a pouze čp. 7 je uváděna jako usedlost. Otázkou zůstává, proč zůstala právě usedlost čp. 7 do poloviny padesátých let stále alespoň částečně funkční. Mohlo se jednat například o nutnost využívat hospodářského zázemí pro obhospodařování rozlehlých ploch polí, jelikož státní statky ve Ktiši byly vzdáleny cca 3 kilometry a v blízkosti nebylo žádné jiné zemědělské zázemí. Zároveň lze uvažovat o ustájení dobytka nebo využití skladovacích prostor (stodoly), eventuálně mohlo sloužit i k ubytování brigádníků či jiných pomocných sil v zemědělství (*Bureš 2015, 222*). U zbylých komponent je jejich funkčnost značně omezena či spíše nemožná a probíhá zde již samovolná postupná destrukce.

V tomto roce lze Křížovice označit jako částečně funkční sídelní areál. Zásadní se jeví historické letecké snímky z roku 1957 (obr. 16). Na nich jsou již všechny komponenty zobrazené jako nefunkční. V rozmezí pěti let tedy došlo k úplné přeměně z částečně funkční sídelní jednotky na zcela zaniklou (*Bureš 2015, 24*). Na těchto snímcích je jasně zřetelná destrukce všech komponent. Také se zde projevuje zarůstání náletovou vegetací. Tento stav lze dokreslit i archivními materiály, přičemž zásadní je žádost místního MNV Ktiš na likvidaci zbylých reliktnů (viz. Výše).

Při korelaci stavu v roce 1957 s dostupnými historickými leteckými snímky pro okolní vesnice víme, že i ostatní vesnice byly ve stejném stavu jako Křížovice, tedy, že i na ostatních lokalitách chybí funkční komponenty, jen s výjimkou Ktišky, kde se dochovala komponenta čp. 8 a 9. V případě Křížovic jsme značně limitováni dostupnými historickými leteckými snímky. Díky tomu máme představu o podobě vesnice jen z historických mapových pramenů. První snímky se objevily až v padesátých letech a pak jsou k dispozici již jen ty současné. Tudíž při rekonstrukci podoby a zánikových dějů v šedesátých letech až do současnosti musíme vycházet z analogií, které probíhaly v blízkých vesnicích, pro něž jsou snímky dostupné. Díky tomu víme, že již v roce 1964 proběhla fyzická likvidace jednotlivých komponent. A jediná otázka, kterou nedokážeme s přesností říci, je, kdy proběhla rekultivace na východní straně vesnice, což se týkalo usedlostí čp. 6, 7, 8 a 9.

Zánik ostatních komponent, tj. komponent mimo usedlosti, je problematičtější než samotné studium jejich zániků (*Bureš 2015, 222*). Do této kategorie lze v případě místního MNV Ktiš na likvidaci zbylých reliktnů (viz. Výše).

V případě cest je zde situace celkem jasná. Hlavní komunikace ze Ktiše na Ostrou Horu je dochovaná a využívaná dodnes, jedná se o komponenty 12, ta je společná pro Křížovice a Ostrou Horu. Jediná zaniklá je komunikace spojující Křížovice s Ktiškou, zde se jedná o komponentu 13. Dále po korelaci historického leteckého snímku z roku 1957 a mapy stabilního katastru víme, že centrem návsi procházela komunikace, která procházela mezi usedlostmi čp. 3 a čp. 4. Směřovala na Miletínky a Tisovku. Komunikace, která dnes spojuje tyto dvě vesnice s Křížovicemi, prochází pod vesnicí, tj. na severní hranici původní zástavby, byla tedy s největší pravděpodobností V případě cest je zde situace celkem jasná. Hlavní komunikace ze Ktiše na Ostrou Horu je dochovaná a využívaná dodnes, jedná se o komponenty 12, ta je společná pro Křížovice a Ostrou Horu. Jediná zaniklá je komunikace spojující Křížovice s Ktiškou, zde se jedná o komponentu 13. Dále po korelaci historického leteckého snímku z roku 1957 a mapy stabilního katastru víme, že centrem návsi procházela komunikace, která procházela mezi usedlostmi čp. 3 a čp. 4. Směřovala na Miletínky a Tisovku. Komunikace, která dnes spojuje tyto dvě vesnice s Křížovicemi, prochází pod vesnicí, tj. na severní hranici původní zástavby, byla tedy s největší pravděpodobností přeložena.

Dalším zaniklé a tudíž v terénu dnes neznatelné jsou plůžiny a systém polí a luk, komponenta 15. Jako základní pramen pro rekonstrukci plůžin lze využít mapy stabilního katastru, na nichž je jasně zřejmé rozložení jednotlivých luk a polí. Na východní straně vesnice navazují na jednotlivé usedlosti pole, které od samotných usedlostí dělí často jen menší sady. Dá se říci, že tato plocha byla jako pole využívána v podstatě až do současnosti (2016). Tyto plůžiny by se daly označit jako záhumenicové (*Pešta 2000*, 155). Zmíněný stav je ještě zachytitelný na historických leteckých snímcích z roku 1952, na dalších snímcích z roku 1957 již systém plůžin a polních cest, které zajišťovaly spojení s vesnicí, není patrný. Zcela jiná situace je na západní straně vesnice za domy čp. 3, 4 a 5. Zde pole již nevytvářejí tak jednoznačné tvary navazující na usedlosti, ale spíše se jedná o plůžiny úsekové (*Pešta 2000*, 155). Dále jsou zde zastoupeny louky a podobně jako na Ktišce se může jednat o takzvané absolutní louky, ty byly hnojeny, jedenkrát sečeny a následně byly spásány dobyt看em. Otázkou zůstává, jaké zastoupení a zdali vůbec zde byly zastoupeny tzv. louky umělé (dvojí sklízení - seno, otava) (*Štajnochr 1999*, 51). Nezanedbatelnou plochu zaujímaly též obecní pastviny, které byly využívány všemi hospodáři k pastvě skotu, ovcí či koz. Největší plocha těchto pastvin se nacházela v severní části vesnice.

Základním poznatkem je, že v roce vyobrazení map stabilního katastru v roce 1826 byla krajina daleko více otevřená, než je tomu dnes. Jak už bylo zmíněno, v Křížovicích byly též zastoupeny ovocné sady, komponenta 16. Na mapách stabilního katastru jsou vyobrazeny u usedlostí čp. 1 a 9. Díky tomu že u usedlosti čp. 1 na severní straně návsi se část tohoto sadu dochovala. Část sadu se zachoval jen díky tomu, že se nacházel na straně, která nebyla nikdy rekultivována a prozatím nebyla ani oplocena jako obora. Víme, že zde byly asi nejvíce pěstovány švestky, dále jsou zde jabloně a v neposlední řadě i třešně. Podobnou skladbu ovocných stromů lze předpokládat i u zaniklého sadu u usedlosti čp. 9. Zároveň nelze vyloučit existenci i menších sadů či pěstování samostatných ovocných stromů i u ostatních usedlostí po celých Křížovicích.

Poslední zajímavou komponentou označenou číslem 17, kterou lze sledovat v kontextu vesnice, je systém rybníků v současném centru bývalé návsi. Z historických leteckých snímků víme, že se zde nacházely dva rybníčky v linii sever – jih. Tento stav lze vysledovat na snímcích z roku 1952. Jelikož se nejednalo o nijak velké a asi ani hluboké vodní dílo, došlo v dalších letech k jejich zarůstání. Proto lze konstatovat, že i tyto rybníky prošly zánikovou transformací, ale na rozdíl od usedlostí, plužin či sadů zde proběhla i jejich současná obnova a byl zde vybudován i třetí rybníček. Tato soustava tří kaskádovitě uspořádaných vodních ploch dnes tvoří jádro obory s lesní zvěří.

komponenta ČP.	využití území v roce 1952	typ/forma zánikové transformace	využití území v roce 1957	typ/forma zánikové transformace	druh postdepoziční transformace	současné využití území 2016
1	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet
2	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	obora se zvěří
3	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	obora se zvěří
4	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	obora se zvěří
5	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	obora se zvěří
6	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	louka
7	usedlost	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	louka
8	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	louka
9	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	louka
11	usedlost	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	obora se zvěří
12	cesta	x	cesta	x	x	cesta
13	cesta	x	cesta	x	x	les
14	cesta	x	cesta	x	x	cesta
15	plužiny	x	polnosti	x	x	louky
16	ovocné sady	x	nálet, polnosti	x	x	nálet, polnosti
17	rybníky	x	rybníky	x	x	rybníky

Tabulka 2: Zánikové transformace (Inspirováno Bureš 2015)

8.6. Sukcese vegetace

Intravilán vesnice je v současnosti v mnoha pohledech rozdílný než v době opuštění vesnice. Jednou ze základních indikací zaniklé sídelní jednotky je zarůstání vegetací, neboli sukcese vegetace. V případě Křížovic je sukcese vegetace značná hlavně v prostoru západní strany vesnice. Jedná se hlavně o náletové dřeviny a

křovinatou složku vegetace (Forman 2011, 66). V prostoru usedlosti čp. 1 je jasně zřetelné postoupení lesa na severní straně vesnice až do prostoru reliktní této usedlosti. Také plochy zobrazené na mapách stabilního katastru jako obecní pastviny jsou dnes již zarostlé vegetací. V porovnání s Ostrou Horou však není sukcese v Křížovicích tak masivní. Naopak lze říci, že postup vegetace odpovídá dnešnímu využití vesnice, kterým je částečná zemědělská činnost a zároveň se využívá jako obora se zvířaty.

8.7. Vyhodnocení

Z důvodu odsunu obyvatelstva německé národnosti a následnému nedosídlení zde proběhla z pohledu archeologie současnosti plná zániková transformace z plně funkční sídelní jednotky až na úplně zaniklou sídelní jednotku. Proto lze říci, že jde o typickou ukázkou plně transformované lokality. Díky dnešní aktivitě a částečnému oplocení bývalé vesnice pro účely obory pro lesní zvěř se do Křížovic vrátila snaha o alespoň částečné využití bývalé vesnice. Bohužel tato aktivita má i negativní dopady na podobu a zachování reliktní jednotlivých usedlostí. Ty jsou zde značně degradovány a jejich přesná podoba je již nezřetelná. Naopak východní část vesnice s usedlostmi čp. 6, 7, 8 a 9 prošla úplnou destrukcí a následnou rekultivací, tudíž je zde nemožné identifikovat přesnou polohu bývalých usedlostí.

Křížovice, vesnice s více než pětisetletou historií, zažily jak rozmach, tak i úpadek a jejich další osud už nebude spojen s lidskou sídelní aktivitou, ale domnívám se, že by na místě, kde kdysi vesnice stávala, měla být alespoň informační tabule či značená turistická trasa. Jistě by ji uvítali mnozí návštěvníci, kteří do tohoto malebného koutu podhůří Šumavy zavítají v budoucnu.

9. Zaniklá vesnice Ktiška

9.1. Lokalizace

Dnes již více jak 60 let zaniklá vesnice Ktiška se nachází cca 2 km severozápadně od obce Ktiš, v nadmořské výšce 850 metrů nad mořem a pod vrcholem Ktišské hory (911 m.n.m.), která se nachází jihovýchodně od Ktišky a Mackova vrchu (904 m.n.m.) na severovýchodě.

9.2. Vývoj osady

Celkové umístění této osady v tak vysoké nadmořské výšce je ukázkou vrcholně středověké kolonizace v zalesněném prostoru na hranicích zlatokorunského panství v boletickém újezdě. První písemná zmínka o osadě se datuje k roku 1387 (*Kadlec 1947*, 64), ale je nanejvýš pravděpodobné, že již zde nějaká osada stála, jelikož samotná Ktiš je zmiňována první písemnou zmínkou k roku 1310 (*Fencl 2010*). Je také zajímavé, že již kolem roku 1330 byly v tomto prostoru vyměřovány hranice vlivu zlatokorunského kláštera a vyšehradské kapituly, která v té době vlastnila Prachatice. Jako možný lokátor je předpokládán Předvoj ze Lhoty nebo jeho syn Vesel (*Kadlec 1949*, 60), který je v písemných pramenech uváděn u okolních vesnic jako například Koryto (první písemná zmínka 1393). ale i ostatní dnes již zaniklé vesnice v okolí mají podobná data prvních písemných zmínek (*Pešta 2004*, 214). Je také zajímavostí, že v Ktišské rychtě, kam spadala i Ktiška byli kolonizátory výlučně čeští osadníci, což dokládají i česká jména v registrech (*Kadlec 1949*, 64). Německý vliv sem pronikl až v pozdějších staletích, až zde nakonec německy mluvící obyvatelstvo zcela převládlo. Během husitských nepokojů přešla většina zlatokorunského panství do vlastnictví Oldřicha z Rožmberka, tedy i vlastnictví Ktišky (*Kadlec 1949*, 104). V tomto neklidném období je také v Popravčí knize pánů z Rožmberka uvedena výpověď jakéhosi Palčeka ze Ktišky „že pomáhal Koruny s jinými vypáliti“. Tento zápis je datován k roku 1423 (*Fencl 2010*, 28). Do roku 1850 patřila do kraje Bechyňského potažmo Budějovického. Od roku 1850 je osada vedena v soudním okrese Chvalšiny, ale nadále zůstává v krumlovském panství, které v té době patřilo Schwarzenbergům. Od roku 1869 až do roku 1938 je Ktiška vedena jako osada obce Křížovice v okrese Český Krumlov. Od 17. října 1938 až do 8. května 1945 byla Ktiška součástí Velkoněmecké říše a spadala do župy Horní Rakousy (Oberdonau), následně opět spadla do okresu Český Krumlov, kde setrvala až do konce roku 1948. Od 1. 1. 1949 se již vysídlená osada stala součástí okresu Prachatice. V roce 1950 úředně zaniká a definitivní konec osady přichází na konci padesátých let, kdy jsou, až na jednu usedlost, cíleně zničeny zbylé ruiny staveb. Tento historický vývoj lze aplikovat ve větší míře i na zbylé analyzované vesnice.

Zajímavý je též vývoj pojmenování osady na mapových podkladech. Poprvé se vesnice objevuje na Müllerově mapě Čech z roku 1720 pod názvem Lichtenek. Další znázornění podoby názvu přináší První vojenské mapování z let 1764 – 1768, někdy též nazývané Josefovské mapování. Je zde uveden stejný název jako u předešlého Müllerova mapování Lichtenek. Druhé vojenské mapování, někdy zvané Františkovo,

z let 1836 – 1852 již uvádí název Lichtenegg a je zde zřetelný objekt čp. 8 a 9. Toto mapování se částečně překrývá se Stablním katastrem (1826 – 1830), kde je uveden stejný název jako v druhém vojenském mapování. Zde je objekt čp. 8 a 9 znázorněn jako nespalná budova. Až na třetím vojenském mapování, někdy zvané Františko-josefovské, z let 1876 – 1880 se u německého názvu Lichteneck uvádí v závorce i název Malá Ktiš. Zároveň se podobné dvojjazyčné názvy objevují i u ostatních původně německy psaných názvů osad. Dá se říci, že se název ustálil na německé pojmenování Lichteneck a česky Ktiška.

Další důležitý aspekt, který je třeba sledovat, je vývoj počtu obyvatel a domů. První statistický údaj přináší berní rula z roku 1654, v níž se píše o 4 osedlých a jednom chalupníkově. Další údaje přináší až Tereziánský katastr z roku 1756, v němž je uvedeno 6 hospodářů. Přesnější údaje pak přináší sčítání obyvatel z let 1869, 1880, 1890, 1900, 1921 a 1930 (tabulka vývoje počtu obyvatel a domů od roku 1869 – 1950). V posledním zmíněném roce bylo ve Ktišce vedeno 60 obyvatel a 8 usedlostí, přičemž všichni se hlásili k německé národnosti a jako náboženství všichni uvedli římskokatolické. Je zřejmé, že i zde byla po připojení k Velkoněmecké říši místním mužům nastolena povinnost sloužit v německé armádě. Tento fakt nejspíš přispěl k tomu, že v roce 1946 bylo do odsunu německého obyvatelstva ze Ktišky zařazeno 50 místních obyvatel. Po vysídlení byla osada ještě zřejmě využívána, ovšem podobně jako ve Ktiši, ani zde žádné stálé dosídlení neproběhlo. Na leteckých snímcích z roku 1949 (obr. 28) jsou ještě patrné usedlosti se střechami, ovšem na leteckých snímcích z roku 1952 (obr. 24) jsou patrné některé budovy již bez krovů. A na snímku z roku 1957 (obr. 29) mají krov zachovaný pouze usedlosti čp. 8. a 9. a část usedlosti čp. 1. Ostatní usedlosti mají již jen obvodové zdivo. Do konce padesátých let proběhla fyzická likvidace zbytků těchto usedlostí, jelikož na snímku z roku 1964 (obr. 30) je znázorněna již pouze usedlost čp. 8. a 9. Jak už bylo nastíněno, tato stavení byla ponechána nejspíše kvůli svým skladovacím prostorům a také z důvodu ustájení dobytka během letní pastvy, která zde probíhá i dnes. Poslední historický letecký snímek je z roku 1975 zde stav vesnice již více méně odpovídá současnosti (obr. 31).

9.3. Současný stav

Zaniklá vesnice Ktiška je v terénu celkem snadno rozpoznatelná, a to díky dochované jedné usedlosti čp. 8 a 9. Tato je totiž dobře viditelná a její štítová orientace

do návesní části ukazuje na přibližný střed vesnice. Usedlosti čp. 1, 3 a 7. jsou také celkem jasně zřetelné a k jejich identifikaci napomáhá zarůstání reliktní náletovými dřevinami jako olše (*Alnus*), vrba jíva (*Salix caprea*), líska (*Corylus avellana*). Dále se dobře dochovaly relikty stavení čp. 4 a 5, ty jsou dnes již pohlceny rozrůstajícím se lesem, ale i přesto je lze přesně změřit. Zároveň se dochovaly i relikty obvodových zdí až do výše půl metru. Celému prostoru bývalé návsi dominuje masivní jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), který se třemi tisíci červenými (*Taxus baccata*) tvoří skupinu čtyř chráněných stromů.

9.4. Identifikace a popis reliktní

Ktiška v kontextu archeologie současnosti klasifikujeme jako částečně nefukční sídelní areál, přičemž zániková transformace jednotlivých komponent (usedlostí) je úplná se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými, jedná se o bývalé usedlosti čp. 1, 3 a 7. Usedlost čp. 8 a 9 lze zařadit do kategorie samovolné (částečné) destrukce.

Archeologický výzkum probíhá převážně nedestruktivní formou. Hlavními prameny poznání jsou zde hlavně letecké a mapové podklady, ze kterých lze rekonstruovat zdejší sídelní vývoj a následné pustnutí a zánik. Velkou devízou takovýchto lokalit je fakt, že se vyhnuly vlně kolektivizace a scelování pozemků v 50. letech 20. století. Díky tomu si uchovaly v podstatě středověký ráz a staly se tak velkou studnicí poznatků.

Na základě rozboru map stabilního katastru jsou zde patrné jak spalné, tak i nespalné budovy a je pravděpodobné, že zde stálo i tzv. stavení v „kožichu“. Jedná se o dřevěnou často roubenou stavbu, která je ale omítnuta. Na první pohled působí jako klasická zděná nespalná budova (*Vondrušková – Vondruška 2014,46*), ovšem s největší pravděpodobností se jednalo o plánovanou či již probíhající výstavbu. Od prvních mapových vyobrazení až po letecké snímky pořízené krátce po odsunu se zde nacházelo 8 až 10 stavení, přičemž dodnes se dochovala jen jedna usedlost. Dalším sledovaným jevem je sukcese vegetace neboli postupné zarůstání lokality vegetací. Zde je možné vysledovat patrný nárůst vegetace po opuštění vesnice obyvatelstvem, o čemž jasně svědčí letecké historické snímky zdejší krajiny.

Celkové rozměry bývalé vesnice jsou cca 200 x 150 metrů v té nejširší části, přičemž se jedná o horský typ vesnice bez pravidelné zástavby, avšak je třeba připomenout i zřetelnou snahu o vytvoření jakési pravidelné zástavby okolo obdélné

návsi. Dnes lze v terénu pouze revidovat zbylé ruiny po jednotlivých objektech, ovšem i tyto ruiny jsou již buď rozebrány jako stavební kámen, anebo jsou tyto rozvaliny značně roztahané v důsledku pohybu pasoucího se dobytka. Na mapě stabilního katastru jsou jasně patrné úsekové plužiny, které jsou typické svými nepravidelnými úseky orné půdy, vymezenými cestami či jinými přírodními útvary, které jsou pro tak členité prostředí typické, kdy zároveň tento terén neumožňoval rozvinutí pravidelných forem plužiny. Dalším znakem je středověké založení osady s dlouhou sídelní tradicí (*Pešta 2004*, 579). Na návsi se do dnešních dnů dochoval též kamenný křížek s nápisem „*Gelob sei Jesus Christus*“ a letopočtem 1936 (obr. 44). Bohužel v důsledku volně se pohybujícího dobytka je kříž povalen a stojí pouze soklová část s nápisem.

Hlavní komunikační schéma představuje do dnešních dnů dochovaná polní cesta do Ktiše, dále na historických mapách zřetelná a i v dnešní době funkční polní cesta na Ostrou Horu a s největší pravděpodobností též cesta, která spojovala Ktišku se svojí správní obcí, tedy s Křížovicemi. Tato cesta je na mapách III. vojenského mapování zakreslena čerchovaně a v dnešní době není využívána.

ČP. 1

Usedlost čp. 1 se nacházela na jižní straně návsi. Na mapě stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 52. Dále je zobrazena šrafovaně, může se tedy jednat o tzv. budovu v kožichu, jak již bylo zmíněno výše. Bohužel dnes již nelze s jistotou ověřit přesnou stavební technologii použitou ke stavbě této usedlosti. Mnohem pravděpodobnější je fakt, že šrafování na císařských otiscích stabilního katastru značí zatím jen plánovanou nebo právě budovanou usedlost, jelikož na indikační skice stabilního katastru není zobrazena. Posledními majiteli usedlosti před odsunem byli manželé Rudolf a Maria Kollerovi, kteří nemovitost získali zápisem ze dne 31. července 1934 na základě dědičné smlouvy ze dne 26. května 1934 a oddacího listu ze dne 28. června 1934 (*Pozemková kniha*, 395). Zároveň se tito manželé objevují na seznamech odsunutých Němců v roce 1946. Byli odsunuti s početnou rodinou dne 1. července 1946 ze sběrného tábora v Českém Krumlově.

Přesné rozměry, potažmo přesnou dispozici této usedlosti již také nelze s jistotou určit, ale podle zobrazení na mapovém podkladu a leteckých snímcích se jednalo o usedlost obdélníkového půdorysu s uzavřeným dvorem, tzv. vierkant s okapovou orientací do návsní části obce (*Pešta 2004*, 574).

Dnes se na základě terénního výzkumu podařilo identifikovat úplnou destrukci usedlosti se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými. Celkové rozměry dnešního stavu reliktní jsou 42 x 25 metrů, přičemž na základě leteckých snímků byly naměřeny rozměry původní usedlosti 40 x 25 metrů. Nachází se zde jeden ze tří chráněných tisů červených.

ČP. 2

Usedlost čp. 2 je vedena na mapách stabilního katastru pod parcelním číslem 51. Je zde zobrazena jako spalná budova. Nejspíše zde stála ještě v období po první světové válce, ale nelze to konstatovat s jistotou, neboť se nepodařilo prokázat její relikty a na mapách po roce 1945 se již neobjevuje.

ČP. 3

Tato usedlost je na mapách stabilního katastru vedena pod parcelním číslem 53 a zobrazena je zde jako budova spalná, jednalo se tedy o dřevěnou konstrukci. Nalézala se na jižní straně vesnice.

Posledními majiteli nemovitosti se stali 2. července 1925 podle zápisu v pozemkové knize manželé Wenzel a Anna Schmidtovi (*Pozemková kniha*, 402). Tito manželé se opět nacházejí na seznámech odsunutých Němců ze sběrného tábora v Českém Krumlově dne 29. července 1946.

Přesná podoba je podobně jako u ostatních usedlostí na Ktišce neznámá, a to hlavně v důsledku absence jakýkoliv fotografických materiálů. K dispozici je zde pouze mapové zobrazení a historické letecké snímky. Z nich lze odvodit, že se jednalo o usedlost ve tvaru písmene U s otevřeným dvorem a štítovou orientací do návěsí části vesnice. Na základě terénního výzkumu se podařilo identifikovat její relikty. Jedná se zde opět o úplnou destrukci se zbytky ponechanými v místě a celkem dobře znatelnými obrysy původní zástavby. Rozměry původní usedlosti byly na základě leteckých snímků 45 x 30 metrů, dnešní stav reliktní má rozměry 48 x 30 metrů. Je nanejvýš pravděpodobné, že zde došlo k přestavbě ze spalné na nespalnou usedlost. Což dokládají právě i letecké snímky se zřetelnými kamennými zdmi. Podobně jako u čp. 1, nachází se i zde v těsné blízkosti tis červený.

K čp. 3 ještě náležela pazderna, stavební parcela č. 93, vzdálená cca 220 metrů jižně od usedlosti.

ČP. 4

Usedlost čp. 4 stála ve východní části návsi v blízkosti komunikace spojující Ktišku se Ktiší. Na mapách stabilního katastru se opět jedná o budovu spalnou a s parcelním číslem 54. Tentokrát se jednalo o malou budovu bez hospodářského zázemí. Jako poslední majitel před demolicí nemovitosti je vedena Marie Grametbauer, do pozemkové knihy byla zapsána dne 17. ledna 1935 na základě odevzdací listiny z 19. září 1934 (*Pozemková kniha*, 406). Majitelka tohoto stavení byla odsunuta ze sběrného tábora v Českém Krumlově dne 1. července 1946.

Relikty této nemovitosti jsou v terénu dobře znatelné a i zde se jedná o úplnou destrukci se zbytky ponechanými v místě s dobře znatelnými obrysy obvodových zdí. Celkové rozměry byly 13 x 10 metrů. V rámci terénního výzkumu byly změřeny rozměry téměř stejné, tedy na základě terénního výzkumu byly relikty této nemovitosti změřeny a naměřené údaje se příliš nerozcházejí od původních rozměrů, jelikož dnešní rozměry reliktní jsou 17 x 10 metrů.

ČP. 5

Nemovitost čp. 5 se nacházela také ve východní části návsi cca 25 metrů severně od usedlosti čp. 4. Jednalo se o podobnou stavbu zobrazenou na mapách stabilního katastru též jako spalnou a s parcelním číslem 55. Přičemž v pozemkové knize je vedena jako takzvaný Hirtenhaus - pastouška. Tudíž byla ve vlastnictví obce a neměla přesně stanovené vlastníky (*Pozemková kniha*, 409).

I zde jsou relikty dobře dochované. Jedná se tedy podobně jako čp. 4 o úplnou destrukci se zbytky ponechanými v místě s dobře znatelnými obrysy obvodových zdí. Celkové rozměry původní nemovitosti byly 13 x 9 metrů, dnešní rozměry reliktní jsou 17 x 13 metrů.

ČP. 6 a ČP. 10

Tyto dvě usedlosti měly společného majitele, tudíž jsou uváděny v pozemkové knize jako jeden celek. čp. 10 vedené pod parcelním číslem 56. Tato usedlost stála v severní části obce cca 170 metrů od centra obce. Jednalo se o nespalnou budovu s obdélníkovým půdorysem a se štítovou orientací do návěsí části, s otevřeným průjezdem do dvora a valbovou střechou. Posledními majiteli podle zápisu

v pozemkové knize z 31. března 1925 byli Sabina a Franz Miklovi (*Pozemková kniha*, 431). V seznamech odsunutých z roku 1946 ze Ktišky se už Franz Mikl nevyskytuje, je pravděpodobné, že mohl padnout ve druhé světové válce. Ovšem velmi početná rodina Franze Mikla byla odsunuta ze sběrného tábora v Českém Krumlově dne 21. srpna 1946.

Relikty a tudíž ani rozměry se také v tomto případě nedají přesně určit, jelikož se usedlost v dnešní době nachází na louce. Její přesné rozměry se dají vyčíst z leteckých snímků, ovšem je třeba brát v potaz to, že data vyčtená z leteckých snímků lze ověřit pouze archeologickým výzkumem na základě nedestruktivního geofyzikálního měření či na základě destruktivního výzkumu s pokusem o odhalení základů této nemovitosti. Celkové rozměry bývalé usedlosti tedy byly nejspíše 33 x 35 metrů.

Stejně majitele měla i nemovitost čp. 6 vedená pod parcelním číslem 57. Podle zobrazení na mapách stabilního katastru se jednalo o nespalnou budovu obdélného půdorysu bez hospodářského zázemí. Nacházela se cca 40 metrů severně od centra obce.

Stejně jako u usedlosti čp. 10, jsou i zde relikty nezřetelné, a to také v důsledku toho, že se nemovitost nacházela na dnešní louce, která slouží k pastvě dobytka. Jediná možnost, jak lokalizovat nemovitost, je na základě souřadnic GPS. Podobně jako u čp. 10, i zde se provedla rekonstrukce rozměrů nemovitosti na základě leteckých snímků. Z nich byly vyčteny rozměry 15 x 10 metrů. Jednalo se tedy o podobnou nemovitost jako čp. 4 a 5.

Podobně jako k čp. 3 pazderna, i k této budově náležela i k čp. 10 podobná pazderna se stavebním číslem 94, vzdálená cca 150 metrů severně od samotné usedlosti čp. 10. Do dnešních dnů se dochovaly jasně zřetelné relikty.

ČP. 7

Usedlost čp. 7 s parcelním číslem 58 se nacházela v severozápadní části obce a na mapách stabilního katastru je vedena jako spalná. V pozemkové knize je jako poslední majitel uváděn podle zápisu z 5. září 1929 a na základě svatební a dědické smlouvy ze dne 24. dubna 1929 a oddacího listu ze dne 18. června 1929 Wenzel Geier a jeho manželka Marie Geier rozená Jaksch (*Pozemková kniha*, 415). Wenzel Geier se podobně jako Franz Mikl z čp. 10 v seznamech odsunutých z roku 1946 nevyskytuje. Jeho manželka a dvě děti byly ale odsunuty z Českého Krumlova dne 29. července 1946.

Podoba této usedlosti je obdobná jako u čp. 10, jednalo se o obdélníkový půdorys s otevřeným průjezdem do dvora, který byl jinak uzavřen. Obytná budova měla okapovou orientaci do návesní části obce, kdežto hospodářská budova či výminek měl štítovou orientaci do návesní části obce.

Relikty této usedlosti jsou v terénu dobře znatelné a jedná se o úplnou destrukci se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými. Jako dobrý orientační bod slouží v dnešní době náletové dřeviny, jimiž byly relikty zakryty. Rozměry reliktní usedlosti jsou 50 x 32 metrů, přičemž původní usedlost měla rozměry 50 x 28 metrů. Tyto rozměry se povedlo rekonstruovat opět na základě leteckých snímků. I zde roste chráněný tis červený.

Na základě historických leteckých snímků a revize reliktní usedlosti v místě lze konstatovat, že byly v době odsunu obyvatelstva z obce s největší pravděpodobností všechny budovy již nespalné. To znamená, že zde proběhla přestavba všech budov, které jsou na stabilním katastru zobrazeny jako spalné (dřevěné). Podle jediné dochované usedlosti se lze domnívat, že i hospodářské a skladovací objekty mohly být z části vystavěné z kamene či jiného nespalného stavebního materiálu (obr. 45).

rok	funkční			zaniklé	
	domy celkem	usedlosti	chalupy	usedlosti	chalupy
1949	8	5	3	0	0
1952	8	3	2	2	1
1957	8	2	0	3	3
1964	1	1	0	4	3
1975	1	1	0	4	3
2016	1	1	0	4	3

Tabulka 3: Postup zániku domů a chalup ve vsi Ktiška. (inspirováno Bureš 2015)

9.5. Analýza archeologických pramenů

Základní pramenem pro poznání vývoje intravilánu potažmo či jsou mapy stabilního katastru, které byly pro Ktišku pořizeny v roce 1826. Dalším užitečným zdrojem informací je mapa pořizená v roce 1945. Vzájemnou korelací obou pramenů lze odvodit určité změny ve vývoji intravilánu vesnice. Důležitým pramenem informací jsou též statistické údaje ze sčítání obyvatel a domů z let 1869, 1880, 1890, 1900, 1921, 1930 a 1950. Ktiška měla dlouhou sídelní tradici a podle historických map se jeví jako

málo pravděpodobné, že by zde došlo k nějaké velké stavební obměně, spíše se jednalo o přebudování spalných budov na nespalné. I díky statistickým údajům víme, že minimálně od roku 1869 byl počet usedlostí konstantní. Jediná usedlost čp. 2 se nedochovala až do samotného zániku vesnice, jinak zde v době odsunu bylo 8 usedlostí, přičemž bylo vedeno 9 čísel popisných: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 a 10. Je to způsobeno tím, že čp. 8 a 9 je vedeno jako jedna usedlost.

Pro přehlednost celého procesu archeologické transformace od opuštění sídelní jednotky až po rekultivaci a dnešní stav zaniklé sídelní jednotky slouží tabulka (tabulka 4), která mapuje na základě historických leteckých snímků vývoj sídelní jednotky, a to od roku 1949 až do roku 2016. Všechny tyto dostupné prameny nám vytváří celkový obraz zaniklé sídelní jednotky (obr. 27).

Prvním sledovaným rokem je rok 1949, zde jsou patrné všechny usedlosti jako funkční, to znamená, že na snímcích jsou zobrazeny se střechami. Tento stav je na dostupných snímcích stejný pro všechny sledované sídelní jednotky.

Změna nastala v roce 1952, kdy již zde evidujeme dvě nefunkční komponenty stavební povahy (čp. 7 a 10). Tento rok je zásadní pro celé sledované území, neboť v něm byly zmapovány všechny sledované vesnice. V porovnání s ostatními osadami, Ktiška má druhé největší procentuální zastoupení funkčních komponent stavební povahy hned po Rovencích, kde jsou v roce 1952 ještě všechny komponenty stavební povahy zobrazeny jako funkční.

Razantní změna na Ktišce nastává mezi roky 1952 až 1957. Na historických leteckých snímcích z roku 1957 je znázorněn již v podstatě současný stav, kdy zde je jen jedna funkční komponenta stavební povahy a u ostatních komponent je jejich funkčnost značně omezena, či přímo nemožná a probíhá zde již samovolná postupná povahy zobrazeny jako funkční. Další sledované roky, tedy 1964 a 1975, v podstatě zachycují dnešní stav, a to hlavně co se týče sukcese vegetace.

Rok 1964 ukazuje zachovalou usedlost čp. 8, 9 zde již bez obytné části v předním traktu budovy a ostatní komponenty stavební povahy ve stavu destrukce se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými (*Bureš 2015, 28*). Stejná situace byla v tomto roce i na Ostré Hoře. Je zřejmé, že v této době již docházelo k realizaci žádosti na fyzickou likvidaci těchto komponent, historické letecké snímky z roku 1964 jsou prvními jasnými důkazy.

Rok 1975 naopak zobrazuje již rekultivované komponenty čp. 6 a 10 a přeměnu jejich původního místa na louku. Zbytek komponent jen více pohltila náletová vegetace.

Ostatní komponenty, které se v případě Ktišky vztahují k extravilánu vesnice, jsou podobně jako u ostatních vesnic úzce spojené se zemědělskou činností. To není dnes nedestruktivními archeologickými metodami v terénu postižitelné, díky scelování pozemků v době kolektivizace zemědělství systém plužin, remízků a luk zcela zanikl, ale díky vysoké nadmořské výšce 850 m.n.m s průměrnou roční teplotou okolo 5 °C a průměrnými ročními úhrny srážek v rozmezí 700 - 800 mm, bylo hospodaření spíše orientované na pastevectví než na zemědělskou výrobu. Tento fakt je dnes doložitelný na příkladech z okolí, ale nakonec i ze samotné Ktišky kde sezónní pastva probíhá neustále. Dalším důležitým indikátorem této skutečnosti je i jediná dochovaná usedlost čp. 8 a 9, kde, jak víme, je dochován velký seník přistavený nejspíše v období první republiky. Zajímavým indikátorem jsou i zalomené větrací spáry v síle zdiva u stodoly.

Na mapách stabilního katastru pořízené pro Ktišku v roce 1826 je jasně patrné, že na samotnou vesnici přímo navazovaly louky a pastviny po celém obvodu zástavby, označeny jako komponenta 11. Největší zastoupení měly nejspíše tzv. absolutní louky, ty byly hnojeny, jedenkrát sečeny a následně byly spásány dobyt看em. Otázkou zůstává, jaké zastoupení a zdali vůbec zde byly zastoupeny tzv. louky umělé (dvojitá sklizeň - seno, otava) (*Štajnochr 1999*, 51). Nezanedbatelnou plochu zaujímaly též obecní pastviny, které byly využívány všemi hospodáři k pastvě skotu, ovcí či koz, největší plocha těchto pastvin se nacházela ve východní části ve směru podél dnešní cesty do Ktiše. Dnes jsou tyto obecní pastviny zalesněny.

Nezanedbatelnou plochu zaujímaly samotné plužiny, ty byly situovány v pásmu od jihovýchodu až po sever katastrálního území Ktišky. Jednalo se o úsekové plužiny, jelikož terén zde neumožňoval vytvořit dlouhé lánové plužiny (*Pešta 2000*, 155). Severovýchodní strana, která se zvedá k vrcholu Mackova vrchu (904 m.n.m), je zalesněna vzrostlým jehličnatým lesem. Jedná se o největší původní zalesněnou plochu zobrazenou již na mapách stabilního katastru. Dnešní situace je značně rozdílná a lze konstatovat, že Ktišku obklopují lesy ze všech světových stran. Ze severovýchodní strany les zasahuje již do samotné návěsí části vesnice. V místech bývalých plužin a pastvin se dnes nachází často náletové dřeviny nebo smíšený les, díky tomu se dají přesně rozpoznat původní hospodářské plochy a lze oddělit je od původního vzrostlého lesa.

Zajímavostí, která byla rozpoznána na historických leteckých snímcích z roku 1949, je minimálně 10 kráterů vzniklých v důsledku výbuch leteckých pum shozených do prostoru Ktišky na konci druhé světové války. Tyto krátery vytváří linii a jednalo se

tedy o odhoz asi již nepotřebných pum do prostoru jihozápadně od vesnice z části na louky a z části do zalesněného prostoru.

Mezi další sledované komponenty lze uvést původní dnes nezachovalý rybník - komponenta 12 a cesty 13, 14 a 15. Cesty spojující Ktišku s Ostrou Horou potažmo Křížovicemi jsou uvedeny u těchto sídelních jednotek. Za zmínku ještě stojí cesta spojující Ktiš a Ktišku - komponenta 15. Zde se jedná o funkční cestu, stále hojně využívanou a hlavně se jedná o jedinou sjízdnu cestu, když pomineme spojení s Ostrou Horou, spojující Ktišku se Ktiší.

komponenta ČP.	využití území v roce 1949	velikost usedlosti	typ/forma zánikové transformace	využití území v roce 1952	typ/forma zánikové transformace	využití území v roce 1957	typ/forma zánikové transformace	druh postdepoziční transformace	využití území v roce 1964	typ/forma zánikové transformace	druh postdepoziční transformace	využití území v roce 1975	typ/forma zánikové transformace	druh postdepoziční transformace	současné využití území 2016
1	usedlost	dvůr	x	usedlost	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet	x	x	nálet
3	usedlost	dvůr	x	usedlost	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet	x		nálet
4	usedlost	chalupa	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	x	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet	x	x	nálet
5	usedlost	chalupa	x	usedlost	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet	x	x	nálet
6	usedlost	chalupa	x	usedlost	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	louka	úplná destrukce provedená beze zbytku	rekultivace	louka
7	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	x	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet	x	x	nálet
8	usedlost	dvůr	x	usedlost	x	usedlost	x	x	ustájení dobytka	částečná destrukce	gravitační eroze vegetace	letní ustájení dobytka	x	x	letní ustájení dobytka
9	usedlost	dvůr	x	usedlost	x	usedlost	x	x	ustájení dobytka	částečná destrukce	gravitační eroze vegetace	letní ustájení dobytka	x	x	letní ustájení dobytka
10	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	louka	úplná destrukce provedená beze zbytku	rekultivace	louka
11	plužiny	x	x	polní parcely	x	polní parcely	x	x	polní parcely	x	x	polní parcely	x	x	louky
12	rybník	x	x	rybník	x	?	x	x	?	x	x	?	x	x	pastva
13	cesta	x	x	cesta	x	cesta	x	x	cesta	x	x	cesta	x	x	cesta

Tabulka 4: Zánikové transformace (inspirováno Bureš 2015)

9.6. Sukcese vegetace

Intravilán Ktišky je sukcesí vegetace celkem výrazně postihnut. V porovnání s historickým leteckými snímky z roku 1949 je patrné postoupení lesa z východní strany až do prostoru bývalých staveb čp. 3, 4 a 5. Jednotlivé relikty usedlostí jsou zarostlé náletovými dřevinami a křovinatou složkou vegetace. V případě zaniklého extravilánu les nejvíce expandoval na severovýchodní straně v prostoru bývalých pastvin. Zároveň se rozšířily v celém okruhu Ktišky bývalé remízky do podoby větších zalesněných ploch.

9.7. Vyhodnocení

Odsun obyvatelstva v roce 1946 byl i pro Ktišku klíčovým rokem, tedy rokem počátku konce této vesnice s více než pětsetpadesátiletou sídelní tradicí. Ze všech sledovaných sídelních jednotek se v případě Ktišky dochovala alespoň malá připomínka a využití tohoto prostoru k zemědělským účelům. Díky dochované usedlosti čp. 8 a 9 máme přibližnou představu o velikosti a uspořádání zdejších usedlostí, což může posloužit jako ukázka života lidí v tomto kraji před rokem 1946. Ktiška také jako jediná neprodělala celou zánikovou transformaci, ale klasifikujeme ji jako částečně nefunkční sídelní jednotku (*Bureš 2015, 24*). Všechny ostatní komponenty zanikly do konce padesátých let a tím ztratily svůj původní význam. Na snímcích z roku 1975 je patrné, že se tehdejší stav vesnice podobal dnešnímu stavu a zároveň víme, že někdy po tomto roce došlo k rekultivační činnosti a byly odstraněny relikty usedlostí čp. 6 a 10 (obr. 31).

Ktiška je díky své poloze i díky zachování jedné komponenty stavební povahy asi nejzajímavější sídelní jednotka ze všech sledovaných a byla jí také věnována největší pozornost. Naopak se jako k jediné vesnici nedochovaly žádné dobové fotografie, pouze jen jeden obraz od W. Sandy z roku 1988 (obr. 32). Toto vyobrazení Ktišky je ovšem značně schematické a tudíž je nutné vnímat ho k rekultivační činnosti a byly odstraněny relikty usedlostí čp. 6 a 10.

10. Podrobná dokumentace usedlosti čp. 8 a 9 v zaniklé vesnici Ktiška

10.1. Dokumentace

K dokumentaci jediné dochované usedlosti na Ktišce bylo použito přesného geodetického zaměření pomocí totální stanice (obvodové zdivo, rohy usedlosti, okna vstupní otvory i relikty obytné části či jiné porušené zdivo) a také jednoduché měřičské pomůcky (pásmo, metr atd.). Výsledná data byla dále zpracována v softwaru společnosti ESRI ArcGIS. Zároveň se sběrem těchto dat byla průběžně pořizována podrobná fotodokumentace.

10.2. Popis

Díky stavu zachování této usedlosti si můžeme si dnes udělat přibližnou představu o podobě a velikosti ostatních usedlostí jak na Ktišce, tak i v ostatních zaniklých vesnicích v blízkém okolí. Usedlost samotná stojí na jihovýchodní straně návesního prostoru a ukončovala linii staveb na jižní straně vesnice. Dnes je zachovaná jen hospodářská část usedlosti. Z historických leteckých snímků víme, že obytná část usedlosti ztála ještě v roce 1957, ovšem na snímcích z roku 1964 již není a je patrné, že byla odbourána. Rozměry současných stojících budov jsou 40,9 x 31,5 metrů, přičemž původní rozměry i s obytnými budovami činily cca 57 metrů (obr. 37). Usedlost patřila k jedné z největších v Ktišce. Zaměření současných reliktnů potvrdilo, že naměřená hodnota původní velikosti se přibližně shoduje s dnes zachytilnými relikty obytné části. V současnosti tato plocha zarůstá jako u ostatních usedlostí náletovými dřevinami.

10.3. Stavebně historický průzkum

ČP. 8 a 9

Dnes poslední stojící objekt v již zcela zaniklé osadě Ktiška je objekt čp. 8 a 9, s parcelním číslem 49 a 50, který tvoří jedno velké hospodářské stavení na jihozápadním konci osady. Důvodem pro jeho zachování mohlo být nejspíše to, že v první polovině 20. století prodělal rozsáhlou rekonstrukci a poté i fakt, že díky jeho značným rozměrům mohl v padesátých letech minulého století sloužit jako sklad či jako objekt k ustájení pasoucího se dobytka, k čemuž koneckonců slouží i dnes. Přesné

rozměry tohoto stavení není lehké určit, jelikož přední obytná část se bohužel nedochovala, a proto nelze s přesností říci přesnou délku, ovšem šířka objektu je naštěstí změřitelná přesně. Celkové rozměry tedy jsou 31,5 metrů na šířku a 55 metrů na délku, ovšem jak už jsem nastínil, je nutné vnímat toto číslo s odstupem, spíše se jedná o krajní mez, kam až sahají rozvaliny obytného traktu. Posledními majiteli této usedlosti byli manželé Stroblovi, jednalo se o Němce a tak na základě dekretů prezidenta Beneše byli zařazeni do odsunu v roce 1946. Nakonec byli odsunuti 3. listopadu 1946. Celkem šlo na odsun z tohoto stavení 8 osob, kterými byli:

Johann Strobl – 43 let

Marie Strobl – 13 let

Eva Strobl – 48 let

Anton Strobl – 9 let

Johann Strobl – 17 let

Richard Strobl – 3 roky

Josef Strobl – 15 let

Andreas Strobl – 74 let

K historii stavení je obtížné zjistit něco bližšího. Opět lze vycházet pouze z mapových podkladů a historických leteckých snímků. Jak už jsem dříve uvedl, tak toto stavení se již objevuje na mapách Druhého vojenského mapování a zároveň na mapách Stablního katastru, kde je označeno jako nespálné. Jedná se tedy podle zachovalé dispozice o tzv. vierkant tedy čtyřboký dům se štítovou orientací do návesní části chlívniho či komoro – chlívniho typu. Podobné dispozice budov se vyskytují v podhorských a horských oblastech zcela běžně a je to dáno důrazem na pasteveckou obživu a zároveň je to typické pro německé etnikum (*Pešta 2004, 574*). Celá budova je postavena z kamene až na druhé patro nad stájemi, které bylo nejspíše dostavěno až v první polovině 20. století, a to pravděpodobně v důsledku potřeby zvýšení kapacity seníku, který právě u převládajícího pastevectví byl důležitou součástí stavení. Celé druhé patro je tedy již z cihel a zároveň krov je konstrukčně řešen pro lehkou krytinu, v tomto případě na eternitové šablony. Na ostatních částech objektu se krov nezachoval, na stodole v zadní části je krov propadlý, ale na dochovaných zbytcích jsou pořád dochované části s eternitovou krytinou, zbylé stojící objekty už jsou beze zbytků zbaveny jakékoliv krytiny a je tedy nemožné určit jejich zastřešení. Ovšem lze se domnívat, že celý objekt mohl být zastřešen právě touto krytinou, která se dnes dochovala na jedné hospodářské budově, která navazovala na obytnou část a krov byl provázán, neboť jak je dnes patrné, obytná část byla stržena a krov necitlivě odtržen s ní.

Zajímavým architektonickým prvkem, který se dochoval v jedné místnosti v hospodářské budově, je cihlová klenba (obr. 39). Jedná se o plackovou klenbu z cihel nejspíše již z první poloviny 19. století. Tato klenba bývá na venkovských stavbách velmi obvyklá (Pešta 2004, 575). Zde se dochovala ve třech polích, přičemž na středním poli je patrný kruhový medailon. Tyto klenby vychází z rohových cípů (*Škabraba 2000,71*), které mají šířku 60 cm a rozteč jednotlivých pasů je 280 cm. V severozápadním rohu této místnosti je již část klenby propadlá a všechna tři pole jsou v horní části zřetelně prasklá a hrozí její celkové zborcení. Ve zbylých dvou místnostech se dnes žádný strop nezachoval, ale podle jasně viditelných pasů v konstrukci zdi je jasné, že během stavby bylo počítáno s možností výstavby podobné, ne-li přímo stejné klenby jako v první místnosti, což mohlo být přerušeno pro nedostatek financí. Druhým možným důvodem špatného stavu klenby je, že její realizace byla dotažena do konce a při rekonstrukci mohla být tato klenba stržena a místo ní mohla být vybudována segmentová klenba (*Škabraba 2000,71*) do traverz, čemuž by odpovídaly i kapsy v obvodových zdech s roztečí na osu 120 cm. Ať je důvod jakýkoliv, dnes je tento prostor otevřený až do podkroví (obr. 40). Tímto se dostávám k dalšímu zachovalému konstrukčnímu prvku, kterým je krov. Ten je dimenzován jako krov pro lehkou krytinu v tomto případě se jedná o eternitové šablony. Jedná se o hambálkový krov se dvěma stojatými stolicemi v přední části s valbovou úpravou u štítů (*Škabraba 2000,103*). Celý krov je podbit prkny, rozteče krokví jsou cca 135 cm na osu krokve, přičemž průřez krokve je 12 x 16 cm. Do dvora je krov vytažen o cca 120 cm, a to za účelem ochrany před nepřízní počasí jak zápraží, tak i pavlače, která zajišťovala vstup na seník. Tato pavlač se do dneška nezachovala, ale její existence je patrná z dochovaných kapes po trámech ve zdi a dvou otvorů – vstupů v patře (obr. 38). Na základě odběru části pozednice a její následné dendrochronologické dataci se podařilo zjistit stáří a druh dřeviny použité na výrobu krovu. Jedná se o jedlový krov, kdy dřevo na jeho výrobu bylo pokáceno v roce 1837 (*Langová 2017, 6*). Díky těmto údajům byl s největší pravděpodobností krov, který mohl být osazen na usedlost někdy po roce 1837, využit i při následné dostavbě druhého patra hospodářské části usedlosti.

Dvůr je klasický obdélný, jež v zadní části uzavírá stodola. Z ní se do dneška dochovaly jen obvodové zdi a části propadlé střechy. Zajímavým prvkem jsou posuvná vrata u stodoly. Je zde i patrné odsazení zdi, aby mohla vrata přesně zajet a nijak nezasahovat do prostoru. Je zde zachovaný i vodící trám se železným drátem, na kterém se vrata pohybovala. Dalším prvkem na stodole je řešení větrání, jelikož se objekt

nachází v 850 metrech nad mořem, jsou zde zimy často dlouhé. Aby nezahánělo na uskladněnou píci, jsou větrací štěrby řešeny zalomením v síle zdiva (obr. 42). Proti hospodářskému objektu stojí kolna, dnes už bez krovu, jedná se o otevřenou budovu nejspíše k ukládání různých povozů či náradí. Hned na tuto kolnu navazují dva chlévy opět bez zastřešení.

Obytná část tohoto objektu je stržena a tudíž není ani možné nějak přesněji definovat jeho prostorové uspořádání. Je ovšem zřejmé, že obydlí hospodáře přímo přiléhalo k hospodářským budovám a zároveň bylo patrové dříve, než bylo dostavěno druhé patro (seník) na hospodářské budově za ní, o tom svědčí svislá spára, která se dochovala na přechodu z hospodářské části stavby na obytnou (obr. 41). Dalším dochovaným prvkem jsou stopy po osazení traverz, které mohly sloužit jako opěrný prvek pro segmentové klenby. Na čelním průčelí hospodářské budovy se dochovaly i otisky přiček, které byly pouze přistavěny ke zdi hospodářské budovy a nebyly nijak stavebně provázány (provázání je patrné pouze u obvodových zdí) (obr. 36). Jediné, co se dochovalo z obytné části této usedlosti, jsou dva sklepy. Jeden v prostoru obydlí hospodáře je již v havarijním stavu a jeho zevrubnější prozkoumání je nebezpečné. Druhý sklep, který se nachází v prostoru pravděpodobného výměnku, je v lepším stavu a tak bylo možno provést jeho prvotní zhodnocení. Jedná se o jednokomorový sklep s postranními nikami a valenou kamennou klenbou, v zadní části je již bohužel propadlý. Vstup do tohoto sklepa byl řešen zřejmě dnes už nezachovalými schody, nad ním se pak nachází kamenný překlad. Právě nad tímto sklepem se tedy pravděpodobně nalézal výměnek či nějaká budova sloužící k ubytování či uskladnění. O využití těchto prostor však můžeme vést jen diskuze. Celé řešení přední části budovy lze vydedukovat z jedné dochované malby a historických leteckých snímků, kde je tato budova zobrazena se štítý a valbovou střechou, i s patrným otevřeným průjezdem do dvora, který už dnes také není patrný.

10.4. Vyhodnocení

Jak už bylo naznačeno, důvod zachování hospodářských budov byl asi zapříčiněn odlehlostí od státních statků ve Ktiši, kam Ktiška a s ní spojené polnosti spadaly. Potřeba ustájení pasoucího se dobytka i případné uskladnění píce či zemědělského náradí mohly vyvolat potřebu alespoň základní údržby této usedlosti. Dnes tedy tato stavba slouží dál k sezónnímu ustájení pasoucího se dobytka, čímž zároveň stavba trpí a její další opravy v plánu nejsou. To může znamenat postupnou degradaci konstrukčních

prvků, tedy hlavně krovů, ale i zachovalých kleneb. Je tedy dobré, že byl proveden základní průzkum, dokumentace a geodetické zaměření jak stojících částí usedlosti, tak i znatelných reliktních (obr. 36). Zároveň bylo uděláno i dendrochronologické datování krovu. Díky tomu víme, že samotná usedlost je bezmála dvě stě let stará a má za sebou dlouhou a často pohnutou historii.

11. Zaniklá vesnice Ostrá Hora

11.1. Lokalizace

Německy Scharlberg, katastrální území Křížovice.

Dnes již zaniklá vesnice se nacházela na východní straně vrchu Ostrá hora (780 m.n.m), po němž získala i svoje jméno. Samotná vesnice se nachází v nadmořské výšce 740 m.n.m. Vesnice farností spadá do Ktiše, která se nachází cca 4,5 km jihovýchodně.

11.2. Vývoj osady

První písemná zmínka pochází z roku 1423 a je stejně jako ostatní vesnice v okolí spojena s kolonizační aktivitou zlatokorunského kláštera (*Kadlec 1949, 56; Profous 1947, 608*).

Poprvé se vesnice objevuje na Müllerově mapě Čech z roku 1720 pod názvem Scharfenberg. Další znázornění podoby názvu přináší první vojenské mapování z let 1764 – 1768, někdy též nazývané josefovské mapování. Zde je uvedena naprosto stejný název jako u předchozího mapového zobrazení Scharfenberg. Druhé vojenské mapování, někdy zvané Františkovo, z let 1836 – 1852 již uvádí název Scharfberg. Až na třetím vojenském mapování, někdy zvané Františko-josefovské, z let 1876 – 1880 se objevuje český název Ostrá Hora.

Další důležitý aspekt, který je třeba sledovat podobně jako u Ktišky a Křížovic, je vývoj počtu obyvatel a domů. První statistický údaj přináší berní rula z roku 1654, která uvádí pro osadu Ostrá Hora 4 osedlé a dva chalupníky. Další údaje přináší až Tereziánský katastr z roku 1756, v němž se uvádí stejně jako na Ktišce 6 hospodářů. Další údaje přináší sčítání obyvatel z let 1869, 1880, 1890, 1900, 1921 a 1930 (tabulka vývoje počtu obyvatel a domů od roku 1869 – 1950). V posledním zmíněném roce bylo na Ostré Hoře hlášeno 79 obyvatel a 13 usedlostí, přičemž všichni se hlásili k německé národnosti a jako náboženství všichni uvedli římskokatolické. Také muži z Ostré Hory

měli povinnost sloužit v německé armádě. Tento fakt nejspíš přispěl k tomu, že v roce 1946 bylo do odsunu německého obyvatelstva z Ostré Hory zařazeno 71 místních obyvatel. Po roce 1946 a odsunutí posledního obyvatele se Ostrá Hora stala opuštěnou a většina majetku byla rozebrána, přičemž první za oběť divokým poválečným letům padl inventář a vybavení jednotlivých usedlostí a následně celé krovy a po fyzické likvidaci v roce 1957 se některé rozvaliny původních velkých usedlostí staly zdrojem stavebního kamene.

11.3. Současný stav

Zaniklá vesnice Ostrá Hora se nachází pod stejnojmennou horou na křížení současných lesních cest směrem do Miletínek a Křížovic. Rozměry zaniklé vesnice činí cca 250 x 150 metrů. Identifikace a rozpoznání této zaniklé vesnice v terénu je celkem složité a laik si nemusí ani všimnout zaniklého osídlení. Jako hlavní ukazatel zaniklého sídla jsou dva rybníky a v prostoru bývalé návsi stojící boží muka s letopočtem 1915 (obr. 54). Jednotlivé usedlosti jsou celkem dobře patrné i s částmi zachovalého zdiva, ovšem nejlépe jsou pozorovatelné v období vegetačního klidu, kdy nejsou zarostlé bylinným patrem. Jinak podobně jako u předešlých sídelních areálů, i zde jsou na bývalých usedlostech ve velké míře vzrostlé náletové dřeviny jako například olše (*Alnus*), vrba jíva (*Salix caprea*) či líska (*Corylus avellana*).

11.4. Identifikace a popis reliktní

Ostrou Horu v kontextu archeologie současnosti klasifikujeme jako zcela zaniklý sídelní areál, přičemž jednotlivé komponenty (usedlosti) jsou vedeny v kategorii úplné destrukce a jsou zde zastoupeny dva stupně zachování, a to jak usedlosti vedené jako úplné destrukce provedené beze zbytku (čp. 2, 11), tak úplné destrukce se zbytky ponechanými v místě volně rozptýlenými (čp. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 10). Na indikační skice stabilního katastru z roku 1826 je zobrazeno celkem sedm komponent (usedlostí), z toho čtyři jako nespalné a tři jako spalné. Letecký snímek z roku 1949 (obr. 47) zachycuje o dvě usedlosti navíc, jsou zde ještě všechny stavení ve stavu, který odpovídal době těsně po odsunu obyvatel německé národnosti. Letecký snímek z roku 1952 (obr. 44) již dokumentuje stejný počet stavení, ovšem zde již v pokročilém stádiu zániku. Na leteckém snímku z roku 1964, již nejsou zřetelné žádné relikty a na lokalitě se již chytají náletové dřeviny (obr. 49).

Terénní povrchové výzkumy probíhaly průběžně v letech 2014 - 2016 v rámci sběru dat na diplomovou práci. Hlavní pozornost byla soustředěna na identifikaci reliktních a jejich korelaci s mapami stabilního katastru a též s historickými leteckými snímky. Jako jasně zřetelné se ukázaly relikty usedlosti čp. 7 dále čp. 1, 2, 3, 5, 6 a relikty kovářny v centrální návsi části čp. 8. Usedlosti čp. 10 a 11, které se nenacházely v zastavěném obvodu návsi, ale byly poněkud stranou, jsou dnes nezřetelné a na jejich místě se dnes rozprostírají louky (obr. 43).

ČP. 1

Usedlost čp. 1 se nacházela na severní straně návsi při cestě do Miletínek. Na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 41 a zároveň je zde zobrazena jako budova nespalná.

Posledním majitelem byl podle zápisu v pozemkové knize ze dne 25. listopadu 1941 Josef Hirsch (*Pozemková kniha*, 659). Toto jméno se následně objevuje též na seznamech odsunutých Němců v roce 1946, konkrétně bylo z tohoto čísla popisného do odsunu zařazeno celkem 8 osob a na odsun šli ze sběrného tábora v Českém Krumlově 20. října 1946.

Relikty této usedlosti lze v terénu lokalizovat, ale díky blízkosti s usedlostí čp. 3 a 10 splynuly relikty v jeden celek a proto není možné přesné změření. Díky historickým leteckým snímkům víme, že usedlost měla půdorys ve tvaru písmene „U“ s dvorem otevřeným na západní stranu souběžně s cestou do Miletínek. Štít byl orientován do prostoru návsi, přičemž okapová orientace byla opět souběžně s blízko procházející cestou směrem na Miletínky. Rozměry původní usedlosti byly cca 43 x 25 metrů.

ČP. 2

Usedlost čp. 2 se nacházela stranou hlavní linie staveb na severozápadní straně vesnice. Na mapách stabilního katastru je zobrazena pod parcelním číslem 99 a je zde zobrazena šrafovaně, toto označení s největší pravděpodobností zobrazuje plánovanou výstavbu. Díky tomu nemůžeme s jistotou říci, zdali se jednalo o budovu spalnou či nespalnou. Toto nelze ani dnes ověřit, jelikož usedlost je v terénu nezachytitelná pouhým okem, neboť se nachází na dnešní zatravněné louce. Díky historickým leteckým snímkům víme, že se jednalo o budovu vystavěnou z nespalného materiálu.

Posledním majitelem byla podle zápisu v pozemkové knize ze dne 24. února 1934 na základě smlouvy tržní ze dne 25. ledna 1934 a oddacího listu ze dne 13. února

1934 Terezie Jakschová (*Pozemková kniha*, 667). Toto jméno je zároveň uvedeno na seznamech odsunutých, a to ze dne 30. května 1946.

Jednalo se o úplnou destrukci usedlosti provedenou beze zbytku. Přesnou dispozici dnes nelze jednoznačně určit, ovšem půdorys usedlosti byl obdélníkový, přičemž budovy tvořily tvar písmene „L“ a zbylé zdivo tvořilo ohradní stěnu. Tento stav ukazuje historický letecký snímek z roku 1949. Rozměry usedlosti byly cca 35 x 26 metrů a lze je právě odvodit pouze z těchto snímků.

ČP. 3

Usedlost čp. 3 se nacházela na severní straně linie usedlostí. Na mapách stabilního katastru je vedena pod parcelním číslem 43/1 a je zobrazena jako usedlost nespalná.

Posledními majiteli byli podle zápisu v pozemkové knize ze dne 23. prosince 1923 manželé Josef Geier a Marie Geierová každý na polovic (*Pozemková kniha*, 675). Tito manželé s početnou rodinou jsou odsunuti ze sběrného tábora v Českém Krumlově dne 4. srpna 1946.

Relikty této rozlehlé usedlosti, která v půdorysu vytvářela přibližně obdélník, se dají v terénu celkem dobře zachytit. Je zde ovšem problém s jejich přesnou dispozicí a rozměry, jelikož splývají s ostatními usedlostmi v jeden celek. Jednalo se o úplnou destrukci usedlosti se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými. Díky historickým leteckým snímkům víme, že se jednalo o usedlost se štítovou orientací do návesní části s otevřeným dvorem směrem do návsi – jižním směrem. Rozměry stojící usedlosti byly odměřeny z historických leteckých snímků a činí cca 40 x 27 metrů.

Součástí této usedlosti je též čp. 9 s katastrálním číslem 43/2. Jednalo se nejspíše o výminek.

ČP. 5

Usedlost čp. 5. se opět nacházela na severní straně vesnice mezi čp. 3 a čp. 6, ke které těsně přiléhala. Na mapách stabilního katastru je označena pod parcelním číslem 45. Zároveň je zde zobrazena celá jako spalná usedlost. Díky viditelným reliktnům ovšem víme, že zde musela v pozdějším období proběhnout přestavba ze spalné na nespalnou usedlost.

Posledním majitelem byl podle zápisu do pozemkové knihy ze dne 24. června 1938 na základě odevzdané listiny ze dne 17. září 1937 Alois Andraschko (*Pozemková kniha*, 692). Na seznamech odsunutých se již toto jméno nevyskytuje.

Relikty této usedlosti jsou v terénu dobře znatelné a jedná se o úplnou destrukci se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými. Na základě rozboru historických

leteckých snímků víme, že usedlost se skládala z dvou řad budov, přičemž první tvořily tvar písmene „L“ a druhá řada budov byla v linii a nejspíše se jednalo o obytné budovy. Bližší určení není možné, jelikož relikty usedlosti jsou značně rozvolněné a bližší identifikace není možná. Rozměry stojící budovy byly cca 32 x 30 metrů. Opět se jednalo o štítovou orientaci do návesní části.

Součástí této usedlosti bylo i čp. 4, s parcelním číslem 44 a na mapách stabilního katastru zobrazeného opět jako spalná budova. Nejspíše se také jako u čp. 3 jednalo o výminek.

ČP. 6

Usedlost čp. 6 se nacházela na severovýchodním okraji vesnice v blízkosti křížení cest do Křížovic a na Miletínky. Na mapách stabilního katastru je zobrazena pod parcelním číslem 46 a opět jako celá spalná. I v tomto případě víme, že zde musela proběhnout v pozdějších letech přestavba na nespalnou jelikož i v tomto případě máme k dispozici zachovalé relikty a též z historických leteckých snímků se dá vyzorovat nespalný charakter usedlosti.

Posledními majiteli byli manželé Isidor a Františka Mathuniovi, každý na polovic. Stalo se tak podle zápisu do pozemkové knihy ze dne 2. listopadu 1937. Na základě smlouvy svatební a dědické ze dne 25. září 1937 a oddacího listu ze dne 12. října 1937 (*Pozemková kniha*, 703). Díky seznamům odsunutých Němců víme, že tito manželé byli odsunuti dne 30. října 1946 ze sběrného tábora v Českém Krumlově.

Jak už bylo uvedeno výše, relikty této usedlosti jsou v terénu celkem dobře zřetelné a jedná se o úplnou destrukci se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými. Rozměry této usedlosti byly cca 50 x 25 metrů a jednalo se svými rozměry o největší usedlost na Ostré Hoře. Zadní část usedlosti zasahovala na dnešní louku, a proto jsou zachovalé jen relikty přední části, nejspíše obytné části popřípadě hospodářských budov. Půdorys měl tvar obdélníku se širší zadní částí a užší přední částí s uzavřeným dvorem. Usedlost má opět štítovou orientaci do návesní části.

ČP. 7

Další mohutnou usedlostí na Ostré Hoře bylo čp. 7. Stavení se nacházelo na východní straně vesnice v blízkosti cesty do Křížovic. Na mapách stabilního katastru je označena pod parcelním číslem 47 a je zobrazena jako usedlost nespalná.

Posledním majitelem byl podle zápisu do pozemkové knihy ze dne 18. listopadu 1938 na základě odevzdané listiny ze dne 14. ledna 1937 František Bartosch

(*Pozemková kniha*, 712). Toto jméno se následně objevuje na seznamech odsunutých, stalo se tak 3. listopadu 1946 ze sběrného tábora v Českém Krumlově.

Relikty této samostatně stojící usedlosti jsou nejlépe zachované a díky tomu lze změřit jak dnešní stav reliktů, tak i díky historickým leteckým snímkům i rozměry stojící usedlosti. Rozměry reliktů činí cca 43 x 35 metrů, rozměry stojící usedlosti jsou 33 x 32 metrů. Tato disproporce se dá vysvětlit rozvolněním reliktů. Půdorys tvoří celkem pravidelný čtverec s uzavřeným dvorem a šítovou orientací obytných budov a okapovou orientací zbylé části budov do návěsí části. Součástí reliktů je též zachovaná studna v prostoru předpokládaného dvora.

ČP. 8

V centrálním prostoru návsi se nacházela budova čp. 8. Podle dochovaných historických pramenů (hlavně mapové) a dle polohy víme, že se jednalo o kovárnu. Na mapách stabilního katastru je označena parcelním číslem 48 a zároveň je zde zobrazena jako spalná budova. Díky dochovaným reliktům zde musela proběhnout přestavba na nespalnou budovu a též využití této budovy předpokládal její nespalný charakter. Budova kovárny byla obecním majetkem a sloužila zdejšími hospodářům.

Díky historickým leteckým snímkům víme, že se jednalo o obdélníkovou budovu o rozměrech 15 x 9 metrů přičemž dochované relikty mají rozměry 16 x 10 metrů, což svědčí o mírném rozvolnění. Lze konstatovat, že kovárna si udržela tvar a přibližné rozměry až do dnešních dnů. Dále lze z leteckých snímků vysledovat dvou dispoziční uspořádání kovárny. Nejspíše se jedná o tradiční uspořádání. Větší část zabírala samotná dílna a menší část mohla být zastřešená pro práci venku, čemuž by odpovídala i nejspíše chybějící část zdíva na západní straně kovárny. Podobnou analogii s rozměry a dispozicí můžeme vidět v nedalekých Hološovicích, kdy je místní kovárna datována do roku 1841 (*Pešta 2004*, 146). Tamní kovárna má rozměry 12 x 8 metrů a její dispozice odpovídá zjištěné dispozici v kovárně na Ostré Hoře.

ČP. 10

Stavení čp. 10 se nacházela mezi usedlostmi čp. 1 a čp. 3. Na mapách stabilního katastru je označena pod parcelním číslem 42 a je zde zobrazena jako budova nespalná. Jednalo se nejspíše o zbytek (výminek) usedlosti čp. 2, která stojí opodál a zároveň má toto stavení stejného majitele jako čp. 2. Mapy stabilního katastru zároveň ukazují, že v místě, kde stálo stavení čp. 10, se nacházela velká usedlost, zobrazena jako nespalná a s částí v zadním traktu zobrazená jako spalná. Tento fakt lze vysvětlit tím, že zdejší majitelé původní usedlosti v linii zástavby mohli například vyhořet a následně si

postavili usedlost stranou hlavní linie usedlostí. Tuto problematiku by mohlo osvětlit bližší archivní studium.

ČP. 11

Posledním stavením na Ostré Hoře je nemovitost čp. 11. Tato stavba označena na mapách stabilního katastru pod číslem 98 se nacházela stranou hlavní zástavby v blízkosti návsi. Nemovitost byla situována u cesty směrem na Miletínky v západní části Ostré Hory. Mapy stabilního katastru zobrazují stavbu jako šrafovanou, nejspíše se jednalo o plánovanou stavbu, podobně jako čp. 2 z Ostré Hory či čp. 1 na Ktišce. Tuto domněnku potvrzují indikační skici stabilního katastru, kde se ani jedna tato stavba nevyskytuje ani ve šrafované podobě.

Posledními majiteli se stali manželé Josef Tomaschko a Marie Tomaschko zápisem do pozemkové knihy ze dne 4. května 1920 (*Pozemková kniha*, 726). Díky seznamům odsunutých dále víme, že tito manželé s rodinou byli dne 1. července 1946 odsunuti ze sběrného tábora v Českém Krumlově.

Relikty této nemovitosti dnes v terénu nejsou zřetelné, jelikož se nacházejí na zatrávněné louce. Díky historickým leteckým snímkům víme, že se jednalo o obdélníkovou stavbu se sedlovou střechou. Původní rozměry stavby činily cca 20 x 11 metrů. Orientace stavby byla přibližně ve směru severozápad – jihovýchod štítové orientace.

K Ostré Hoře dále náležely dvě samoty. Jednalo se o samoty Starý (Thomashäusel) a Dworschak (*Záruba - Koblasa 2006*, 84). Na mapách stabilního katastru jsou vedeny pod parcelním číslem 125 respektive 126 s čp. 12 a 13. Samoty se nacházely cca 1 km severně od centra Ostré Hory. Do současnosti se dochovala jen samota Dwořák. Samota Starý (čp. 13) je patrná ještě na leteckých snímcích z roku 1949 jako funkční, ale již v roce 1952 je zobrazena bez střechy a tudíž se jedná o nefunkční komponentu. V roce 1957 jsou stále znatelné relikty této nemovitosti. Na snímcích z roku 1964 již nejsou relikty patrné a stejně tomu je i v roce 1975. V tomto roce je již patrná vzrostlá náletová vegetace, která překryla možné zbytky reliktní stavby. Dnes již není po této stavbě ani památek a lze tedy říci, že jde o úplnou destrukci provedenou beze zbytku. Ze seznamů odsunutých obyvatel německé národnosti v roce 1946 víme, že i z těchto samot byli odsunuti jejich obyvatelé. A to z čp. 12 4. srpna Johann a Magdalena Starý a z čp. 13 21. srpna jistý E. Dwořák stár 16 let.

rok	funkční			zaniklé	
	domy celkem	usedlosti	chalupy	usedlosti	chalupy
1949	13	10	3	0	0
1952	13	0	0	10	3
1957	13	0	0	10	3
1964	0	0	0	10	3
1975	0	0	0	10	3
2016	0	0	0	10	3

Tabulka 5: Postup zániku domů a chalup ve vsi Ostrá Hora. (inspirováno Bureš 2015)

11.5. Analýza archeologických pramenů

Základní pramenem pro poznání vývoje intravilánu potažmo extravilánu jsou v tomto případě opět mapy stabilního katastru, které pro Ostrou Horu byly pořízeny ve stejném roce jako u předešlých vesnic, tedy 1826. Dále jako užitečný zdroj informací slouží nejen mapa pořízená v roce 1945, ale i ostatní dostupné historické mapy. Jejich vzájemnou korelací lze vysledovat určité změny ve vývoji intravilánu, potažmo extravilánu vesnice. Zároveň pro pochopení a přehlednost celého procesu archeologické transformace od opuštění sídelní jednotky až po rekultivaci a dnešní stav zaniklé sídelní jednotky slouží tabulka (tabulka 6.), která mapuje na základě historických leteckých snímků vývoj sídelní jednotky od roku 1949 až do roku 2016. Všechny tyto dostupné prameny nám vytváří celkový obraz zaniklé sídelní jednotky.

Výchozí rok pro pozorování a analyzování zánikových transformací této sídelní jednotky je rok 1949, neboť z něj pochází první dochované historické letecké snímky od odsunu obyvatelstva v roce 1946. V roce 1949 (obr. 47) jsou jasně patrné funkční komponenty a to v celém prostoru sídelního areálu Ostré Hory. Jednalo se tedy ještě o funkční areál. Radikální změna je patrná na historických snímcích z roku 1952 (obr. 44), kdy jsou již naopak všechny komponenty bez střechy, tudíž postrádají svoji funkčnost. Tento stav je z hlediska sledovaných sídelních jednotek ojedinělý. U ostatních sídelních jednotek jsou v tomto roce ještě vcelku hojně zastoupeny funkční komponenty. Dalo by se říci, že více na jih směrem k Sádlnu a Rovencům jsou sídelní areály stále využívány, a naopak vesnice, které tvoří jádro práce, jsou již opuštěny s minimem funkčních komponent. Ze svědectví pamětníků lze vyvodit, že použitelné konstrukce staveb, v tomto případě hlavně krovy a střešní krytina, popřípadě i inventář jednotlivých komponent, posloužily k budování nově vzniklých státních statků jak ve

Ktiši, tak i v Ostré Hoře a nedalekém Záhoří. To je vzdálené cca 2,5 km po silnici a 1,2 km vzdušnou čarou. Tímto rokem lze tedy Ostrou Horu označit jako plně transformovaný sídelní areál, který se během tří let změnil z plně funkčního na zcela zaniklý sídelní (Bureš 2015, 24). Proces zániku zde tedy proběhl nejrychleji. Jednotlivé komponenty byly zbaveny střešních konstrukcí a tento stav přetrvával ještě v roce 1957. Probíhala zde samovolná postupná destrukce doplněná o samovolné zarůstání náletové vegetace. Ovšem na historických leteckých snímcích právě z roku 1957 (obr. 48) je nejlépe viditelná dispozice jednotlivých usedlostí. Snímek z roku 1964 (obr. 49) již vypovídá o úplné destrukci komponent se zbytky ponechanými v místě. Posledním snímkem, který dokládá proces zániku, je rok 1975 (obr. 50). Zde je již značně vzrostlá náletová vegetace, tudíž nejsou destrukce jednotlivých komponent viditelné, ovšem náletová vegetace přibližně kopíruje původní zástavbu. Tento stav tedy neodpovídá současnosti a v následujících letech musela proběhnout částečná rekultivace, která postihla destrukce komponenty čp. 2 a 11. Zde v současnosti chybí jakékoliv zbytky reliktní těchto komponent a musela zde proběhnout rekultivace prostoru, kde se původně nacházely. V tomto případě tedy mluvíme o úplné destrukci provedené beze zbytku (Bureš 2015, 28).

Jak je tedy patrné, Ostrá Hora již v roce 1952 ztratila svoji původní funkci a stala se prvním nefunkčním sídelním areálem ze všech sledovaných vesnic. Zároveň prošly všechny komponenty zánikem najednou a u všech probíhala samovolná postupná destrukce spojená se zarůstáním náletovými dřevinami. V závěrečné fázi po roce 1975 proběhla ještě rekultivace části sídelního areálu na louky a to postihlo dvě destrukce komponent, které byly zcela odstraněny.

Při vyhodnocení ostatních komponent je dobré opět vycházet z map stabilního katastru a porovnat je s historickými leteckými snímky. Lze sem v případě Ostré Hory zařadit cesty, plužiny, dva rybníky a ovocné sady.

Hlavní spojnicí se správní obcí byla komunikace směrem na Křížovice, v případě Křížovic označena jako komponenta číslo 12. Toto označení platí i v případě Ostré Hory. Komunikace je stále funkční. Další cesty vedly z Ostré Hory směrem na Miletínky a Ktišku, ty jsou označeny jako komponenty číslo 13 a 14. I v tomto případě jsou stále funkční. Systém plužin a polí označených jako komponenta 15 byl na Ostré Hoře situován převážně na severní straně, ale též na západní a východní straně návsi. Jednalo se zde podobně jako na Ktišce o úsekové plužiny (Pešta 2000, 155). Díky své poloze a komplikovanosti terénu zde nebylo možné rozvinutí ucelenějších

obdělávaných ploch. Na jižní stranu vesnice navazoval systém luk, tato poloha byla po zániku Ostré Hory zalesněna. Podobně jako u Křížovic a Ktišky, i zde byly obecní pastviny. Ty se nacházely v centrální části vesnice a také při cestě na Ktišku v jihovýchodní části. I tyto plochy jsou dnes zalesněné. Náznaky je možné sledovat ještě na historických leteckých snímcích z roku 1957, v dalších letech je již systém plužin na snímcích nezřetelný, což platí i pro současnou identifikaci v terénu. Komponenta 16 je označení pro rybník v prostoru návsi. Ten už je vyobrazen na mapách stabilního katastru a je též patrný na leteckém snímku z roku 1957. Jako jedna z mála komponent se dochoval do dnešních dní, i když v značně zchátralém stavu s rozměry 13 x 11,5 metrů. Druhý rybník se nachází v blízkosti bývalé kovárny a má obdélníkový půdorys s rozměry 16 x 11 metrů (obr. 55). Poslední zajímavou komponentou, podle které lze vyvodit bývalý sídelní areál, jsou ovocné sady, komponenta číslo 17. Asi největší ovocný sad je zobrazen na mapách stabilního katastru u usedlosti čp. 7, který v podstatě obepínal ze tří stran tuto usedlost. Dnes se zde nachází ojedinělé zplaněné švestky, zároveň část tohoto sadu byla rekultivována a v terénu není zřetelný jeho přesný rozsah. Dále lze označit plochy mezi usedlostmi čp. 1, 2 a 3 též jako ovocný sad. Bohužel i zde proběhla úplná zániková transformace a do současnosti se tyto sady nedochovaly, jen s výjimkou ojedinělých samostatně stojících ovocných stromů.

komponenta ČP.	využití území v roce 1949	velikost usedlosti	typ/forma zánikové transformace	využití území v roce 1952	typ/forma zánikové transformace	využití území v roce 1957	typ/forma zánikové transformace	druh postdepoziční transformace	využití území v roce 1964	typ/forma zánikové transformace	druh postdepoziční transformace	současné využití území 2016
1	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet
2	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	louka
3	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet
5	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet
6	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet
7	usedlost	dvůr	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet
8	usedlost	kovárna	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet
10	usedlost	chalupa	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	nálet
11	usedlost	chalupa	x	destrukce	samovolná postupná destrukce	destrukce	samovolná postupná destrukce	gravitační eroze vegetace	nálet	x	x	louka
12	cesta	x	x	cesta	x	cesta	x	x	cesta	x	x	cesta
13	cesta	x	x	cesta	x	cesta	x	x	cesta	x	x	cesta
14	cesta	x	x	cesta	x	cesta	x	x	cesta	x	x	cesta
15	plužiny	x	x	polní parcely	x	polní parcely	x	x	polní parcely	x	x	louky
16	rybníky	x	x	rybníky	x	rybníky	x	x	nálet	x	x	rybníky
17	sady	x	x	nálet	x	nálet	x	x	nálet	x	x	nálet, louky

Tabulka 6: Zánikové transformace (inspirováno Bureš 2015)

11.6. Sukcese vegetace

Díky vcelku brzkému zániku a opuštění jakýkoliv sídelních aktivit je Ostrá Hora nejvíce postihnuta sukcesí vegetace. Plochy bývalé louky na severní straně vesnice byly po roce 1975 účelně osázeny jehličnatými stromky a všechny původně obecní pastviny zarostly náletovými dřevinami. To znamená, že vegetace pohltila celý prostor bývalé návsi. Dříve otevřená poloha Ostré Hory je dnes zalesněným prostorem nad vesnicí Záhoří.

11.7. Vyhodnocení

V důsledku odsunu obyvatelstva německé národnosti a následnému nedosídlení zde proběhla z pohledu archeologie současnosti plná zániková transformace z plně funkční sídelní jednotky až na úplně zaniklou sídelní jednotku. Proto lze konstatovat, že i v tomto případě se jedná o typickou ukázkou plně transformované lokality. Ostrá Hora je od roku 1952 zcela zaniklá a jedinou připomínkou více než pětisetleté existence vesnice jsou už jen cesty a společně s částečně zarostlým rybníkem v prostoru návsi. Jako u jedné z mála se zde dochovaly i fotografie z období před rokem 1946. Asi nejznámější a zároveň nejzajímavější je fotografie „tisícileté“ lípy z roku 1928 (obr. 52) či podoba návsi z roku 1939 z pohledu od cesty do Křížovic (obr. 51). Ostrá Hora je nejen název pro kopec nad samotnou zaniklou osadou, ale v první řadě i původní název pro vesnici, která doplatila na poválečný vývoj v Československu.

12. Ostatní zaniklé vesnice ve vymezeném prostoru

12.1. Mackova Lhota

Německy Mosetstift, katastrální území Ktiš.

Částečně funkční vesnice Mackova Lhota se nachází cca 1,5 km jihozápadně od Ktiše v nadmořské výšce 730 m.n.m. První písemná zmínka o ní pochází z roku 1440 (*Kadlec 1949, 56; Profous 1949, 548*).

Z pohledu archeologického členění se jedná o vesnici částečně funkční, jelikož se zde i nadále nachází několik usedlostí, které slouží k rekreačním účelům a neproběhla zde zániková transformace v celém rozsahu, ale jen částečně.

Na indikační skice stabilního katastru z roku 1826 jsou zde zobrazeny celkem tři větší usedlosti vedené jako nespalné s částí vedenou jako spalná. A čtyři menší stavení

všechny jako spalné. Na leteckém snímku z roku 1952 je již část usedlostí bez střechy, do dnešních dnů jsou k rekreačním účelům využívány původní tři usedlosti. V roce 1952 (obr. 57) zde tedy stálo pět stavení, přičemž tři byly a jsou do současnosti funkční a dvě jsou vedeny jako úplné destrukce se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými. K Mackově Lhotě patřily ještě dva mlýny – Bauermühle a Siegelmühle.

12.2. Sádlno

Německy Zodl, katastrální území Ktiš.

Zaniklá vesnice Sádlno nacházející se dnes ve vojenském výcvikovém prostoru Boletice v nadmořské výšce 780 m.n.m a je vzdálená cca 2,5 km jižně od Ktiše. Rok 1423 je uváděn jako rok první písemné zmínky (*Kadlec 1949, 56; Profous 1957, 7*).

Sádlno lze podobně jako většinu sousedních vesnic zařadit z pohledu archeologického členění jako sídelní jednotku zcela zaniklou s komponentami vedenými jako úplná destrukce se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými.

Na indikační skice stabilního katastru je zobrazeno jedenáct velkých usedlostí vedených jako nespalné a podobně jako u předchozích i zde mají v zadním traktu část usedlosti zobrazenou jako spalnou. Dokonce jako jedna z mála vesnic zde byla v návesní části i kaple z konce 19. století zasvěcená sv. Františku Xaverskému (Kronika obce Ktiš, 192) uvedena jako nespalná. Dále zde bylo i několik spalných menších stavení. Letecký snímek z roku 1952 (obr. 58) zobrazuje část usedlostí již bez střechy. Prvotním terénním průzkumem byly zrevidovány relikty usedlostí, které se dnes nachází v silně zarostlém prostředí a identifikace jednotlivých usedlostí si vyžádá další průzkumy. Dá se říci, že v době pořízení těchto snímků se zde nacházelo celkem 18 stavení.

12.3. Stará Huť

Německy Althütten, katastrální území Křížovice.

Zaniklá vesnice Stará Huť se nachází cca 3,5 km západně od Ktiše v nadmořské výšce 820 m.n.m. První písemná zmínka se datuje k roku 1445 (*Kadlec 1949, 56; Profous 1947, 717*).

Sídelní jednotka Stará Huť se podobně jako Křížovice, Ktiška a Ostrá Hora nachází na katastru Křížovic. Dnes se jedná o zcela zaniklou lokalitu s úplnou destrukcí všech komponent stavební povahy se zbytky ponechanými v místě a volně

rozptýlenými. Podle indikační skici stabilního katastru se jednalo o okrouhlici (*Pešta 2000*, 156). Je zde zobrazeno osm velkých usedlostí uvedených jako nespalné, ovšem s částmi zobrazenými jako spalné. A dále dvě menší stavby, jedna je uvedena jako spalná a druhá jako nespalná. V době odsunu zde stálo deset usedlostí s Mariánskou kaplí uprostřed návsi. Na leteckém snímku z roku 1952 (obr. 59) je již vidět několik usedlostí v jednotlivých fázích rozpadu. Dnešní podoba vesnice je podobná předchozím, díky letní pastvě dobytka jsou některé relikty těžko rozlišitelné a dá se říci, že část jednotlivých usedlostí splynula dohromady. V době pořízení historických leteckých snímků (1952) se zde nacházelo celkem 10 usedlostí, relikty těchto stavení jsou patrné v prostoru bývalé Staré Huti dodnes i se zachovalým rybníkem v centru návsi.

12.4. Rovence

Německy Rubenz, katastrální území Ktiš.

Zaniklou vesnicí Rovence dnes prochází hranice vojenského výcvikového prostoru Boletice, vesnice se nachází 1,5 km jižně od Ktiše v nadmořské výšce 730 m.n.m. První písemná zmínka je z roku 1440 (*Kadlec 1949*, 56; *Profous 1951*, 595).

Poslední z výčtu všech sledovaných vesnic jsou Rovence. Tato vesnice je opět zcela zaniklá a podobně jako Sádlno má všechny komponenty vedené jako úplné destrukce se zbytky ponechanými v místě a volně rozptýlenými.

Na indikační skice stabilního katastru jsou zobrazeny 4 rozlehlé usedlosti vedené jako nespalné s částí spalnou. Dále je zde zobrazena jedno stavení uvedené jako spalné. Na leteckém snímku z roku 1952 jsou jasně vidět čtyři usedlosti ještě neporušené se zachovanými střechami (obr. 60). Prvotní terénní průzkum ukázal, že relikty těchto čtyř usedlostí jsou jasně zřetelné.

13. Komunikační schéma vymezené oblasti

Vymezení a zdokumentování základní komunikační sítě ve sledovaném území není jednoduché a jistě by si zasloužilo samostatný rozbor.

Při studiu mapových podkladů zjistíme, že první relevantní znázornění komunikační sítě je zobrazeno na mapách prvního vojenského mapování ze šedesátých let 18. století. Tato komunikační síť mezi vesnicemi Ktiška, Křížovice a Ostrá Hora je v přibližné podobě znázorněna i na druhém a třetím vojenském mapování. Posledním

rokem, kdy se dá toto základní komunikační schéma vysledovat, je rok 1957, a to díky historickým leteckým snímkům. Po tomto roce již docházelo k ne tak hojnému využívání a s tím spojenému zarůstáním vegetací této sítě, přičemž nejradikálněji se to projevilo u spojnice Křížovice – Ktiška. Tato komunikace již dnes neexistuje a spojení obou vesnic dnes připomínají už jen historické mapy. Při podrobnějším rozboru jsou zbytky této komunikace patrné i na současných ortofotomapách díky nepatrně odlišné vegetaci.

Spojení Křížovic s Ostrou Horou je nejlépe dochované, jelikož se jedná o stále hojně využívanou komunikaci, podobně tak spojení Ostré Hory s Ktiškou; i zde se jedná o stále funkční komunikaci. Samozřejmě existovaly i méně významné komunikace a cesty, jejich stav je však v terénu už prakticky nezachytitelný. Často se jednalo o cesty mezi jednotlivými polnostmi a po scelení pozemků zanikl jejich význam. V širším kontextu všech sedmi zde zmiňovaných vesnic je základní komunikační schéma propojení všech vesnic v podstatě stejné jako se využívá v současnosti. Jen opět ve velkém zanikly různé polní a lesní cesty, kterými místní obyvatelstvo obhospodařovalo svoje polnosti a se zánikem těchto vesnic i zde ztratily svůj původní význam. Zajímavou a v terénu dobře viditelnou je cesta spojující Rovence s Ktiší a Sádlnem. Jedná se o úsek dlouhý cca 300 metrů před Rovencemi. Tato část vytváří úvozovou cestu (Kubů – Zavřel 2007) místy dosahující i 2 metrů. Zároveň tuto cestu po obou stranách lemují vzrostlé jasanové ztepilé (*Fraxinus excelsior*).

14. Sukcese vegetace

Jak je z historických leteckých snímků patrné, postupné zarůstání vegetací postihlo nejenom prostor bývalých vesnic, ale též i širší okolí. Vytyčený prostor katastru Křížovic posloužil jako ukázková studie do této problematiky. Byly zde vytvořeny dvě mapy: jedna se vztahuje k roku 1952 (obr. 62), tedy k roku před úplnou fyzickou likvidací sledovaných vesnic (Ktiška, Křížovice, Ostrá Hora a Stará Huť), druhá reflektuje současný stav vegetace (obr. 63). Obě mapy byly vytvořeny v softwarovém programu ArcGIS. Katastr Křížovic je rozprostřen na 11,9 km² (obr. 61). Jedná se o vcelku členité území a zároveň o území se zemědělskou (pasteveckou) tradicí. Při korelaci map z roku 1952 a těch současných byl brán zřetel na rozsah zalesnění jednak

v intravilánech vesnic a zároveň byl sledován i extravilán. Součástí byl i rozsah zastavěných ploch. V obou sledovaných horizontech byla plocha katastru rozčleněna na zalesněnou plochu, plochu zemědělsky využitelnou a plochu zastavěnou (*Beneš a kol. 2013, 30*). Analyzováním získaných poznatků lze dále v porovnání s dalšími podobnými projekty získat představu o sukcesi vegetace v důsledku vylidnění českého pohraničí v důsledku odsunu obyvatelstva německé národnosti.

Území katastru Křížovic je v roce 1952 šest let od vysídlení německého obyvatelstva. Tento stav se odráží i na zdejší krajině. Na historických leteckých snímcích je patrné již chytání náletových dřevin a zatravnění částí polí. Zde si musíme pomoci mapami stabilního katastru, které nejsou do této analýzy zahrnuty, ale přináší nám užitečné poznatky. Díky tomu víme, že na těchto mapách zobrazená pole jsou již v roce 1952 zatravněná a v současnosti zde již stojí vzrostlý les. V roce 1952 byla plocha katastru Křížovice poseta menšími plochami vzrostlého lesa z 38,2% celkové plochy katastru a díky tomu byla větší plocha zemědělsky obdělávané půdy 59,1 %, zároveň zde byla ve větší míře rozšířena zástavba 2,7%. Oproti tomu současný stav ukazuje postupné zarůstání a spojování původně osamocených lesních ploch do jedné velké zalesněné plochy 61,7% s menšími a často oddělenými loukami a jinak zemědělsky využitelnou půdou 36,7%. Zastavěná plocha se samozřejmě zmenšila. Musíme brát v úvahu zánik čtyř vesnic a i částečné zmenšení ostatních zastavěných ploch 1,6%.

Díky těmto prvotním poznatkům lze vyvodit určité závěry. Asi hlavním ukazatelem krajiny postihnuté vylidněním je její postupné zarůstání vegetací. Zde je to patrné jak v intravilánech jednotlivých zaniklých vesnicích, kde náletová vegetace často zakryla relikty usedlostí, tak i v extravilánech. Na reliktech bývalých usedlostí je typická dominance jívy, ale též se zde vyskytují jasany, javory či bříza. Křovinné patro je zastoupeno hlohy a bezem černým (*Bureš 2015, 283*). Na mnoha místech postoupil původní les až do prostoru bývalé vesnice (Ktiška) a zároveň plochy označené na mapách stabilního katastru jako obecní pastviny jsou dnes často zalesněné, a to buď náletovými dřevinami či byly účelně osázeny (Ostrá Hora). Rozsah lesa na přiložených mapách nerozlišuje funkci dřevin. V tomto případě se mohlo jednat o plochy běžného lesa jako zdroje stavebního či palivového dřeva. Zároveň se zde mohly vyskytovat ovocné dřeviny či stromy dnes označované jako hraniční (*Beneš a kol. 2013, 33*) či památné. Podobně lze nahlížet i na zemědělskou půdu. Zde není rozlišeno, jestli se jedná o pastviny, louky, pole či mokřady - neplodná půda. Zajímavý je příklad při

západní hranici katastru, kterou vytváří meandrující Zlatý potok. Na snímcích z padesátých let je jasně vidět nezalesněný charakter této potoční nivy, ovšem dnešní stav je zcela opačný, tudíž je zde vzrostlý les. Díky podmáčeným plochám v okolí této nivy bylo obtížné obdělávání v podobě sečení a sušení sena, mohla zde probíhat sezónní pastva dobytka. Vše ustalo s odsunem obyvatelstva a neatraktivita zdejší nivy pro náročnější zemědělskou činnost vedla k postupné sukcesi vegetace a vytvoření dnes zalesněné potoční nivy v celém jejím průběhu podél hranice katastru.

Tento náhled do problematiky sukcese vegetace v katastru Křížovic ukazuje, jak dokázala vegetace za šedesát let postoupit a často se spojit z jednotlivých enkláv v ucelený celek. Zároveň i proměnu krajiny ze zemědělsky využívanou na krajinu s důrazem na lesní hospodářství a pastevectví s omezenou zemědělskou činností. V neposlední řadě lze též demonstrovat i úbytek zastavěné plochy a celkový úbytek osídlení v tomto prostoru od roku 1946 do současnosti.

1952	plocha	2016
38,2 %	Les	61,7 %
2,7 %	Zastavěná plocha	1,63 %
59,1 %	Zemědělská půda	36,67%

15. Zhodnocení

Na sledovaném území byly podrobněji zkoumány tři zaniklé vesnice (Křížovice, Ktiška a Ostrá Hora), dále byl brán zřetel i na zbylé čtyři vesnice nacházející se na území obce Ktiše (Mackova Lhota, Sádlno, Stará Huť a Rovence). Tyto vesnice byly také zanalyzovány, a to v důsledku širšího kontextu a možnosti porovnání. Proces zánikové transformace byl na zmíněných vesnicích sledován za pomoci všech dostupných pramenů i na základě samotného terénního průzkumu tvarů reliéfu. Základním pramenem se staly mapy stabilního katastru a historické letecké snímky. Tyto základní prameny byly následně ověřovány v terénu a získané poznatky byly aplikovány do výstupních map, které se snaží rekonstruovat zaniklou historickou krajinu na Ktišku.

Prvním relevantním rokem pro pozorování zánikových transformací je rok 1949, z nějž se dochovaly historické letecké snímky pro vesnice Ktiška a Ostrá Hora. Tento rok ještě ukazuje vesnice v podobě, v jaké se nejspíše nacházely v době kdy, je opouštěli jejich původní majitelé v roce 1946. Jak Ktiška, tak i Ostrá Hora mají všechny komponenty stavební povahy funkční, ze snímků je patrné, že i ostatní komponenty vykazují jistou funkčnost, i když například u ovocných sadů se nedá zjistit, zdali byly obhospodařovány a v jakém stavu se nacházely. Ovšem obecně lze konstatovat, že rok 1949 ještě nebyl rokem zásadní přeměny těchto vesnic z funkčních na nefunkční a lze o nich říci, že v tomto roce byly stále funkční bez zřetelných destrukcí. Je zároveň pravdou, že tyto snímky chybí pro ostatní vesnice a tudíž nemůžeme tyto závěry vztahovat i na ně.

Tuto otázku nám částečně pomáhá rozluštit rok 1952, snímkování celého území České republiky z tohoto roku je dostupné na mapovém serveru kontaminace.cenia.cz. V roce 1952 již evidujeme ve všech vesnicích s výjimkou Rovenců alespoň část již destruovaných usedlostí či jiných komponent stavební povahy. Nejradikálnější transformace proběhla na Ostré Hoře, kde jsou pro tento rok všechny komponenty již destruované a tudíž nefunkční. Tento stav je ovšem ojedinělý a u ostatních vesnic kromě Křížovic převládají funkční komponenty nad těmi nefunkčními. Otázkou zůstává, proč tomu tak bylo, můžeme spekulovat nad různými důvody. Asi nejpravděpodobnější variantou je, že nebyly vůbec dosídleny, dále svoji roli hrála i celková dosažitelnost těchto vesnic a v neposlední řadě i nadmořská výška a s tím spojené problémy pro zemědělskou činnost. Možná se jednalo o nějaký prozaičtější důvod, který nám zůstane skrytý. Všechny tyto faktory mohly přispět k takto rychlému zániku. Zcela opačný stav je na druhém konci sledovaného prostoru. Vesnice Sádlna a Rovence mají v prvním případě pouze jednu třetinu nefunkčních komponent stavební povahy a u Rovenců jsou všechny funkční. Zde se mohlo projevit naopak silné hospodářské zázemí i velikosti usedlostí. V Rovencích se jednalo o největší usedlosti ze všech sledovaných vesnic. Ovšem i zde záhy proběhla fyzická likvidace všech komponent nejenom těch stavebních, a to v důsledku začlenění těchto vesnic do vojenského výcvikového prostoru Boletice. Mnoho vesnic nalézajících se v tomto prostoru posloužilo jako cvičné cíle při vojenských cvičení armády (*Záloha 1998*, 30). Mackova Lhota a Stará Huť mají poměr funkčních a nefunkčních komponent stavební povahy v roce 1952 přibližně půl na půl. Z podobných příkladů víme, že rozmezí let 1952 – 1958 již vykazuje nárůst nefunkčních komponent a nemusí se jednat pouze o

prostor Ktišska, ale i celého okresu Prachatice či jiné příhraniční oblasti bývalého Československa. Obdobné případy lze nalézt v Novohradských horách, kde u části vesnic jsou roky 1952 - 1958 považovány za zlom, kdy se z funkční usedlosti stává rumiště a redukce usedlostí je větší jak 50 % (Bureš 2015, 172).

Tímto se dostávám k dalšímu sledovanému roku 1957. Zde máme k dispozici historické letecké snímky pro všechny tři podrobněji sledované vesnice. Jak už bylo nastíněno, v tomto roce již jsou dvě ze tří vesnic zcela nefunkční, tudíž zaniklé. Jen jedna (Ktiška) se dá i v tomto roce označit za částečně funkční sídelní areál, a to hlavně díky celkově dochované usedlosti čp. 8 a 9. Rozdíl zde nastává až později s odbouráním obytné části a s tím související přeměnou na hospodářský objekt bez možnosti trvalého obývání. V roce 1957 jsou už vesnice zobrazeny s komponentami v postupné samovolné destrukci bez střešní krytiny s patrným zarůstáním náletových dřevin. Tento rok je také posledním, který zobrazuje přibližnou podobu bývalých funkčních usedlostí. Ze snímků je též patrné, že zde již není žádná snaha o zachování či jakékoliv využití bývalých usedlostí a vše je nechané napospas osudu. Zároveň z archivních pramenů víme, že v roce 1956 si místní MNV Ktiš podal žádost o fyzickou likvidaci všech sledovaných vesnic, lze z toho vyvodit, že již v tomto roce žádná z vesnic neplnila svoji dřívější úlohu a deset let od odsunu německého obyvatelstva byl potenciál těchto sídel vyčerpaný a zpečetěný. Samotná fyzická likvidace proběhla podle pamětníků v létě 1957. S jistotou to lze říci o Křížovicích, Ktišce, Ostré Hoře a Staré Huti. Jak proběhla fyzická likvidace Sádlna a Rovenců, které se nacházely ve výcvikovém prostoru Boletice, není zřejmé, ale jednou z variant je, že se mohly stát cvičným terčem armády podobně jako vesnice Vitěšovice, kdy je likvidace této vesnice dokonce zachycena ve filmu *Poslušně hlásím* s Rudolfem Hrušínským v hlavní roli. Obdobný osud potkal i královské městečko Lautrbach/Čistá v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les v blízkosti města Sokolov (Prekop 2015, 521). Městečko se nacházelo ve vojenském výcvikovém táboře, a tudíž posloužilo jako cvičiště pro vedení bojových akcí v zastavěném prostoru. O čemž dokonce vznikl z tohoto městečka instruktážní film, který je zároveň zajímavým pramenem pro poznání zániku podobných lokalit v padesátých letech (Prekop 2015, 523). Tuto problematiku by mohly osvětlit další, zatím neznámé archivní materiály, popřípadě vzpomínky pamětníků těchto událostí. Na konci padesátých let již tedy byly všechny sledované sídelní jednotky zcela zaniklé či případně částečně funkční, respektive nefunkční.

Letecké snímky z roku 1964, jež máme opět jen pro Ktišku a Ostrou Horu podobně jako v roce 1949, již zobrazují zcela zaniklé jednotlivé komponenty s rozrůstající se náletovou vegetací.

Posledním rokem, pro který máme historické letecké snímky, je rok 1975. Ty jsou opět k dispozici pouze pro Ktišku a Ostrou Horu a zásadní změna oproti roku 1964 zde není snad jen s daleko více rozrostlou náletovou vegetací v prostorech intravilánů vesnic. Tento stav hodně odpovídá současnému stavu, ale jsou zde drobné odchylky v podobě rekultivačních prací, které okolí jednotlivých vesnic upravilo do dnešní podoby a často byly při těchto pracích i odstraněny relikty některých původních usedlostí. Nejspíše se to týkalo i Křížovic, ovšem tuto skutečnost nelze prokázat, jelikož nemáme jakýkoliv obrazový pramen k potvrzení této teorie pro tuto vesnici.

Ostatní komponenty, tedy pluziny, ovocné sady, rybníky či cesty, prošly také určitým vývojem a byly blíže přiblíženy v kapitolách předcházejících.

Zánik těchto sídelních jednotek na Ktišsku lze tedy obecně shrnout do fáze odsunu německého obyvatelstva v roce 1946, fáze chátrání a nevyužívání komponent k původnímu určení a fáze samotné fyzické likvidace po roce 1957. Dnešní stav pouze ukazuje minimum původní zástavby a života na těchto vesnicích a je nadmíru složité se pokusit všemi možnými prostředky rekonstruovat běžný život a fungování v nich. K dokreslení celkové situace na ktišsku byly přibrány i další čtyři vesnice (Mackova Lhota, Sádlno, Stará Huť a Rovence), kterých se poválečného vývoje také dotknul, zde proběhlo jen základní terénní zhodnocení s komparací s dostupnými mapovými a leteckými materiály. Díky rozšíření o tyto další čtyři sídelní jednotky vznikl vzorek 66 komponent stavební povahy. U nich byla sledována základní kritéria, jako zdali jsou relikty těchto komponent viditelné či neznatelné v terénu, anebo zdali se dochovaly ve funkčním stavu do současnosti (tabulka 7). Jako výsledek se ukazuje, že 78,8 % ze všech sledovaných komponent prošlo zánikovou transformací a je možné jejich relikty v terénu vidět. Naopak 13,6 % komponent z těchto vesnic prošlo také zánikovou transformací, ale jejich relikty byly důkladně odstraněny a jejich pozorování v terénu je vyloučené. Poslední sledovanou kategorií byly zachované komponenty (blíže čp. 8 a 9 ze Ktišky), zde je výsledek pouze 7,6 % ze všech sledovaných komponent. Uvážíme-li, že ze všech sledovaných vesnic se do dnešních dnů zachovalo takto malé procento funkčních komponent, je zřejmé, že zánik sídelních jednotek v prostoru Ktišska proběhl celkem důkladně.

Jak už bylo několikrát naznačeno, osud těchto vesnic potkal v českém pohraničí stovky podobných vesnic a jen z mého prvotního zkoumání se v prachatickém okrese nachází 119 zcela či částečně zaniklých osad či samot. Z toho je patrné, jak velké množství lidských sídel bylo postihnuto touto vlnou likvidace po roce 1946. Pokud si vyneseme všechny tyto vesnice a samoty do mapy, zjistíme, že mnou sledované vesnice leží v blízkosti původní jazykové a národnostní hranice. Tento údaj je zajímavý z pohledu dosídlení, jelikož víme, že vesnice v blízkosti jazykové a národnostní hranice byly častěji dosídleny jak původním českým obyvatelstvem, tak i případnými reemigranty. V případě Ktišky, Křížovic a Ostré Hory toto nedosídlení neproběhlo. Tím se opět dostávám k otázce, z jakého důvodu neproběhlo v těchto vesnicích dosídlení a proběhlo-li, proč nebylo úspěšné, čímž by tyto vesnice byly v podstatě zachráněné. Všechny tyto otázky zůstanou prozatím nezodpovězené a připravené pro další bádání, stejně tak jako další podobné osady jak v blízkosti Ktišska, tak i vzdálenější, ale významem neméně důležité a jistě i zajímavé.

sídelní jednotky	komponenty zaniklé, v terénu viditelné	komponenty zaniklé zcela, v terénu neznatelné	komponenty stojící	celkem
Křížovice	6	4	0	10
Ktiška	5	2	1	8
Ostrá Hora	7	3	1	11
Mackova Lhota	2	0	3	5
Sádlno	18	0	0	18
Stará Huť	10	0	0	10
Rovence	4	0	0	4
Celkem	52	9	5	66
%	78,8 %	13,6 %	7,6 %	100 %

Tabulka 7: Rozdělení komponent podle jejich dochování.

16. Závěr

Téma vesnic zaniklých po roce 1945 v důsledku odsunu obyvatelstva německé národnosti se v průběhu sběru dat i samotného zpracování ukázalo jako nadmíru zajímavé a spojené s jistým zájmem veřejnosti. Bylo zapotřebí vycházet nejen ze zaběhlých archeologických přístupů, ale pro komplexní pochopení sledované problematiky bylo zapotřebí též jisté interdisciplinarity, proto byly využity jak archivní

materiály, tak i historické fotografie, kolmé letecké snímky, celá škála dostupných mapových podkladů, oral historický přístup a jiné informační dostupné zdroje. Tyto nashromážděné materiály byly komparovány s výsledky samotného dlouhodobého výzkumu reliéfních tvarů. Samotná analýza jednotlivých sídelních jednotek byla učiněna na nejmenší sledovanou jednotku – komponentu. Největší zastoupení mají komponenty stavební povahy, dále se jedná o takzvané ostatní komponenty, ty jsou prezentovány plužinami, rybníky, sady a komunikacemi. Těžištěm práce je sledování vzájemných prostorových vztahů mezi komponentami, typy zánikových transformací, minulé i současné využití jak jednotlivých komponent, tak i celých sídelních jednotek. Důraz byl kladen na zkoumání intravilánů jednotlivých vesnic s přihlédnutím na extravilán a s tím spojené zemědělské zázemí jednotlivých vesnic. Extravilánu se též týkají takzvané ostatní komponenty, tedy komponenty, které nejsou stavební povahy ve smyslu usedlostí, chalup či stavební součástí těchto stavení. Zajímavým faktorem v procesu zánikových transformací byla i sukcese vegetace, ukázalo se, že šedesát let od vysídlení německého obyvatelstva došlo ve všech vesnicích k značnému zarůstání náletovou vegetací, ale i postoupení původního lesa do prostorů intravilánu vesnic a v širším kontextu celého katastru Křížovic i k celkovému srůstání jednotlivých menších enkláv vegetace v jeden velký celek. Pro dokreslení a vytvoření uceleného obrazu byly zohledněny i majetkové poměry ve sledovaných vesnicích s ohledem na poslední známé majitele a jejich následný odsun v roce 1946.

Práce jako celek si kladla za cíl přiblížení a základní zmapování vesnic, které doplatily na historické zvraty v polovině 20. století. Prvotním impulzem byla společenská neznalost o osudech takto postižených vesnic a zároveň velká diskuze k tématům, jako je poválečný osud německých obyvatel českého pohraničí. Jak už bylo řečeno, lidská paměť je většinou velmi krátká a často velice lehce ovlivnitelná, kdežto stopy zapsané do krajiny vytváří trvalý odkaz na život ve sledovaných vesnicích, a nejenom těch na Ktišsku, ale ve všech, které potkal podobný osud. Poválečná nenávist ke všemu německému provedla své a z bývalých životem kypících vesnic zůstaly v lepším případě v krajině znatelné relikty, v horším případě byly často úplně vymazány a jejich lokalizace je dnes často závislá jen na nepřímých indiciích jako porostové příznaky či relikty kulturních rostlin. Je tedy nezbytně nutné zachytit alespoň část dodnes dochovaných informací, které jsou v terénu patrné, protože další lidská aktivita, ale i příroda samotná si bere to, co ji odpradávná patřilo a tak nám tyto jedinečné stopy lidské sídelní aktivity nenávratně mizí v propadlišti dějin. Na konec je ale důležité

připomenout, že ne všechny tyto vesnice mají takový pochmurný osud. I na sledovaném území je jedna ves (Mackova Lhota), která byla opět znovuobjevena a je z části využívána jako rekreační prázdninová vesnička.

17. Literatura a prameny

- Balý, R. 2009:* Zaniklá ves Pořejov na Tachovsku. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Beneš, J. 1995:* Frantoly – Zaniklá obec Malonín, Zlatá stezka 2, 162.
- Beneš, J. a kol. 2013:* Beneš, J. – Bernadová, A. – Bumerl, J. – Houfková, P. – Janovská, V. – Karlík, P. – Molnářová, K. – Pospíšil, L. – Zímová, K. 2013: Analýza vývoje plužiny zaniklé obce Malonín na Prachaticku, Acta Pruhoniana 104, 27–37. Průhonice.
- Bureš, M. 2012:* Vesnice zaniklé po roce 1945 a kulturní krajina Novohradských hor. Disertační práce Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Bureš, M. 2015:* Vesnice zaniklé po roce 1945 a kulturní krajina Novohradských hor. Příklad archeologické transformace. Plzeň.
- Effenberková, P. 2004:* Gotický kachlový kadlub ze Smědče, okres Prachatice, Zlatá stezka 11, 159–167.
- Fencl, P. 2009:* Linecká stezka. České Budějovice.
- Fencl, P. 2010:* Ktiš 1310–2010. 700 let od první písemné zmínky o obci. Vimperk.
- Forman, L. 2011:* Vesnice a osady na Šumavě zaniklé po roce 1945. Diplomová práce Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Funk, L. 2009:* Archeologický výzkum zaniklé vsi Bažantov na Tachovsku. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Funk, L. 2013:* Zaniklé osídlení po roce 1945 jako archeologický pramen. Disertační práce Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Funk, L. 2013a:* Vesnice zaniklé po roce 1945. In: Vařeka, P. (ed.) 2013: Archeologie 19. a 20. století. Přístupy – metody – témata 23–28. Plzeň.
- Chábera, S. a kol. 1985:* Neživá příroda. Jihočeská vlastivěda, řada A. České Budějovice.
- Kadlec, J. 1949:* Dějiny kláštera Svaté koruny. České Budějovice.
- Kaprál, K. 1961:* Třebovice, okr. Český Krumlov, ARÚ AV ČR. v. v. i. Archiv hlášení a nálezových zpráv, č. j. 2398/61 z 25. 5. 1961.

- Kindrat, V. 2012: Archeologie vesnic zaniklých po roce 1945 (nedestruktivní výzkum vsi Vranov/Frohnau). Bakalářská práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.*
- Kozlová, K. 2016: Archeologie konfliktů 20. století – Zaniklý Vojenský výcvikový tábor Prameny. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.*
- Krocová, J. 2008: Terénní výzkum vesnice zaniklé ve 2. polovině 20. století: ves Výškovice (Wischkowitz) na Tepelsku. Bakalářská práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.*
- Krocová, J. 2010: Archeologický výzkum zaniklých vesnic na Tepelsku. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.*
- Kronika obce Ktiš na Šumavě, Ktiš.*
- Kubů, F. – Zavřel, P. 2007: Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty. 1. Úsek Prachatice – státní hranice. České Budějovice.*
- Kuna a kol. 2004: Nedestruktivní archeologie. Teorie, metody a cíle. Praha.*
- Kuna a kol. 2014: Archeologický atlas Čech. Vybrané památky od pravěku do 20. století. Praha.*
- Langová, V. 2017: Ktiška – krov hospodářské budovy čp. 8. Výzkumná zpráva o dendrochronologické analýze. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Přírodovědecká fakulta, katedra botaniky. České Budějovice.*
- Mager, J. A. 2001: Mor v ktišské farnosti v letech 1646–1648. Rodopisná revue 3. České Budějovice.*
- Mašková, V. 1992: K odsunu uprchlíků a německého obyvatelstva z okresu Český Krumlov v letech 1945–1946. Výběr 29, 16–22.*
- Matoušek, V. 2000: Graffiti ve světle archeologie. Příspěvek k diskuzi o archeologii současnosti, Cargo, 4–17.*
- Němec, L. 2015: Krásná Hora. Schönberg im Böhmerwald. Historie zapomenuté šumavské tkalcovské vsi. České Budějovice.*
- Neustupný, E. 2010: Teorie archeologie. Plzeň: Aleš Čeněk.*
- Pavličko, A. 2009: Ktišsko a jeho příroda, Zlatá stezka 16, 367–378.*
- Peklová, M. 2014: Archeologie vesnic zaniklých po roce 1945. Výzkum vsi Lučina/Grafenried. Bakalářská práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.*

- Parkman, M. 2004:* Dobročkov, okr. Prachatice, Výzkumy v Čechách 2002. Praha, 50, č. 823.
- Pešta, J. 2000:* Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury venkovských sídel na území Čech, Průzkumy památek 2/2000, ročník 7, 153–168.
- Pešta, J. 2004:* Encyklopedie českých vesnic. Vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách, díl II. jižní Čechy. Praha.
- Pixová, J. 2014:* Mlýny na Zlatém potoce. Putim.
- Pozemková kniha,* katastr Křížovice, obec Ktiš.
- Profous, A. 1947:* Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Praha. Díl I, A–H.
- Profous, A. 1949:* Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Praha. Díl II, CH–L.
- Profous, A. 1951:* Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původ, význam a změny. Praha. Díl III, M–Ř.
- Profous, A. – Svoboda, J. 1957:* Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původ, význam a změny. Praha. Díl IV, S–Ž.
- Prekop, F. 2015:* Archeologické vyhodnocení reliktní intravilánu středověkého hornického města Lauterbach/Čistá, Zprávy památkové péče 75, číslo 6. 521–531.
- Rak, M. – Funk, L. – Váňa, M. 2012:* Vesnice v zajištění železné opony. Možnosti archeologického poznání studené války. Katedra archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Sadravetzová, M. 2011:* Archeologie zaniklé novověké vesnice Paseky, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 24, 281–297.
- Sadravetzová, M. 2012:* Středověká a novověká kolonizace Vimperska. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Semotanová, E. 2001:* Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle století. Praha.
- Seznam míst v království Českém* (na základě sčítání lidu z r. 1869). Praha 1872, 253.
- Seznam míst v království Českém* (na základě sčítání lidu z r. 1869). Praha 1872, 253.
- Seznam míst v království Českém* (na základě sčítání lidu z r. 1880). Praha 1886, 171.
- Seznam míst v království Českém* (na základě sčítání lidu z r. 1890). Praha 1893, 175.
- Seznam míst v Království Českém* (na základě sčítání lidu z r. 1900). Praha 1907, 235.
- Seznam míst v Království Českém* (na základě sčítání lidu z r. 1910). Praha 1913, 298.
- Soudská, E. 1961:* Třebovice, okr. Český Krumlov, ARÚ AV ČR. v. v. i. Archiv hlášení a nálezových zpráv, č. j. 5094/61 z 4. 10. 1961.

- Statistický lexikon obcí v Republice Československé*, vydán ministerstvem vnitra a státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 15. února 1921. Praha 1924, 331.
- Statistický lexikon obcí v Republice Československé*, vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930. Praha 1934, 168.
- Statistický lexikon obcí Republiky Československé 1955*. Podle správního rozdělení 1. ledna 1955, sčítání lidu a domů a bytů 1. března 1950. Praha 1955, 66.
- Berní rula 5*, kraj Bechyňský I. Praha 2014.
- Tereziánský katastr český*, sv. 1, Rustikál (kraje A–CH). Praha 1964.
- Solomonová, K. 2008*: Archeologie novověké vesnice zaniklé po roce 1945. Ptačí/Vogeldorf (okres Sokolov) z pohledu archeologie. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Škabrada, J. 2000*: Konstrukce historických staveb. ČVUT Praha.
- Uhlík, T. 2012*: Nedestruktivní výzkum vesnice Újezd/Mähring na Ašsku zaniklé po roce 1945. Bakalářská práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Štajnochr, V. 1999*: Náčrt problematiky etnoekologických vztahů. In: *Česka etnoekologie: etnoekologické semináře v Liběchově* / editoři Filip Malý, Barbora Viktoriová. Praha
- Urban, T. 2012*: Archeologie vesnic zaniklých po roce 1945: Ves Janov na Tachovsku. Bakalářská práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Váňa, M. 2013*: Archeologie vesnic zaniklých ve 20. století: Vesnice postižené vznikem vodních nádrží. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Vařeka, P. (ed.) 2013*: Archeologie 19. a 20. století. Přístupy – metody – témata. Plzeň.
- Větrovec, V. 2015*: „Železná opona“ V Československu: Možnosti archeologického poznání bezpečnostních a obranných prvků komunistického režimu v západních Čechách. Diplomová práce. Katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. Plzeň.
- Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Letecké měřičské snímky 06199/1949, 16074/1957, 16076/1957, 16109/1957, 02910/1964, 02913/1964, 31971/1975, 31995/1975.

Vondrušková, A. – Vondruška, V. 2014: Průvodce českou historií. Vesnice. Praha.
Záloha, J. 1998: Vojenský výcvikový prostor Boletice, Dějiny a současnost 22, 28–30.
Záruba, V. - Koblasa, P. 2006: Šumava – místopisný slovník. České Budějovice.

Internetové zdroje:

<http://zanikleobce.cz/>

<http://archivnimapy.cuzk.cz/>

<http://oldmapsonline.org/>

<http://kontaminace.cenia.cz/>

<http://mapy.vugtk.cz/>

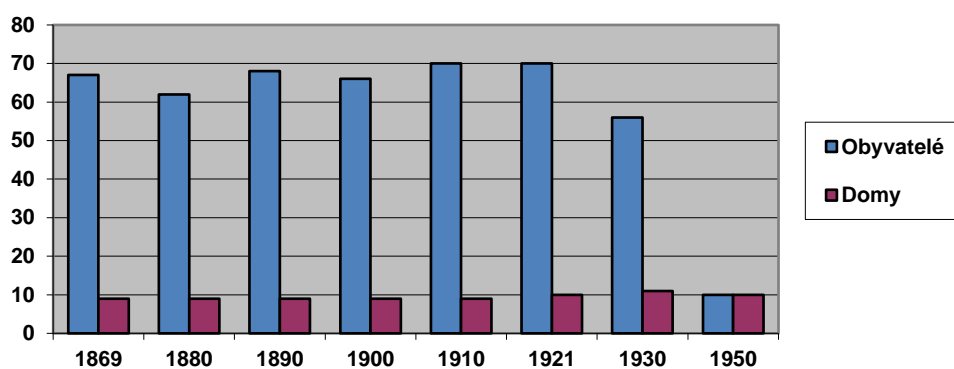
<http://geoportal.gov.cz/>

18. Přílohy

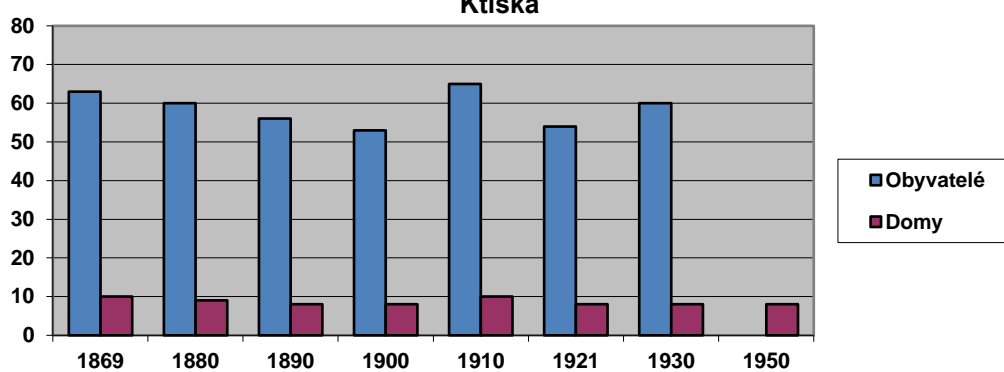
18.1. Tabulky a grafy

Vývoj počtu obyvatel a domů od roku 1869 do roku 1950.

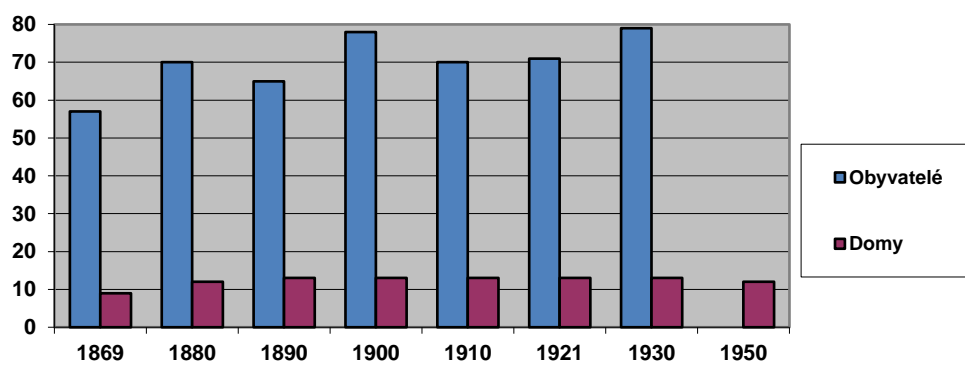
Křížovice

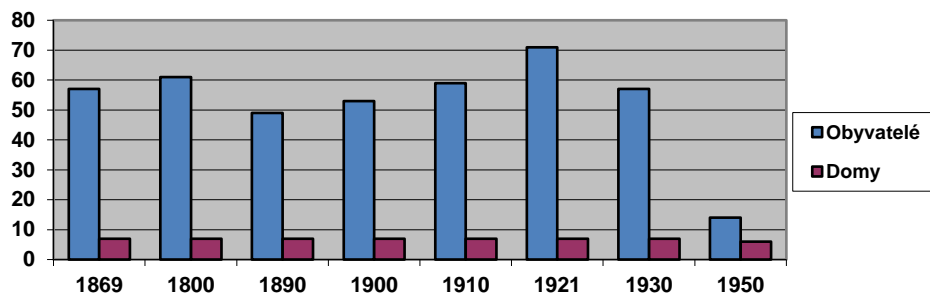
Ktiška

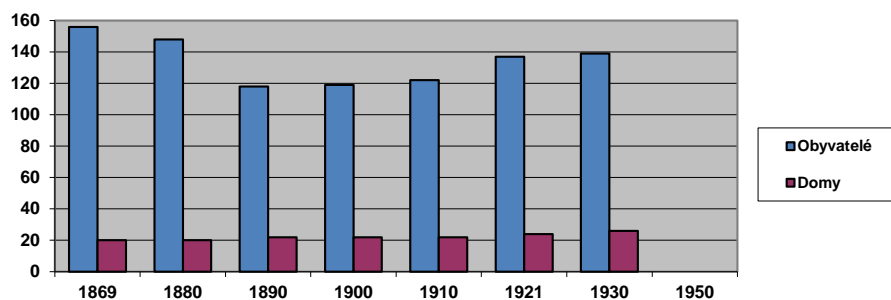
Ostrá Hora

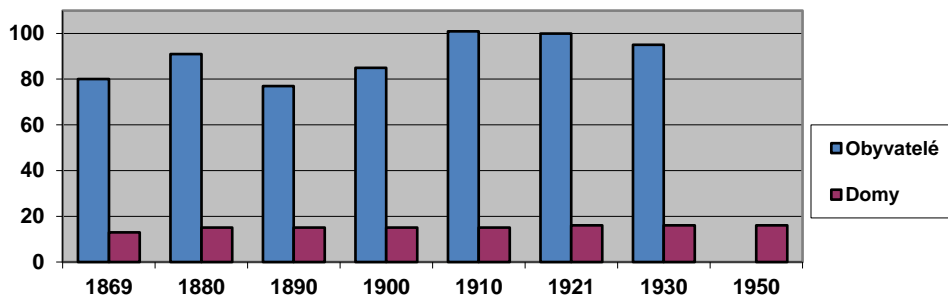
Mackova Lhota

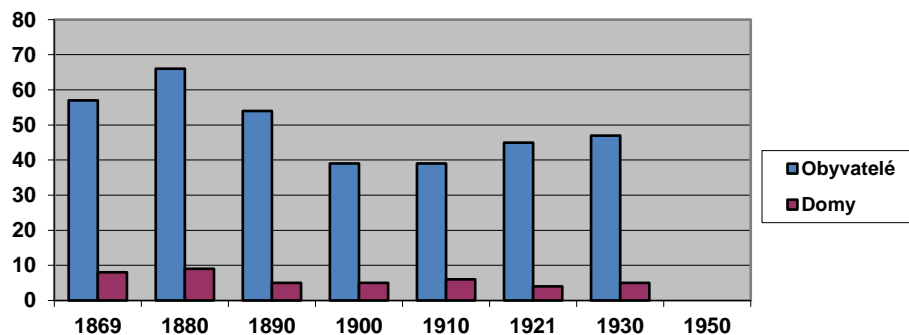
Sádlno

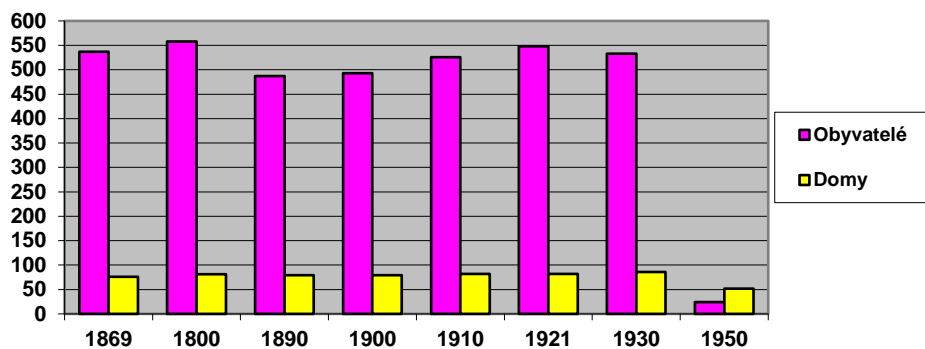
Stará Huť

Rovence

Celkem

Obyvatelé	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950
Ktiška	63	60	56	53	65	54	60	0
Ostrá Hora	57	70	65	78	70	71	79	0
Křížovice	67	62	68	66	70	70	56	10
Sádlno	156	148	118	119	122	137	139	?
Stará Huť	80	91	77	85	101	100	95	0
Rovence	57	66	54	39	39	45	47	?
Mackova Lhota	57	61	49	53	59	71	57	14
Celkem	537	558	487	493	526	548	533	24

Domy	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950
Ktiška	10	9	8	8	10	8	8	8
Ostrá Hora	9	12	13	13	13	13	13	12
Křížovice	9	9	9	9	9	10	11	10
Sádlno	20	20	22	22	22	24	26	
Stará Huť	13	15	15	15	15	16	16	16
Rovence	8	9	5	5	6	4	5	?
Mackova Lhota	7	7	7	7	7	7	7	6
Celkem	76	81	79	79	82	82	86	52

Seznamy odsunutých.

Křížovice:

ČP.	Stavební parcela	Datum odsunu	Jména odsunutých	Věk
1	63	30.10.1946	Josef Hundsnurscher	48
			Franziska Hundsnurscher	48
			Josef Hundsnurscher	14
			Franz Hundsnurscher	13
			Theodor Hundsnurscher	9
6	59	30.10.1946	Heinrich Herbinger	43
			Theresia Herbinger	43
			Josef Herbst	78
		29.07.1946	Josef Höppler	67
			Anton Höppler	14
			Mathilde Höppler	6
7	60	29.07.1946	Jakob Jungbauer	31
			Josef Jungbauer	76
			Alois Jungbauer	43
			Josef Jungbauer	40
			Stefanie Jungbauer	37
			Erna Jungbauer	3
			Theresia Jaksch	44
			Franz Jaksch	14
			Johann Jaksch	8
			Rosemarie Jaksch	6
			Heinrich Jaksch	2
		29.07.1946	Anna Kurz	38
		21.08.1946	Franz Mickl	69
			Josef Mickl	68
			Marie Mickl	42
		30.05.1946	Franziska Pschibill	57
			Johann Pschibill	15
		21.08.1946	Heinrich Schima	58
			Marie Schima	51
			Agnes Schima	20
			Emma Schima	14
			Johann Schima	10
		30.05.1946	Berta Schima	23
		01.07.1946	Anton Siegl	35
			Marie Siegl	30
			Anton Siegl	2

Ktiška:

ČP.	Stavební parcela	Datum odsunu	Jména odsunutých	Věk
1	52	01.07.1946	Rudolf Koller	46
			Maria Koller	35
			Wenzel Koller	81
			Johann Koller	10
			Anna Koller	9
			Rudolf Koller	3
3	53	29.07.1946	Wenzel Schmidt	50
			Anna Schmidt	51
			Josef Schmidt	6
			Marie Schmidt	3
4	54	01.07.1946	Marie Grametbauer	47
			Klara Grametbauer	17

			Anton Grametbauer	12
			Johann Grametbauer	9
5	55	03.09.1946	Franz Binder	39
			G(B)erta Binder	31
			Franz Binder	7
			Edi Binder	5
			Walter Binder	1
6 a 10	57 a 56	21.08.1946	Sabina Mikl	43
			Anna Mikl	21
			Franz Mikl	17
			Berta Mikl	15
			Josef Mikl	12
			Johann Mikl	9
			Anton Mikl	5
			Hildegard Mikl	4
			Franz Mikl?	
7	58	29.07.1946	Marie Geier	43
			Berta Geier	15
			Franz Geier	12
			Katharina Geier	9
			Wenzel Geier?	
8 a 9	49 a 50	03.11.1946	Johann Strobl	43
			Eva Strobl	48
			Johann Strobl	17
			Josef Strobl	15
			Marie Strobl	13
			Anton Strobl	9
			Richard Strobl	3
			Andreas Strobl	74
		30.05.1946	Josef Graf	56
		30.05.1946	Marie Jaksch	71
		03.09.1946	Thomas Rauscher	42
		03.09.1946	Marie Rauscher	69
		30.05.1946	Alois Benda	53
		30.05.1946	Marie Benda	49
		01.07.1946	Anna Czech	44
		29.07.1946	Johann Dvorak	22
		29.07.1946	Marie Dvorak	21

Ostrá Hora:

ČP.	Stavební parcela	Datum odsunu	Jména odsunutých	Věk
7	47	03.11.1946	Franz Bartosch	59
			Eleonore Bartosch	58
			Theresia Bartosch	18
			Anna Bartosch	16
			Otto Bartosch	15
			Emma Bartosch	13
13	126	21.08.1946	E. Dvořák	16
		30.10.1946	Franziska Filip	17
			Otto Filip	16
			Berta Filip	14
		01.07.1946	Theresia Fiedler	30
			Ernstine Fiedler	13
			Mathilde Fiedler	11
			Berta Fiedler	9
			Ludwig Fiedler	6
3 a 9	43/1, 43/2	04.08.1946	Josef Geier	57
			Marie Geier	43

			Josef Geier	22
			Marie Geier	21
			Anna Geier	20
			Theresia Geier	19
			Johann Geier	18
			Franz Geier	16
			Eva Geier	14
			Rudolf Geier	12
			Emma Geier	10
			Stefanie Geier	9
			Ida Geier	7
			Adolf Geier	6
			Otto Geier	4
			Gustav Geier	2
			Eleonore Geier	57
1	41	20.10.1946	Franz Hirsch	68
			Katharina Hirsch	67
			Josef Hirsch	41
			Marie Hirsch	35
			Anna Hirsch	10
			Josef Hirsch	6
			Marie Hirsch	4
			Richard Hirsch	1
2 a 10	99, 42	30.05.1946	Theresie Jaksch	48
		01.07.1946	Hedwig Koller	23
6	46	30.10.1946	Isodor Mathuni	56
			Franziska Mathuni	54
		30.05.1946	Alois Migl	63
			Katharina Migl	43
		30.05.1946	Johann Peschko	67
			Marie Peschko	56
		03.11.1946	Johann Schüsser	47
			Anna Schüsser	47
			Johann Schüsser	15
			Marie Schüsser	10
		21.08.1946	Johann Schacherl	36
			Marie Schacherl	38
			Anna Schacherl	11
			Johann Schacherl	9
			Josef Schacherl	7
			Herta Schacherl	4
			Franz Schacherl	0-1
12	125	04.08.1946	Johann Sary	63
			Magdalena Sary	59
			Eleonore Sary	27
11	98	01.07.1946	Richard Tomaschko	25
			Josef Tomaschko	61
			Marie Tomaschko	51
			Theresa Tomaschko	21
			Anna Tomaschko	19
			Marie Tomaschko	17
			Josef Tomaschko	15
			Franz Tomaschko	11
			Reinhold Tomaschko	0-1

Mackova Lhota:

ČP.	Stavební parcela	Datum odsunu	Jména odsunutých	Věk
1	54	25.10.1946	Johann Gockner	39
			Anna Gockner	38
			Erna Gockner	11
			Anna Gockner	8
			Franz Gockner	76
			paní Gockner	?
			Johann Gockner	?
			Franz Gockner	?
2	55	1946	Marie Gockner	?
			Eva Schindler	35
			Anastasia Hafner	42
			Anna Hafner	21
			Maria Hafner	20
			Alois Schindler	5
			Emma Schindler	4
			Erna Schindler	3
4	57	28.10.1946	Pius Schindler	?
			Franz Hundsnerscher	50
			Maria Hundsnerscher	47
			Anna Matschi	30
			Franz Matschi	9

Sádlno:

ČP.	Stavební parcela	Datum odsunu	Jména odsunutých	Věk
		09.07.1946	Marie Bäck	61
			Marie Bäck	10
		04.08.1946	Alois Diewald	49
			Klara Diewald	41
			Josef Diewald	18
			Marie Diewald	16
			Alois Diewald	12
			Klara Diewald	7
			21 a 22	75/2, 75/1
			Eva Eppinger	51
			Otto Eppinger	16
15	77	30.10.1946	Wenzel Faschingbauer	52
			Aloisia Faschingbauer	48
			Marie Faschingbauer	12
			Johann Faschingbauer	9
			Olga Faschingbauer	6
		24.09.1946	Marie Franz	21
		30.10.1946	Franz Geckner	76
20	60	30.10.1946	Alois Hirsch	68
			Marie Hirsch	65
			Johann Hirsch	34
			Marie Hirsch	32
			Agnes Hirsch	26
			Anton Hirsch	24
3 a 4	65/1, 66	27.08.1946	Franz Hirsch	43
			Marie Hirsch	23
			Anna Hirsch	16
			Franz Hirsch	15
			Marie Hirsch	13
			Katharina Hirsch	8

			Theresia Hirsch	7
			Brunhilde Hirsch	5
			Gertrude Hirsch	2
		30.10.1946	Theresia Jaksch	68
		21.08.1946	Marie Jungwirth	45
			Franz Jungwirth	11
		04.08.1946	Anna Jany	48
		09.07.1946	Johann Jani	37
			Agnes Jani	29
6	68	03.11.1946	Johann Kieweg	55
			Anna Kieweg	57
			Rudolf Kieweg	35
			Agnes Kieweg	35
			Johann Kieweg	6
			Anna Kieweg	3
			Maria Kieweg	2
		30.10.1946	Marie Kieweg	44
			Anton Kieweg	20
			Anna Kieweg	14
			Eduard Kieweg	12
		27.08.1946	Johann Kouba	57
			Anna Kouba	48
5	67	04.08.1946	Franz Kneifl	47
			Katharine Kneifl	44
			Franz Kneifl	16
			Otto Kneifl	10
			Josef Kneifl	7
			Anna Kneifl	3
		30.10.1946	Johann Liebal	63
			Anna Liebal	63
		04.08.1946	Johann Lederhofer	66
			Emma Lederhofer	45
			Hilde Lederhofer	19
			Anna Lederhofer	14
			Emma Lederhofer	12
			Heinrich Lederhofer	3
13	86	21.08.1946	Jakob Mikschl	71
			Therese Mikschl	57
			Anna Mikschl	25
			Agnes Mikschl	17
		21.08.1946	Ida Rauscher	36
			Karl Rauscher	12
			Anton Rauscher	8
1	63/1	30.10.1946	Wilhelm Schuster	45
			Anna Schuster	39
			Marie Schuster	18
			Wilhelm Schuster	16
			Anton Schuster	14
			Ida Schuster	6
			Anna Schuster	69
22	92	21.08.1946	Franz Schindler	77
			Mathilde Schindler	37
		04.08.1946	Reimund Stypan	21
		27.08.1946	Johann Tomaschko	65
		05.06.1946	Josef Turel	57
18	85	30.10.1946	Josef Voitseh	32
			Marie Voitseh	33
			Josef Voitseh	6
			Johann Voitseh	5
			Hedwig Voitseh	4

			Franz Voitseh	0-1
12 a 16	74/1, 74/2	30.10.1946	Johann Wallisch	47
			Marie Wallisch	40
			Franz Wallisch	12
		09.07.1946	Johann Wick	54
27	127	28.08.1946	Georg Zwatschka	50
			Anna Zwatschka	42
			Erna Zwatschka	5
			Franz Zettl	60
			Marie Zettl	52
			Erna Zettl	19
			Aloisia Zettl	15
			Rosa Zettl	10
			Gertrud Zettl	0-1
19	61	09.07.1946	Pauline Zimmermann	47
			Anna Zimmermann	22
			Katharine Zimmermann	13
			Marie Zimmermann	10
			Mathilde Zimmermann	6

Stará Hut':

ČP.	Stavební parcela	Datum odsunu	Jména odsunutých	Věk
		24.09.1946	Emilie Auer	26
			Adolf Auer	8
			Roswitha Auer	0-1
3	22	04.08.1946	Anna Bartosch	40
			Alois Bartosch	6
			Rosemarie Bartosch	5
			Mathilde Bartosch	2
		03.11.1946	Josef Chalupper	42
			Eva Chalupper	37
			Anna Chalupper	20
			Mathilde Chalupper	12
			Marie Chalupper	7
			Irmgard Chalupper	6
			Waltraud Chalupper	3
			Brigitte Chalupper	0-1
		01.10.1946	Rudolf Lomani	46
			Marie Lomani	41
			Anna Lomani	15
			Paula Lomani	13
			Rudolf Lomani	11
			Ernst Lomani	7
			Gustav Lomani	4
7	17	01.10.1946	Theresia Dichtl	33
			Reinhold Dichtl	4
7	17	04.08.1946	Josef Dichtl	70
			Theresia Dichtl	43
12	110	09.07.1946	Adalbert Fischer	64
			Theresia Fischer	57
6 a 14	18, 19/2	03.11.1946	Josef Grametbauer	42
			Anna Grametbauer	43
			Marie Grametbauer	13
		20.10.1946	Frieda Holzer	17
4	21		Anna Janda	39
			Rosa Janda	8
		30.05.1946	Anna Jani	30
			Heinrich Jani	7

		01.10.1946	Franz Kari	58
			Anna Kari	58
			Berta Kari	18
			Rudolf Kari	15
			Vinzenz Kari	22
			Vinzenz Kari	84
			Marie Kari	50
		04.08.1946	Franz Kneifl	66
			Anna Kneifl	61
			Stefanie Kneifl	19
			Therese Kneifl	21
15	19	01.07.1946	Therese Lang	51
			Johann Lang	21
			Marie Lang	19
			Franz Lang	15
			Johann Lang	0-1
		30.05.1946	Mathilde Lederhofer	34
			Josef Lederhofer	9
			Johann Lederhofer	7
			Ernestie Lederhofer	5
			Alois Lederhofer	3
			Marie Lederhofer	1
9	16	20.10.1946	Eleonore Meinsinger	39
			Berta Meinsinger	14
			Josef Meinsinger	11
			Rosa Meinsinger	8
			Anna Meinsinger	6
			Heinrich Meinsinger	5
			Herbert Meinsinger	2
		24.09.1946	Franz Miesauer	49
			Theresia Miesauer	52
			Marie Miesauer	19
			Johann Miesauer	15
		15.08.1946	Johann Miesauer	45
			Marie Miesauer	40
			Erna Miesauer	18
			Waltr Miesauer	11
			Herbert Miesauer	5
			Adolf Miesauer	3
		04.08.1946	Josef Riedl	21
		04.08.1946	Therese Schmid	55
			Ammalie Schmid	25
			Gottfried Schmid	19
			Alois Schmid	18
			Berta Schmid	17
			Anton Schmid	14
			Johann Schmid	13
		24.09.1946	Josef Stürzl	45
			Marie Stürzl	43
			Johann Stürzl	47
			Marie Stürzl	46
			Marie Stürzl	16
			Erich Stürzl	10
			Willi Stürzl	8
			Johann Stürzl	80
		04.08.1946	Ida Sitter	27
			Siegfried Sitter	8
			Manfred Sitter	6
13	27	01.07.1946	Josef Siegl	71
			Therese Siegl	66
8 a 16	17/1, 17/3	04.08.1946	Marie Watko	44

			Josef Watko	7
			Anna Watko	5
			Johann Watko	4
			Anton Watko	3
		06.06.1946	Edward Walenta	7
1 a 2	25, 24	04.08.1946	Marie Zimmermann	41
		01.07.1946	Josef Zwiefelhofer	48

Rovence:

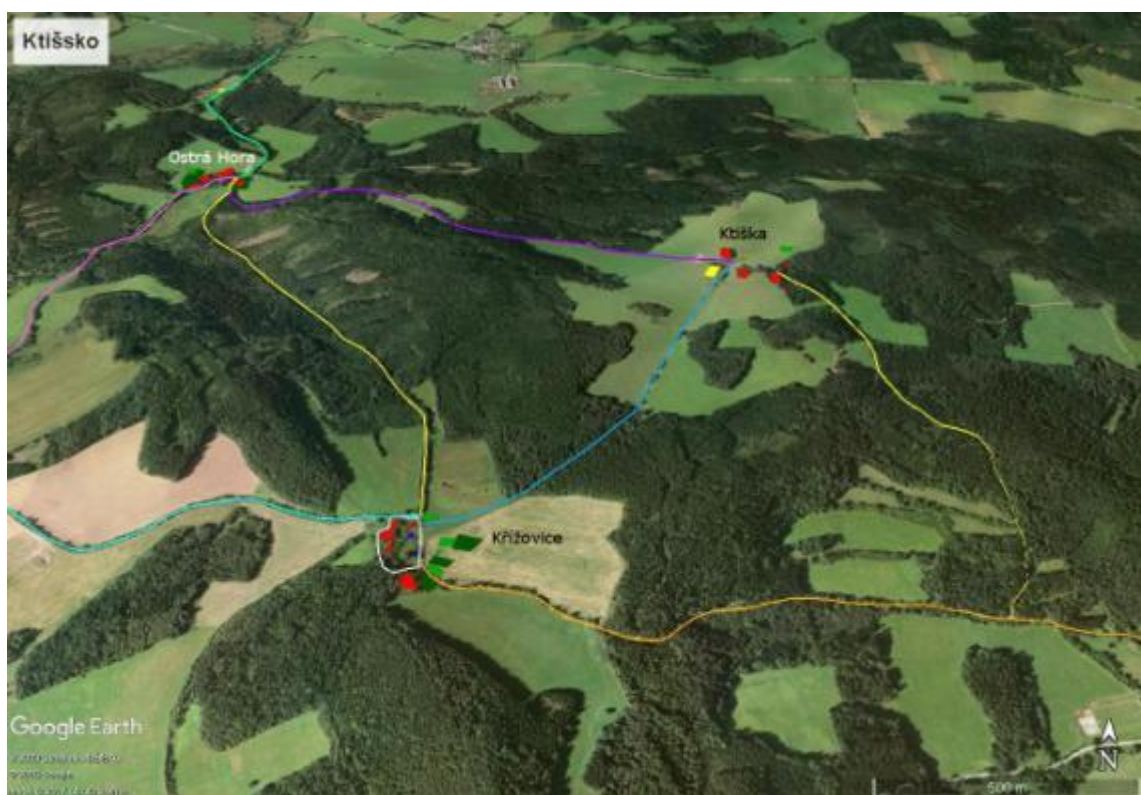
ČP.	Stavební parcela	Datum odsunu	Jména odsunutých	Věk
		30.10.1946	Josef Böhm	58
			Marie Böhm	63
			Hedwig Böhm	25
		24.09.1946	Alois Franz	16
		21.08.1946	Johann Matschi	72
			Johann Matschi	39
			Therese Matschi	36
			Marie Matschi	11
			Johann Matschi	9
			Anna Matschi	6
			Herbert Matschi	1
		24.06.1946	Mathilde Merwald	10
			Anton Merwald	8
			Josef Merwald	6
			Brigitte Merwald	5
2	43	30.10.1946	Hedwig Osen	23
6	47	04.08.1946	Franz Tosch	61
			Therese Tosch	57
		30.10.1946	Theresia Wagner	70
		26.04.1946	Ludmilla Werwald	37
		30.10.1946	Wenzl ?	43
			Agnes ?	47
			Anna ?	14

Zdroj: Státní okresní archiv Český Krumlov, Okresní národní výbor – bezpečnostní referát, Odsun Němců, karton 121 a 122.

18.2. Obrazové přílohy

Obr. 1: Ktišsko - zaniklé vesnice (Google Earth Pro).

Obr. 2: Ktišsko (Google Earth Pro).

Obr. 1: Müllerovo mapování - Čechy, mapový list č.22.

Obr. 2: I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, mapový list č.249.

Obr. 3: I. vojenské (josefské) mapování - Čechy, mapový list č.256.

Obr. 4: II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, mapový list W 16 I.

Obr. 5: II. vojenské (Františkovo) mapování - Čechy, mapový list W 17 I.

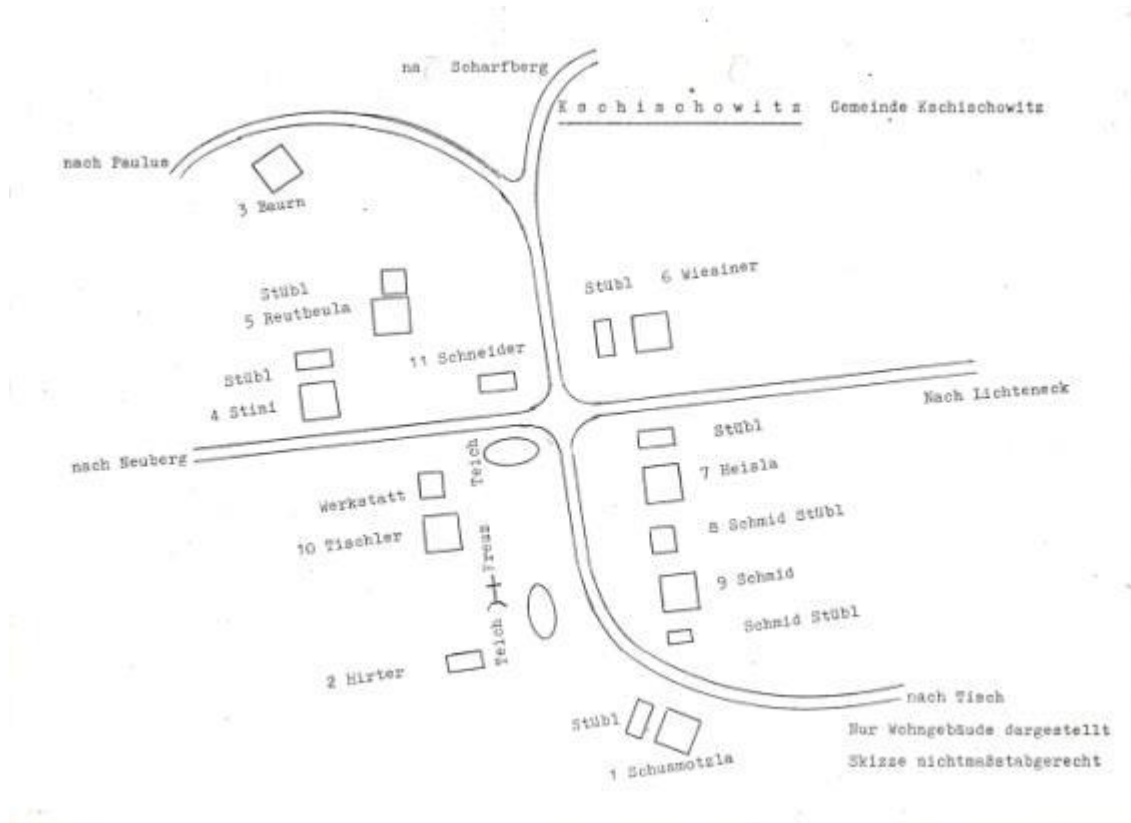
Obr. 6: III. vojenské mapování - mapový list 4452.

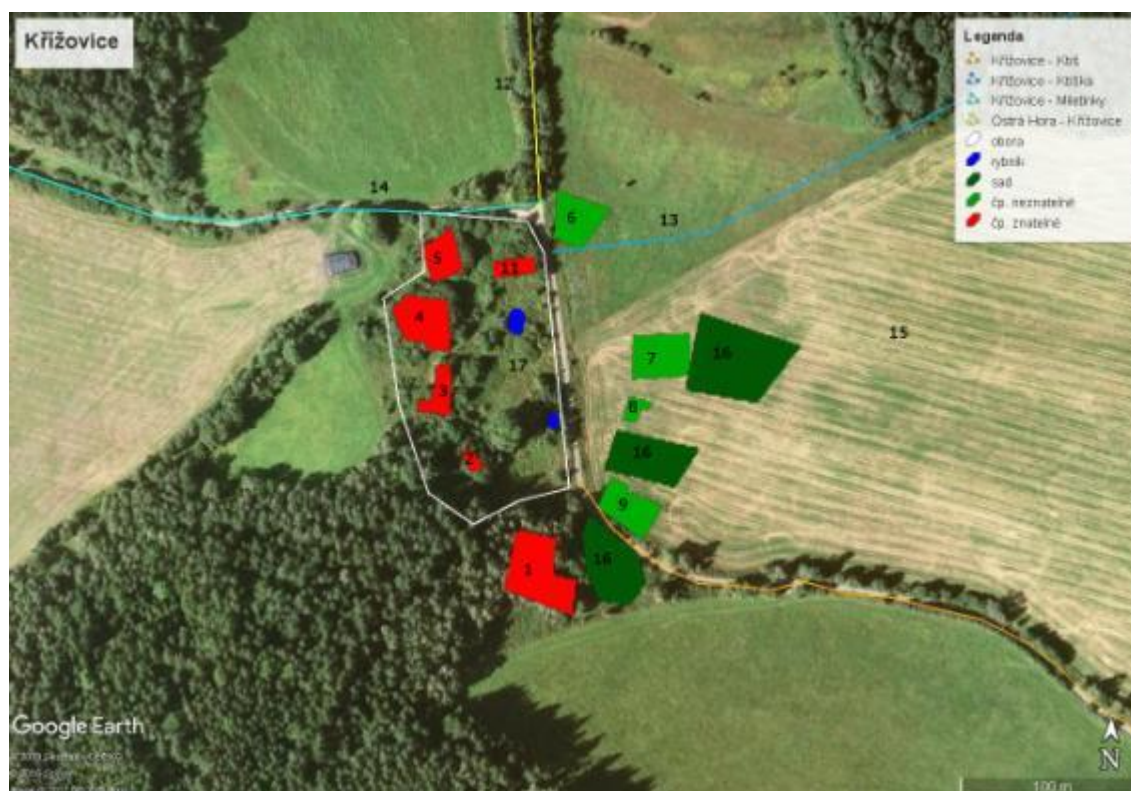
Obr. 7: Indikační skica stabilního katastru pro Křížovice z roku 1826 (NA sign. IS, BUD 162018260)

Obr. 8: Křížovice, stabilní katastr 1826 (obec Ktiš).

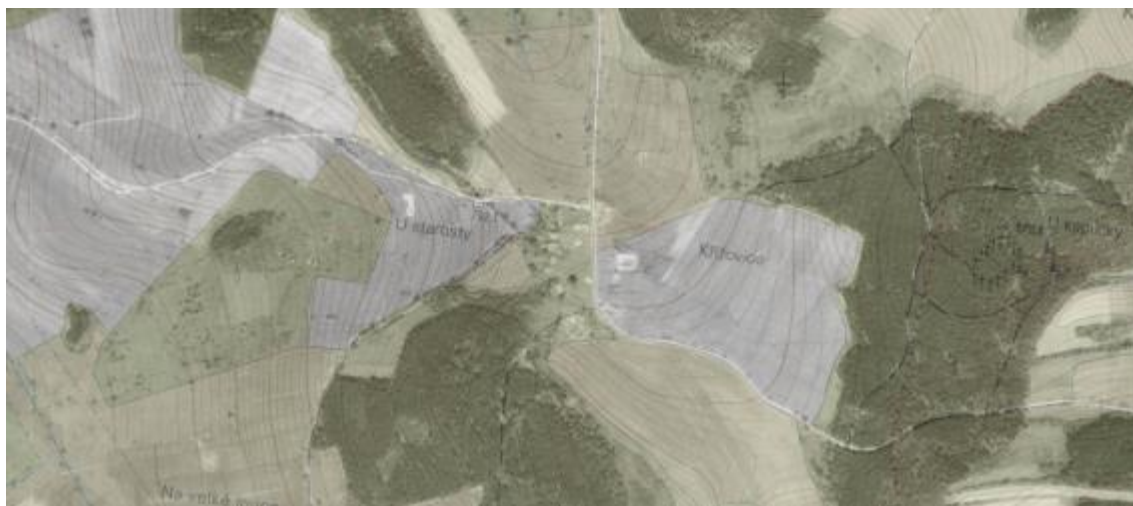
Obr. 9: Křížovice - schematická mapa (zanikléobce.cz).

Obr. 10: Křížovice – jednotlivé komponenty (Google Earth Pro).

Obr. 11: Křížovice, letecký snímek 1952(kontaminace.cenia.cz).

Obr. 12: Křížovice, prolnutí leteckého snímku z roku 1952 se základní mapou ČR (kontaminace.cenia.cz).

Obr. 13: Křížovice, satelitní snímek 2011 (kontaminace.cenia.cz).

Obr. 14: Křížovice, letecký snímek 1957 (VGHMÚř 16109/1957).

Obr. 15: Křížovice – historická fotografie - pohled z cesty od Ktiše (foto poskytl Roman Frček).

Obr. 16: Příjezd do Křížovic od Ktiše – současný stav (foto autor 6.5.2017).

Obr. 17: Křížovice – současná podoba návsi (foto autor 6.5.2017).

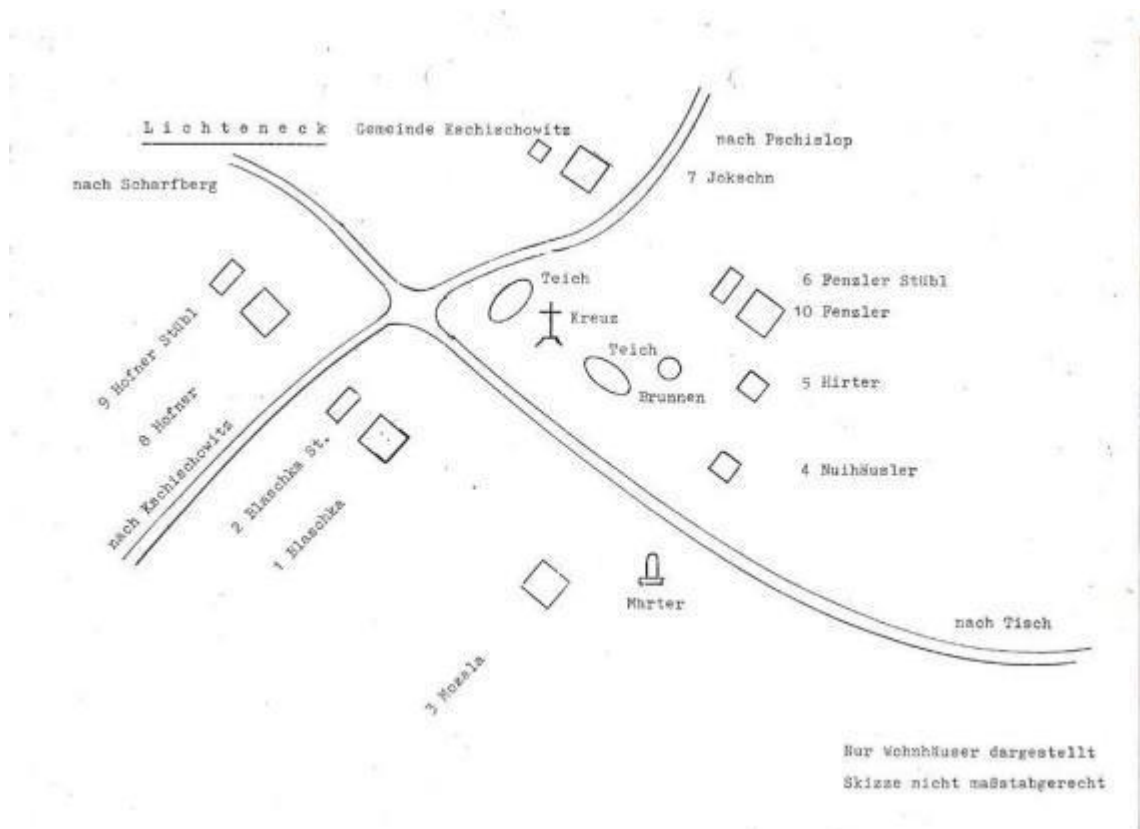
Obr. 18: Křížovice pohled od východu (foto autor 4.3.2015).

Obr. 19: Křížovice - relikty čp. 1 (foto autor 25.2.2017).

Obr. 20: Ktiška, stabilní katastr 1826 (obec Ktiš).

Obr. 21: Ktiška - schematická mapa (zanikléobce.cz).

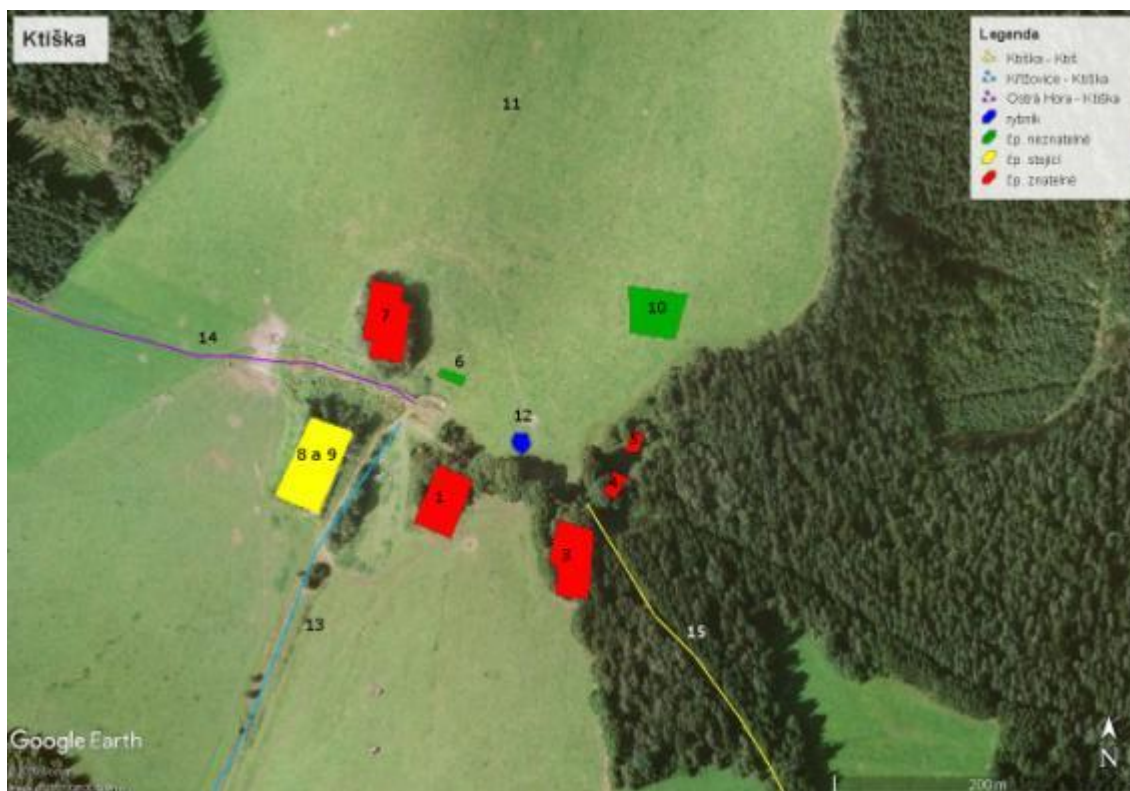
Obr. 22: Ktiška, letecký snímek 1952(kontaminace.cenia.cz).

Obr. 23: Ktiška, prolnutí leteckého snímku z roku 1952 se základní mapou ČR (kontaminace.cenia.cz).

Obr. 24: Ktiška, satelitní snímek 2011 (kontaminace.cenia.cz).

Obr. 22: Ktiška – jednotlivé komponenty (Google Earth Pro).

Obr. 23: Ktiška, letecký snímek 1949 (VGHMÚř 06199/1949).

Obr. 24: Ktiška, letecký snímek 1957 (VGHMÚř 16076/1957)

Obr. 25: Ktiška, letecký snímek 1964 (VGHMÚř 02913/1964).

Obr. 26: Ktiška, letecký snímek 1975 (VGHMÚř 31995/1975).

Obr. 27: Jediná dochovaná podoba Ktišky od W Sanda 1988 (foto autor 28.8.2016).

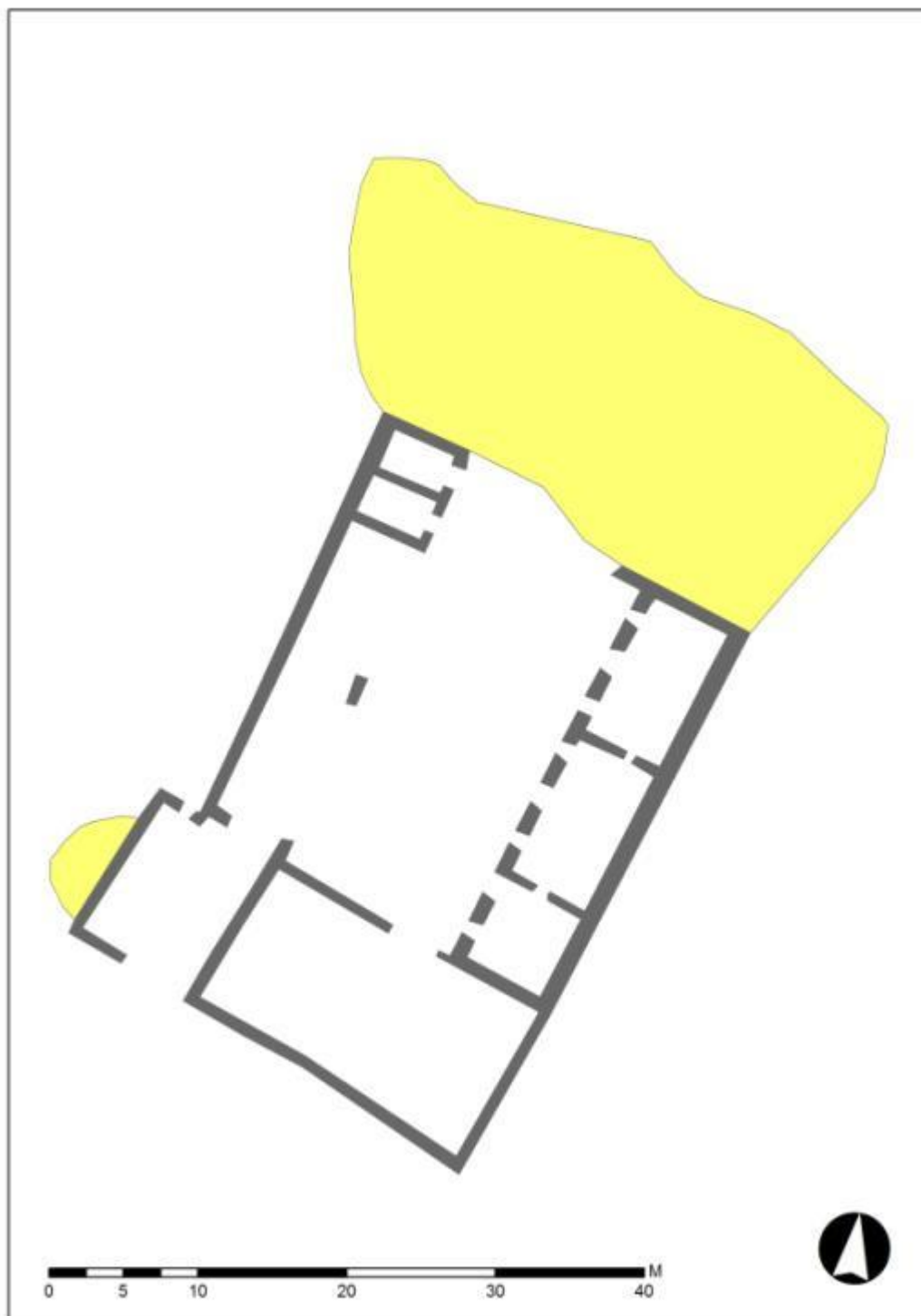
Obr. 28: Prostor návsi s relikty čp. 1 a usedlost čp. 8 a 9, foto autor (25.2.2017).

Obr. 29: Současný stav vesnice – pohled od jihu (foto autor 4.3.2015).

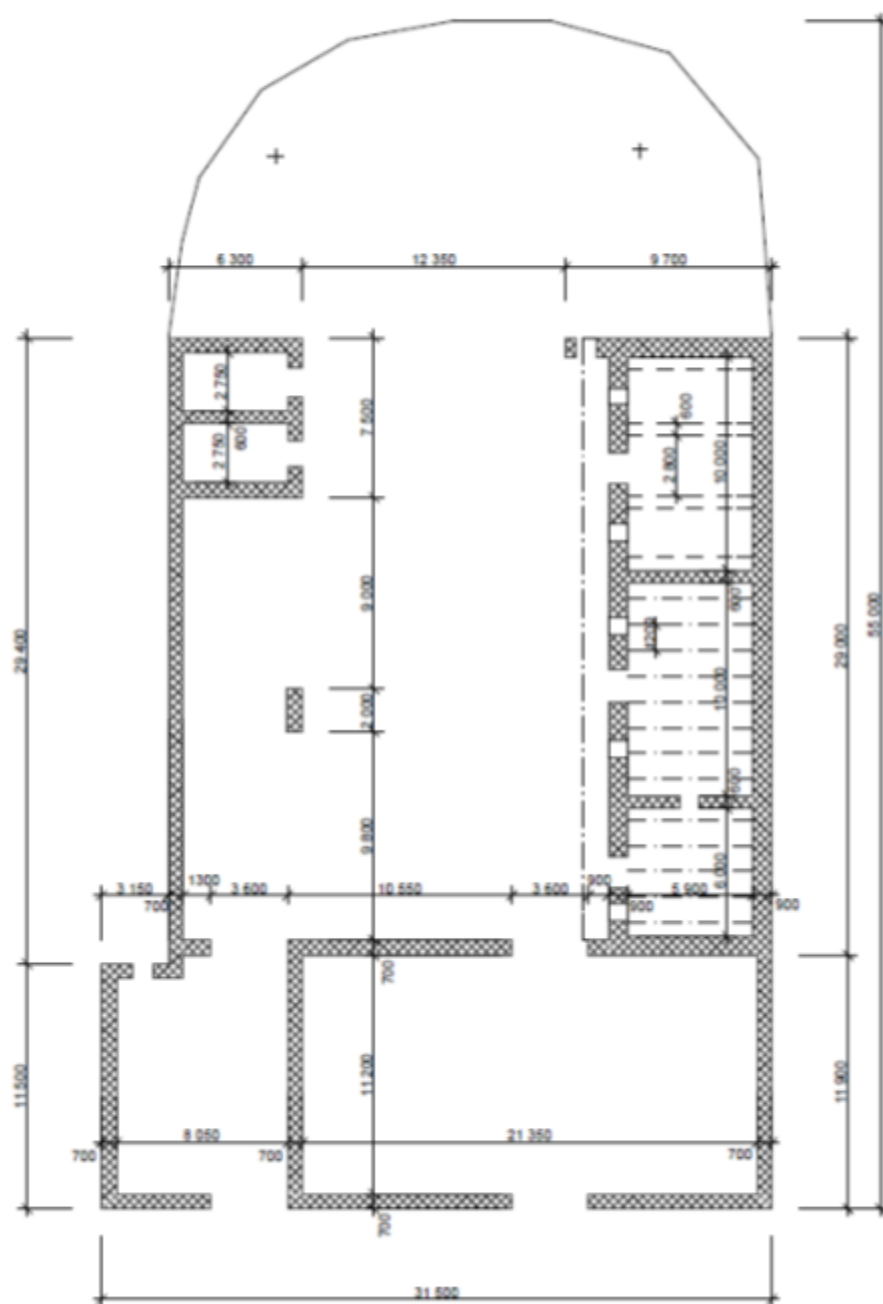

Obr. 30: ČP. 8 a 9 (foto autor 26.4.2016).

Obr. 31: Ktiška – geodetické zaměření dnešního stavu usedlosti čp. 8 a 9 (ArcGIS).

Č.P. 8 a 9 - 1. NP

Obr. 32: Ktiška – půdorys usedlosti čp. 8 a 9.

Obr. 33 a 34: Ktiška – čp. 8 a 9 (foto autor 26.4.2016).

Obr. 35 a 36: Ktiška – čp. 8 a 9 (foto autor 26.4.2016).

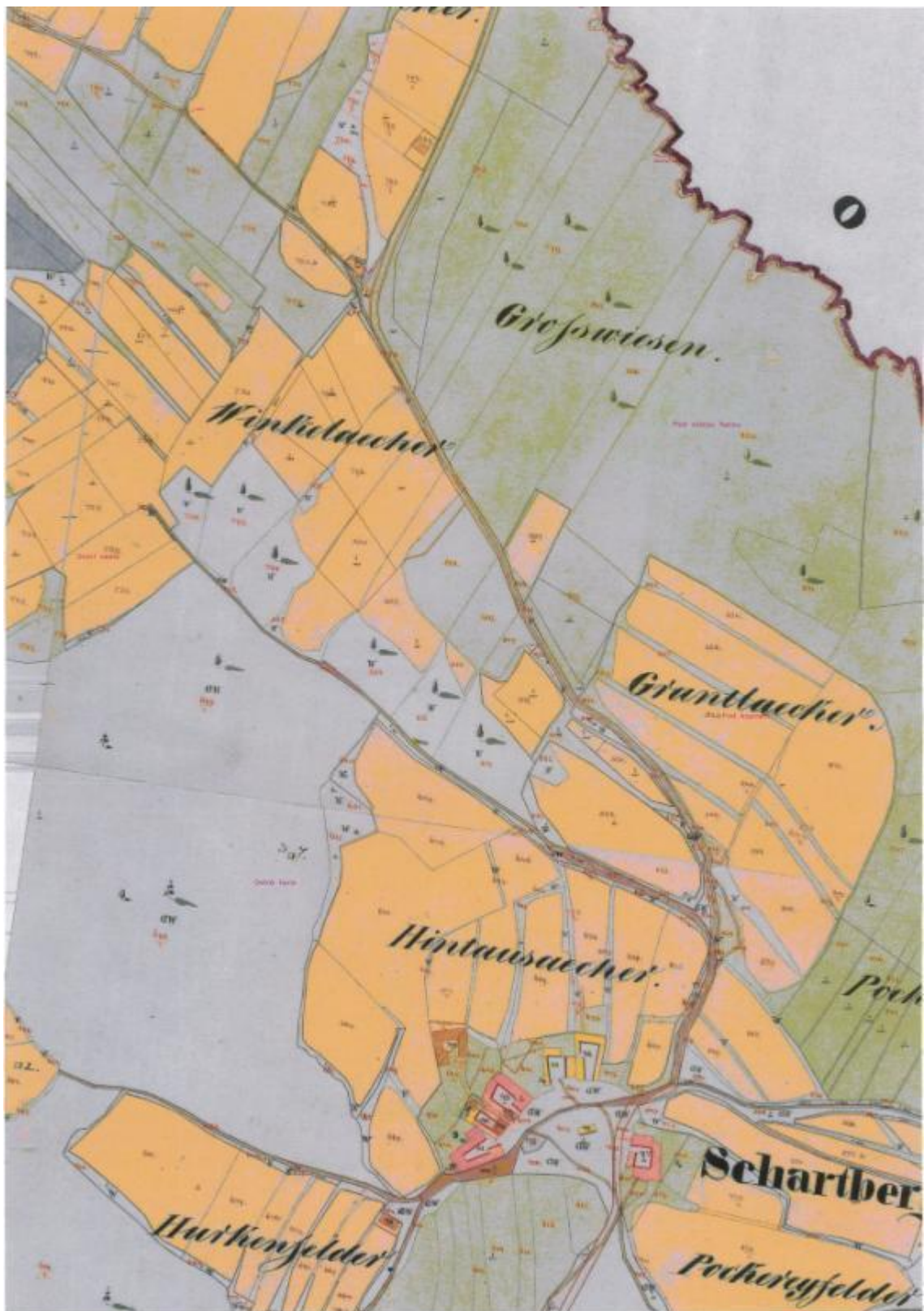
Obr. 37 a 38: Obr. 35 a 36: Ktiška – čp. 8 a 9 (foto autor 26.4.2016).

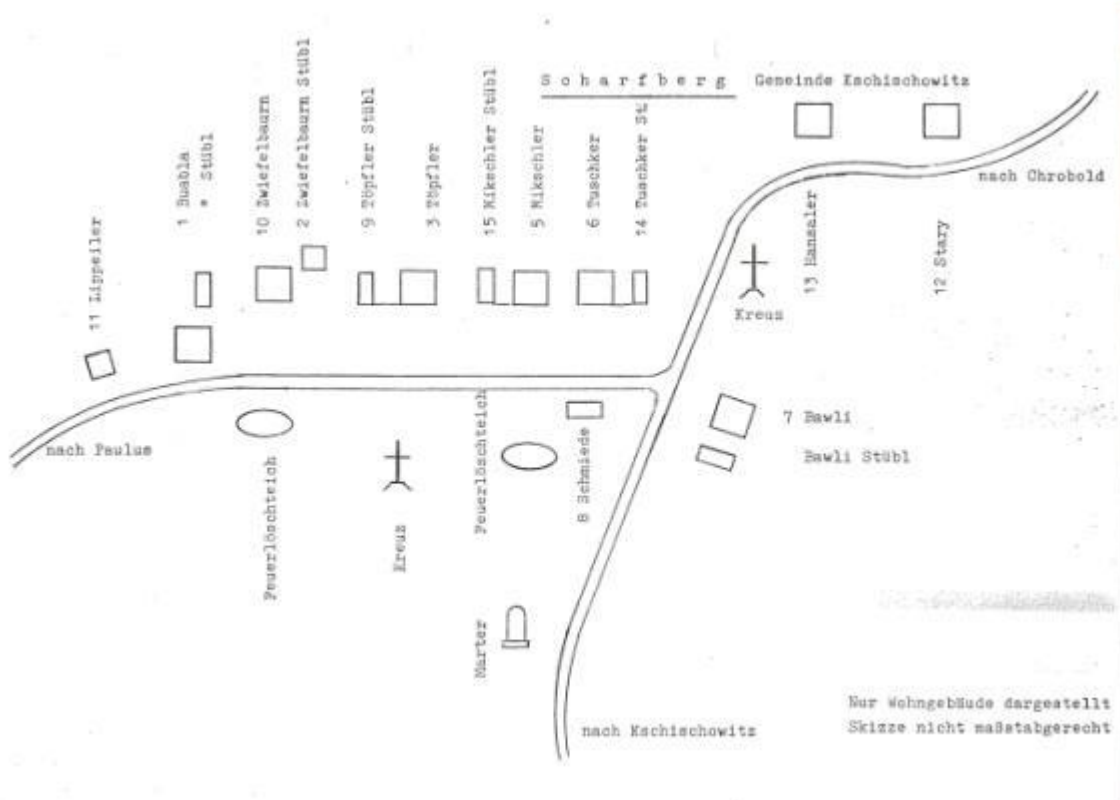
Obr. 39: Ktiška – křížek (foto autor 4.3.2015).

Obr. 40: Náletové dřeviny s chráněným tisem na reliktech čp. 7 (foto autor 25.2.2017).

Obr. 41: Ostrá Hora, stabilní katastr 1826 (obec Ktiš).

Obr. 42: Ostrá hora - schematická mapa (zanikléobce.cz).

Obr. 43: Ostrá Hora a samoty – jednotlivé komponenty (Google Earth Pro).

Obr. 44: Ostrá Hora, letecký snímek 1952(kontaminace.cenia.cz).

Obr. 45: Ostrá Hora, prolnutí leteckého snímku z roku 1952 se základní mapou ČR (kontaminace.cenia.cz).

Obr. 46: Ostrá Hora, satelitní snímek 2011 (kontaminace.cenia.cz).

Obr. 47: Ostrá Hora, letecký snímek 1949 (VGHMÚř 06199/1949).

Obr. 48: Ostrá Hora, letecký snímek 1957 (VGHMÚř 16074/1957).

Obr. 49: Ostrá Hora, letecký snímek 1964 (VGHMÚř 02910/1964).

Obr. 50: Ostrá Hora, letecký snímek 1975 (VGHMÚř 31971/1975).

Obr. 51: Ostrá Hora – pohled na náves od jihu (foto poskytl Roman Frček).

Obr. 52: Ostrá Hora – tisíciletá lípa (foto poskytl Roman Frček).

Obr. 53: Ostrá Hora – pohled na současnou podobu návsi od jihu (foto autor 6.5.2017).

Obr. 54: Ostrá Hora – křížek v prostoru návsi (foto autor 29.3.2015).

Obr. 55: Ostrá Hora – Rybník u kovárny čp. 8 (foto autor 25.2.2017).

Obr. 56: Ostrá Hora – Cesta Ostrá Hora – Miletínky, na levé straně relikty usedlostí čp. 1, 10, 3, 5 a 6 (foto autor 25.2.2017).

Obr. 57: Mackova Lhota, letecký snímek 1952(kontaminace.cenia.cz)

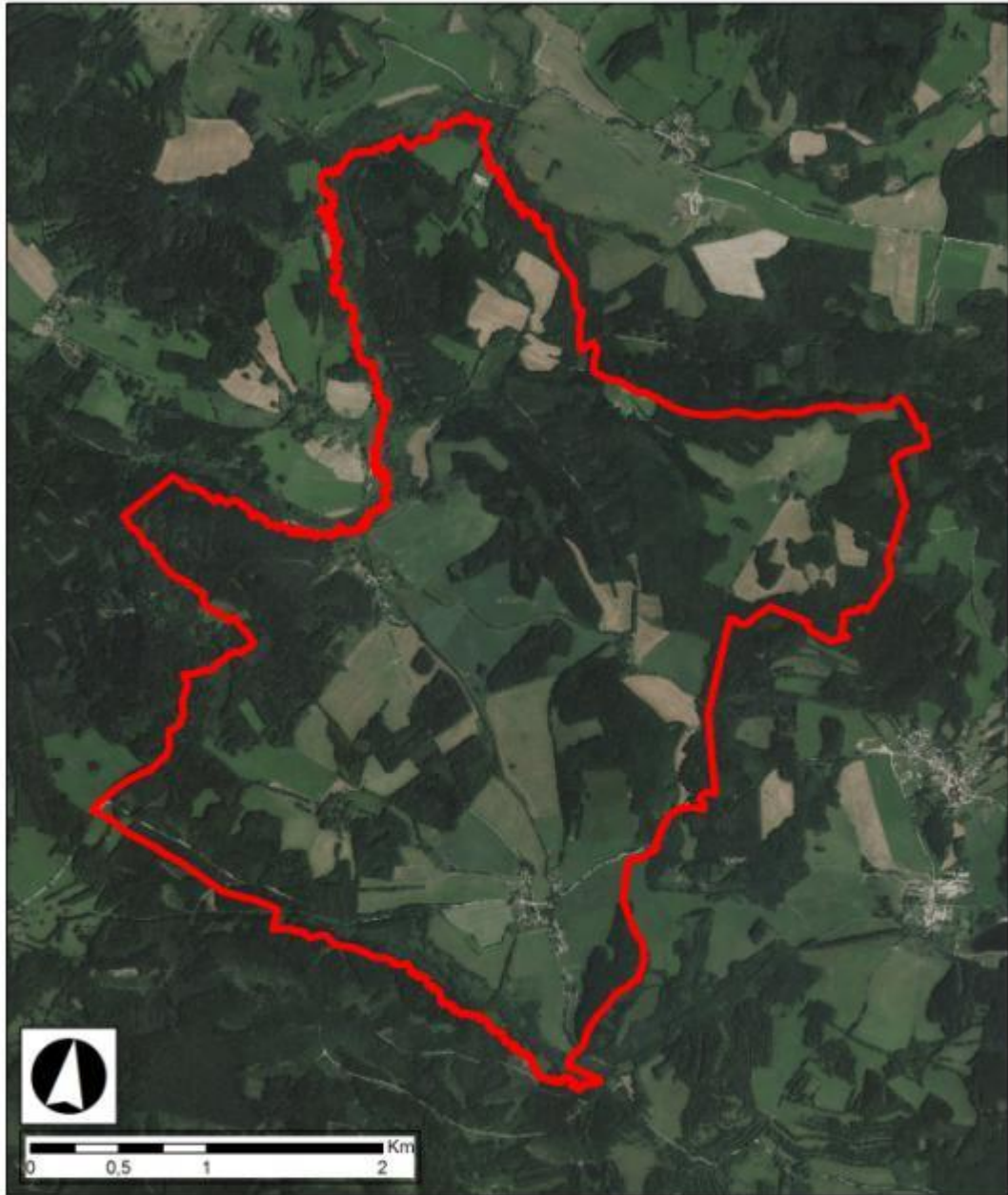
Obr. 58: Sádlno, letecký snímek 1952(kontaminace.cenia.cz).

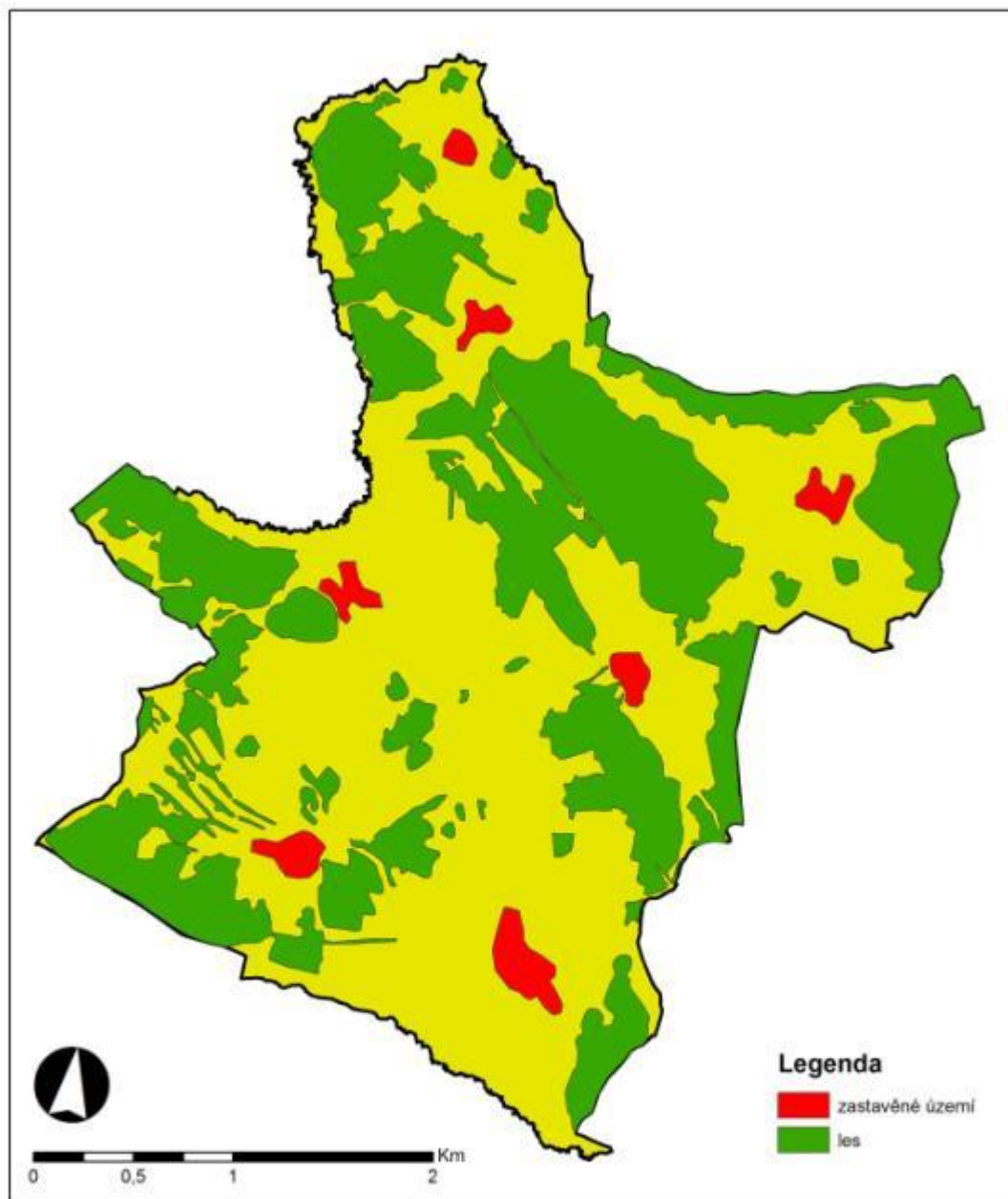
Obr. 59: Stará Huť, letecký snímek 1952 (kontaminace.cenia.cz).

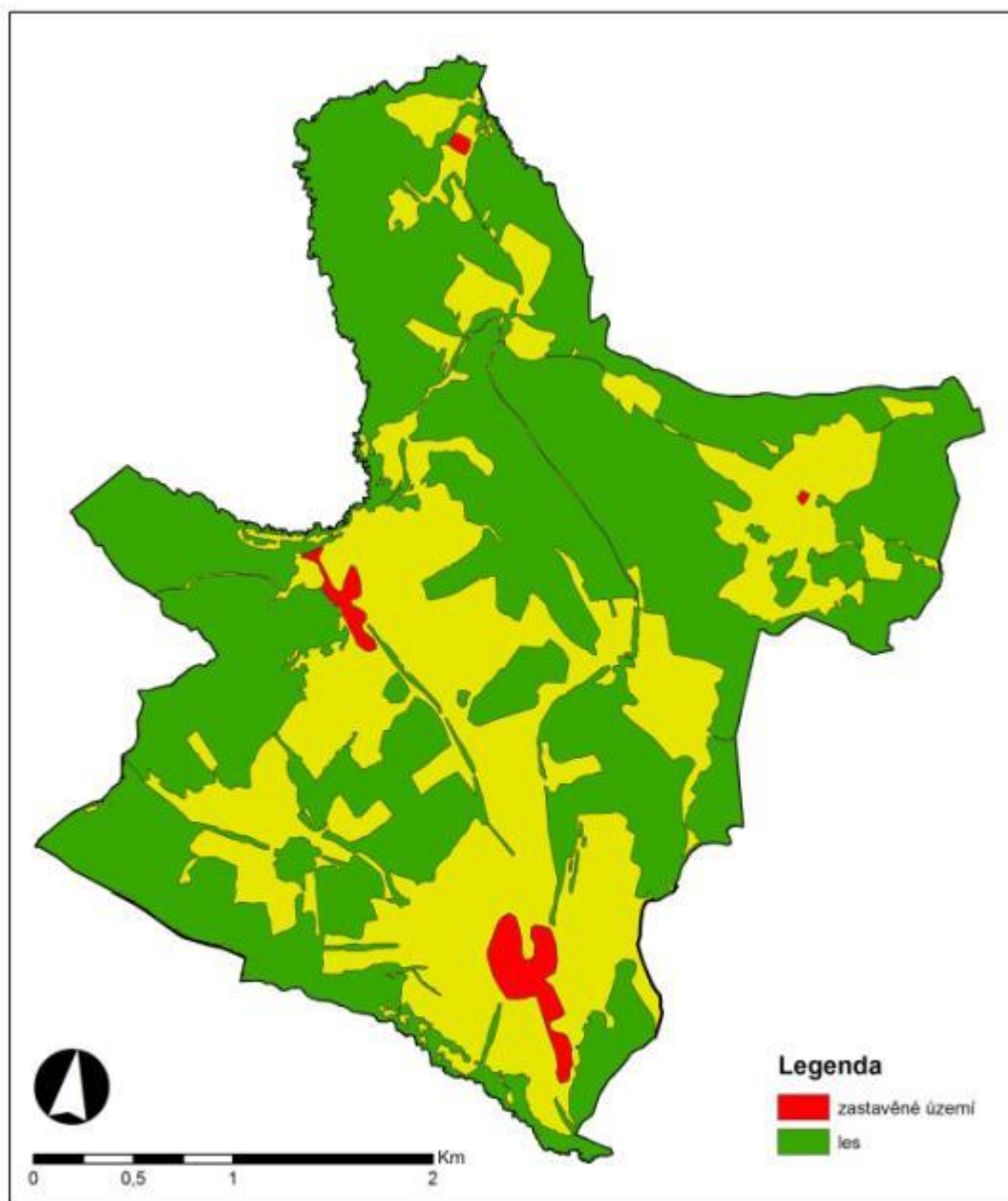
Obr. 60: Rovence, letecký snímek 1952 (kontaminace.cenia.cz).

Obr. 61: Katastr Křížovic. (ArcGIS).

Obr. 62: Katastr Křížovic. Stav v roce 1952 (ArcGIS).

Obr. 63: Katastr Křížovic. Stav v roce 2011 (ArcGIS).

Obr. 64: Ktiš – pomník padlým v první světové válce (foto autor 6.5.2017).

Obr. 64: Pohled na Ktiš od Mackovi Lhoty (foto autor 4.5.2017).